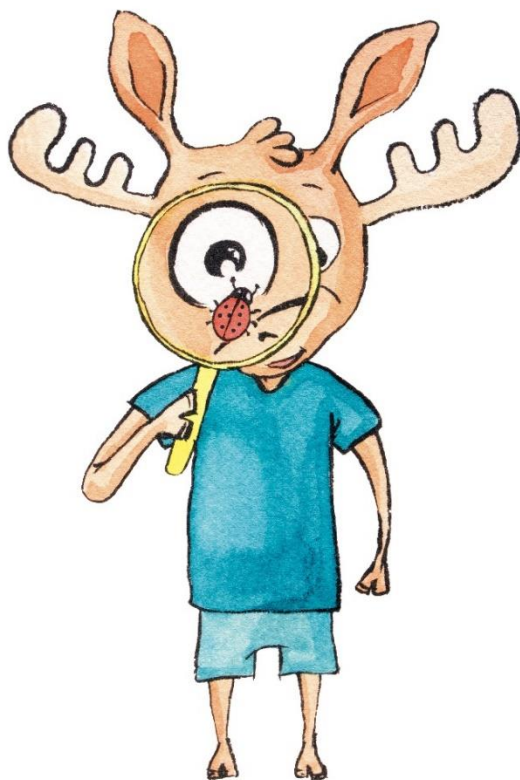

Varhaiskasvatussuunnitelma 2019

Hyväksyminen sivistyslautakunnassa 18.6.2019

Sisältö

Johdanto.....	4
1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat.....	5
1.1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja niiden velvoittavuus.....	5
1.2 Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma.....	6
1.3 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma.....	7
2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet.....	11
2.1 Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet.....	11
2.2 Varhaiskasvatuksen toimintamuodot.....	14
2.3 Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua.....	17
.....	17
2.4 Arvoperusta.....	19
2.5 Oppimiskäsitys.....	20
2.6 Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus.....	21
2.7 Laaja-alainen osaaminen.....	22
Ajattelu ja oppiminen.....	23
Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu.....	23
Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot.....	23
Monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen.....	24
Osallistuminen ja vaikuttaminen.....	24
Kiusaamisen vastainen toiminta.....	25
Kehotunnekasvatus.....	26
Turvataidot.....	26
3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri.....	27
3.1 Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet.....	28
Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä.....	29
Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö.....	30
Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo.....	30
Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus.....	30
Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa.....	31
3.2 Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt.....	33
3.3 Yhteistyö varhaiskasvatuksessa.....	35
Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö.....	35

Monialainen yhteistyö	36
Hygieniaohteet varhaiskasvatukseen	38
4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen	40
4.1 Pedagogisen toiminnan viitekehys	40
4.2 Pedagoginen dokumentointi	41
4.3 Monipuoliset työtavat	42
4.4 Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä	43
4.5 Oppimisen alueet.....	44
Kielten rikas maailma	45
Ilmaisun monet muodot	47
Minä ja meidän yhteisömme	49
Tutkin ja toimin ympäristössäni	51
Kasvan, liikun ja kehityn	52
4.6 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia	57
Kaksikielinen varhaiskasvatus.....	58
5. Lapsen kehityksen ja oppimisen tukeminen	60
5.1 Tuen järjestämistä koskevat periaatteet	60
5.2. Yhteistyö lapsen, huoltajan ja muiden asiantuntijoiden kanssa tuen aikana	61
5.3. Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa	62
Varhaisen tuen toimintamalli	69
5.4. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana	70
6. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus.....	72
7. Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa	73
7.1 Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen	73

Johdanto

Kurikan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma (myöhemmin Kurikan kuntavasun) on laadittu OPH:n Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden 2018 pohjalta. Tämän varhaiskasvatussuunnitelman pohjana on käytetty Kurikan varhaiskasvatussuunnitelmaa 2017. Kurikan sivistyslautakunta on hyväksynyt tämän kuntavasun kokouksessaan kesäkuussa 2019.

Kurikan varhaiskasvatuksen visio on ”Onnellinen ja leikin iloa täynnä oleva lapsuus Kurikassa”. Lapsi saa olla lapsi ja toimia lapselle ominaisella tavalla. Pääpaino on toiminnallisuudessa ja osallisuudessa sekä leikissä sekä oppimisen ilossa. Kasvattajan tärkeä tehtävä on erityisesti kiinnittää huomiota tunneilmastoon minkä kasvattajat luovat omalla toiminnallaan. Jokaisella sanalla, jokaisella katseella, jokaisella hymyllä vaikutetaan siihen, että psyykinen oppimisympäristö on turvallinen ja lämminhenkinen.

Lapsella on oikeus leikkiin, liikkeeseen, syliin, hämmästelyyn, mielikuvitukseen. Lapsella on oikeus iloon, suruun ja erilaisiin tunteisiin. Lapsella on oikeus riittävään ravintoon, lepoon ja rauhaan. Lapsella on oikeus unelmoida, kokeilla, erehtyä, oppia ja kasvaa turvallisessa, suvaitsevaisessa ja kannustavassa ympäristössä. Lapsella on oikeus välittäviin huoltajiin ja kasvattajiin, joiden hyvällä yhteistyöllä taataan lapselle arvokas ja hyvien muistojen täyteinen lapsuus. Lapsuus, joka on vahva kivijalka nuoruuteen ja aikuisuuteen.

Kurikassa varhaiskasvatustoiminnan lähtökohtana ja tavoitteena on onnellinen ja itseensä luottava lapsi. Toiminnan ja oppimisympäristön suunnittelun lähtökohtana ovat lasten elämä ja mielenkiinnon kohteet. Tämä kiteytyy kurikkalaisen varhaiskasvatuksen toiminta-ajatuksessa: ”Onni teherä itte ja yhyres pärjätään”. Lapselta ei vaadita täydellisiä suorituksia eikä häntä verrata muihin lapsiin vaan häntä kehdutaan ja hänelle kerrotaan, että hän on täydellinen juuri sellaisena kuin hän on. Lapsen tulee saada vaikuttaa, osallistua ja onnistua, mutta myös tutkia, kokeilla ja epäonnistua. Lasta ei moitita vaan häntä ohjataan lempeästi, kannustavasti ja rohkaisevasti. Lapsen tulee saada osallistua toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Lapsen tulee saada tulla kuulluksi ja nähdyksi.

Varhaiskasvatustoimintaa tulee arvioida ja kehittää yhteistyössä lasten ja huoltajien kanssa. Huoltajilta ja lapsilta eri tavoin saatuja palautteita huomioidaan jatkuvassa toimintojen kehittämisessä. Toimintakausittain kootaan palautteista säilytettävät asiat ja kehitettävät asiat. Varhaiskasvatuksen suunnittelu ja arviointi suunnataan aina kasvattajaan ja heidän luomaansa oppimisympäristöön, ei lapseen. Jokaiselle lapselle kasvattajat laativat henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman yhteistyössä lapsen ja hänen huoltajiensa kanssa.

Kurikan kaupungin kuntavasun laatimisen ohjaamisesta on vastannut varhaiskasvatuspäällikkö Outi Koskenvalta. Kuntavasun päivittämiseen ovat osallistuneet seuraavat henkilöt, jotka toimivat myös toimintakulttuurin muutoksen vasuagentteina: perhepäivähoitaja Jaana Leppälä, varhaiskasvatuksen opettaja Virpi Hietämäki, varhaiskasvatuksen lastenhoitaja Päivi Huhtanen, varhaiskasvatuksen opettaja Johanna Kalakoski, varhaiskasvatuksen erityisopettaja Sanna Kohtamäki, varhaiskasvatuksen lastenhoitaja Pirjo Oja, päiväkodin johtaja Marjo Samppala, päiväkodin johtaja Tarja Suvisalmi sekä varhaiskasvatuksen lastenhoitaja Marjut Välimaa. Kuntavasun kuvituksen ovat vuonna 2013 oppilastyönään laatineet graafikot Jenni Kurki ja Pekka Kurki.

Kurikassa 10.6.2019 Vasutyöryhmän puolesta

Outi Koskenvalta
varhaiskasvatuspäällikkö

1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatustilain¹ perusteella Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan paikalliset ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan ja varhaiskasvatus toteutetaan. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaa erityisesti varhaiskasvatustilaki, jossa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen tavoitteista. Esiopetus, jota säätelee perusopetuslaki², on osa varhaiskasvatusta. Esiopetusta ohjaa Opetushallituksen määräyksenä annettu Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.

Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää sekä tärkeä vaihe lapsen kasvun ja oppimisen polulla. Huoltajilla on ensisijainen vastuu lasten kasvatuksesta. Varhaiskasvatus tukee ja täydentää kotien kasvatustehtävää ja vastaa omalta osaltaan lasten hyvinvoinnista.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisen ohjauksen tarkoituksena on luoda yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden uudistuksen lähtökohtana ovat lasten kasvu ympäristön ja varhaiskasvatuksen toimintaympäristön muutokset. Perusteita on valmisteltu sidosryhmäyhteistyössä hyödyntäen uusimpien tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus on kolmitasoinen. Se koostuu valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, paikallisista varhaiskasvatussuunnitelmista sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmista.

1.1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja niiden velvoittavuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tehtävänä on tukea ja ohjata varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä sekä edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista koko maassa. Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka³.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätään varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisistä tavoitteista ja sisällöistä, varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lasten huoltajien välisestä yhteistyöstä, monialaisesta yhteistyöstä sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä⁴.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuksen järjestäjiä oikeudellisesti velvoittava määräys. Perusteasiakirja sisältää määräysten lisäksi kokonaisuuden ymmärtämistä avaavaa tekstiä. [Lukujen yhteydessä on erikseen Kurikan logolla erotettua, sinisellä fontilla kirjoitettua paikallisesti päätettäviä ja painotettuja asioita](#). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on myös viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selvittää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan.

¹ Varhaiskasvatustilaki (540/2018)

² Perusopetuslaki (628/1998) ja perusopetusasetus (852/1998)

³ Varhaiskasvatustilaki 2 §

⁴ Varhaiskasvatustilaki 21 §

Tässä perusteasiakirjassa tarkoitetaan varhaiskasvatuksen järjestäjällä kuntaa, kuntayhtymää tai muuta palvelun tuottajaa (julkinen tai yksityinen)⁵. Käsitettä huoltaja käytetään tarkoitettaessa lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa.

1.2 Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksen järjestäjien tulee laatia ja hyväksyä valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Varhaiskasvatussuunnitelman laatimisvelvoite koskee myös kunnan hankkimaa avointa varhaiskasvatustoimintaa ja kunnan valvomaa yksityistä lasten päiväkotitoimintaa tai yksityistä perhepäivähoitoa. Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat ovat velvoittavia ja niitä tulee arvioida ja kehittää. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma voidaan laatia kaikkia toimintamuotoja koskevaksi (päiväkotitoiminta, perhepäivähoito ja avoin varhaiskasvatustoiminta) tai kullekin toimintamuodolle erikseen. Varhaiskasvatuksen järjestäjät voivat sopia järjestäjärajat ylittävistä yhteistyöstä varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa, arvioitaessa ja kehitettäessä.⁶

Varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee varhaiskasvatuksen järjestämistä paikallisesti. Suunnitelmaa laadittaessa tulee ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, mahdolliset pedagogiset painotukset, lasten tarpeet sekä varhaiskasvatusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset. Paikalliset suunnitelmat voivat tarkentaa valtakunnallisia perusteita, mutta ne eivät voi sulkea pois mitään lain, asetuksen tai varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden edellyttämää tavoitetta tai sisältöä.

Varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa on otettu huomioon muut paikallisella tasolla tehtävät suunnitelmat, kuten esimerkiksi

- varhaiskasvatusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset
- esiopetuksen opetussuunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma⁷
- kotoutumissuunnitelma⁸

Varhaiskasvatuksen järjestäjä huolehtii siitä, että varhaiskasvatuksen henkilöstölle, huoltajille sekä lapsille annetaan mahdollisuus osallistua paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen⁹

Lapsen kasvun ja oppimisen polun jatkuvuuden ja eheyden turvaamiseksi esi- ja perusopetuksen edustajat osallistuvat varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa tehdään yhteistyötä kunnan eri hallinnonalojen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa (luku 3.3).

Varhaiskasvatuksen järjestäjä hyväksyy varhaiskasvatussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa varhaiskasvatusta varten¹⁰

5 Varhaiskasvatustalaki 1 §

6 Varhaiskasvatustalaki 22 §

7 Lastensuojelutalaki (417/2007) 12 § (1292/2013)

8 Laki kotoutumisen edistämistalaki (1386/2010) 15 §

9 Varhaiskasvatustalaki 20 §

10 Varhaiskasvatustalaki 8 §

Varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin¹¹. Paikallisen varhaiskasvatuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallista varhaiskasvatuksen tietovaranto Vardaa¹² sekä Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen arviointimateriaalia ja laadun indikaattoreita¹³. Arviointia käsitellään tarkemmin luvussa 7.

Kurikan kaupunki on laatinut tämän paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta. Tämä Kurikan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma on velvoittava ja tätä tulee arvioida ja kehittää. Kurikan varhaiskasvatussuunnitelma on laadittu kaikkia toimintamuotoja koskevaksi (päiväkotit, perhepäivähoito, avoin varhaiskasvatus).

Suunnitelmassa on huomioitu seuraavia muita suunnitelmia:

Kurikan kaupungin strategia 2019-2025

Kurikan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma

Kurikan esiopetussuunnitelma

Kurikan perusopetuksen opetussuunnitelma

Kurikan kotouttamissuunnitelma

Kurikan kulttuurin opetussuunnitelma (KOPS)

1.3 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella on varhaiskasvatuslain turvaama oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Näiden toteuttamiseksi laaditaan jokaiselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle varhaiskasvatussuunnitelma¹⁴. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohdaksi tulee olla lapsen etu¹⁵ ja tarpeet. Suunnitelmaan kirjattavat tavoitteet asetetaan pedagogiselle toiminnalle. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan lapsen aloitettua päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Henkilöstö laatii suunnitelman yhteistyössä huoltajan kanssa. Lapsen mielipide ja toiveet tulee selvittää ja huomioida suunnitelmassa. Suunnitelmaa tarkennetaan lapsen tarpeiden mukaan säännöllisesti, vähintään kerran vuodessa¹⁶.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin sisältyy eri vaiheita. Prosessiin osallistuvat lapsen opetuksesta, kasvatuksesta ja hoidosta vastaavat henkilöt yhdessä huoltajan ja lapsen kanssa. Päiväkodeissa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö. Varhaiskasvatuksen sosionomin osaamista voidaan hyödyntää erityisesti lasten ja perheiden palvelujärjestelmän tuntemuksen osalta. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin tarpeen mukaan. Varhaiskasvatuksen opettajan asiantuntijuutta voidaan käyttää perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa tehtäessä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen osallistuvat tarpeen mukaan myös lapsen kehitystä ja oppimista tukevat asiantuntijat tai muut tarvittavat tahot.¹⁷

Lapsen mielipide ja toiveet tulee selvittää ja huomioida lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessissa¹⁸. Henkilöstön vastuulla on etsiä sopivat keinot lapsen näkökulmien selvittämiseksi. On tärkeää, että sekä huoltajan että henkilöstön havainnot ja näkemykset lapsen kehityksen ja oppimisen vaiheista sekä ryhmässä toimimisesta otetaan huomioon suunnitelmassa.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeä tuntea lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet. Lisäksi laatimisessa otetaan huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen tausta. Suunnitelmaa laadittaessa tai päivitetessä hyödynnetään lapsen mahdol-

lista aiempaa varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä pedagogista dokumentointia (luku 4.2). Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavat tavoitteet kuvaavat sitä, miten pedagogisella toiminnalla tuetaan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen mahdollinen kehityksen ja oppimisen tuki ja sen toteuttaminen¹⁹(luku 5.4). Jos lapsella on jokin pitkäaikainen sairaus, joka vaatii lääkehoitoa päiväkotitai perhepäivähoitopäivän aikana, lapselle laaditaan hänelle terveydenhuollossa lääkehoitosuunnitelma. Siltä osin kuin lääkehoitosuunnitelmaan²⁰ sisältyvät tiedot ovat välttämättömiä lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseksi, kirjataan ne lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan²¹. Lääkehoidon toteuttamisesta varhaiskasvatuksessa sovitaan paikallisesti.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista sekä lapsen tuen tarvetta, tuen riittävyttä ja tarkoituksenmukaisuutta on arvioitava, ja suunnitelma on tarkistettava vähintään kerran vuodessa. Suunnitelma on kuitenkin tarkistettava aina, kun siihen on lapsen tarpeista johtuva syy.²² Aloite suunnitelman tarkistamiseksi voi tulla lapsen kanssa työskenteleviltä henkilöiltä tai lapsen huoltajalta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioitaessa arviointi kohdistuu erityisesti toiminnan järjestelyihin ja pedagogiikan toteutumiseen.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tulee sisältää seuraavat asiat:

- lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät vahvuudet sekä lapsen kiinnostuksen kohteet
- lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat tavoitteet sekä toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi sekä toteutumisen arviointi
- lapsen mahdollisesti tarvitsema tuki (luku 5)
- mahdollinen suunnitelma lääkähoidosta
- lasten, henkilöstön ja huoltajien yhdessä sopimat asiat
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet muut mahdolliset asiantuntijat
- tieto siitä, milloin suunnitelma on laadittu ja tarkistettu ja milloin suunnitelma tarkistetaan seuraavan kerran

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä²³. Varhaiskasvatustlain mukaan lapsen varhaiskasvatuksesta vastaavilla henkilöillä ja tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin osallistuvilla henkilöillä on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä varhaiskasvatuksen järjestäjälle ja tuottajalle sellaiset tiedot, jotka ovat varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömiä. Tiedonsiirron tavoitteena on turvata lapsen edun mukaisen varhaiskasvatuksen toteutuminen. Tietojen saamista ja luovuttamista koskeva säännös koskee myös tilanteita, joissa lapsi siirtyy kunnan tai yksityisen palveluntuottajan järjestämästä varhaiskasvatuksesta toisen kunnan tai palveluntuottajan järjestämään varhaiskasvatukseen tai joissa varhaiskasvatuksesta siirrytään esiopetukseen tai perusopetukseen. Lapsen asiakkuus varhaiskasvatuksessa on julkinen tieto. Lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseen voi kuitenkin liittyä tietoja, jotka ovat salassa pidettäviä.²⁴

11 Varhaiskasvatustlaki 24 §

12 Varhaiskasvatustlaki 65–73§

13 Laki kansallisen koulutuksen arviointikeskuksesta (1295/2013) ja Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suosituksen, Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen julkaisu 24:2018

14 Varhaiskasvatustlaki 23 §

15 Varhaiskasvatustlaki 4 § ja HE 40/2018 vp: Hallituksen esitys Eduskunnalle varhaiskasvatustlaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi, luku 2

16 Varhaiskasvatustlaki 23 §

17 Varhaiskasvatustlaki 23 § ja HE 40/2018 vp, s. 99

18 Varhaiskasvatustlaki 23 §

19 Varhaiskasvatustlaki 23 §

20 Terveystieteiden laissa (1326/2010) 8 §

21 Varhaiskasvatustalaki 41 §

22 Varhaiskasvatustalaki 23 §

23 Varhaiskasvatustalaki 40 §

24 Varhaiskasvatustalaki 41 § sekä esimerkiksi laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999) 24 §

Kurikassa laaditaan opetushallituksen mallilomaketta käyttäen jokaiselle varhaiskasvatuksessa olevalle lapselle varhaiskasvatussuunnitelma. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa tehdessä painotetaan sitä, että tavoitteet asetetaan kasvatustoiminnalle, ei lapselle. Lapsivasiissa asetetut kasvatustoiminnan tavoitteet ovat pohjana ryhmävasujen laadinnassa. Ryhmävasujen laadintaan on työstetty oma mallilomakepohja. Lapsivasiu tehdessä jokainen yksikkö/toimintamuoto voi käyttää vaihtelevia tapoja lasten ja huoltajien mielipiteen kysymiseen ja huomioimiseen ennen vasukeskustelua ja vasun kirjaamista. Käytetyistä erilaisista menetelmistä ja lomakkeista on koottu yhteinen materiaalipankki. Päiväkodissa varhaiskasvatuksen opettaja ja perhepäivähoidossa perhepäivähoitaja (ja tarpeen mukaan perhepäivähoidon ohjaaja tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja) käyvät vasukeskustelut huoltajien kanssa viimeistään noin kolmen kuukauden sisällä varhaiskasvatuksen aloituksesta. Varhaiskasvatuksen opettaja huomioi koko kasvatustiimin huomioita ja näkemyksiä lapsivasiissa. Samoin ryhmävasua tehdessä varhaiskasvatuksen opettaja sitouttaa ja perehdyttää koko kasvatustiimin kasvattajat ryhmävasun tavoitteisiin ja painotuksiin kasvatustoiminnassa. Ryhmävasua käydään läpi tiimissä arvioiden, kehittären ja muokaten jatkuvasti pitkin toimintakautta. Näin ryhmävasu muodostuu luontevaksi välineeksi suunnitella, dokumentoida ja arvioida sekä kehittää kasvattajatiimin ja yksittäisen kasvattajan pedagogista toimintaa ja osaamista. Tavoitteena on, että ryhmävasu on mahdollisimman konkreettinen kuvaus niistä sopimuksista ja periaatteista, joihin ryhmän toiminta perustuu. Ryhmävasun laatimisen yhteydessä arvioidaan nykytilaa ja suunnitellaan tulevaa peilaten valtakunnallisen vasun periaatteita.

Lapsivasiu tarkistetaan yksilöllisesti tarpeen mukaan, mutta vähintään kerran vuodessa. Mahdollisissa siirtymävaiheissa yksikköjen tai hoitomuotojen välillä, huomioidaan riittävä tiedonsiirto lapsivasiujen avulla ja tarpeen mukaan varataan aikaa yhteiselle keskustelulle huoltajat huomioiden.

Liitteessä 1 kuvataan, mistä vaiheista lapselle tarjottava varhaiskasvatus muodostuu ja miten lapsen varhaiskasvatussuunnitelma ja sitä kautta toiminta kehittyy prosessimaisesti.

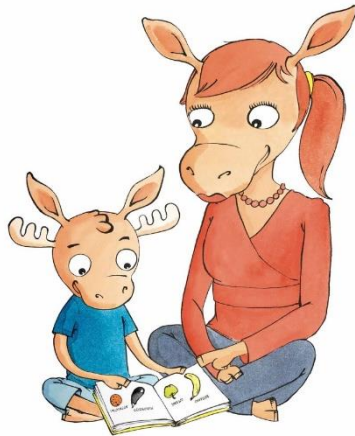
Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan, jos lapsella on jokin pitkäaikainen sairaus, joka vaatii lääkehoitoa. Hänelle laaditaan terveydenhuollossa lääkehoitosuunnitelma. Siltä osin kuin lääkehoitosuunnitelmaan sisältyvät tiedot ovat välttämättömiä lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseksi, kirjataan ne lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Hyvissä ajoin ennen hoidon aloittamista lastenneuvolan terveydenhoitaja, vanhemmat ja varhaiskasvatuksen työntekijät kokoontuvat sopimaan pitkäaikaissairaalan lapsen hoitokäytännöistä ja lääkehoidosta hoitopäivän aikana. Vanhempien on hyvä tuoda mukanaan tähän palaveriin lapsen sairaskertomustietoja, joista näkyy yksityiskohtaisesti lääkärin määräykset ja ohjeet. Palaverissa tehdään lapsen lääkehoitosuunnitelma ja se kirjataan osaksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa.

Hoitopäivän aikana annetaan lapselle vain välttämätön lääkitys. Tarvittava lääkehoito on lääkärin määräämää ja sen toteuttaa mieluiten terveydenhuollon ammattihenkilöt esim. lähihoitajat, jotka työskentelevät varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen muutkin työntekijät voivat omalla suostumuksellaan olla myös lääkkeiden antajia. Tällöin työntekijät ovat saaneet perehdytyksen tähän ja heidän osaamisensa varmistetaan näyttökokeella terveydenhuollon ammattilaiselle.

Lapsen lääkehoitosuunnitelmassa sovitaan tarkasti, ketkä antavat lääkkeitä ja seuraavat vointia sekä kuka toimii varahenkilönä. Käydään läpi myös lääkkeiden oikea säilytys, oikea annostus ja lääkkeen antamisen oikea ajankohta.

Uuden työntekijän perehdyttämisessä, tulee huolehtia tarvittavan tiedon siirtämisestä ja opastuksesta, mikäli työyksikössä on pitkäaikaissairautta sairastava lapsi sekä huolehtia mahdollisesta lisäkoulutuksesta. (Jik-Lääkehoitosuunnitelma liite 6)

2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, jolla on monia tehtäviä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus on lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistävä ja syrjäytymistä ehkäisevä palvelu. Varhaiskasvatuksessa opitut tiedot ja taidot vahvistavat lasten osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Lisäksi varhaiskasvatus tukee huoltajia kasvatustyössä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa työelämään tai opiskeluun.

2.1 Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Kunta on velvollinen järjestämään varhaiskasvatusta niin laajasti ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa on tarvetta. Varhaiskasvatus on pyrittävä järjestämään lähellä palvelun käyttäjiä ja paikallisia tarpeita vastaavina aukioloaikoina²⁷. Varhaiskasvatusta voidaan varhaiskasvatustilain mukaan toteuttaa päiväkotitoimintana, perhepäivähoitona tai avoimena varhaiskasvatustoimintana²⁸. Laissa säädetty lapsen oikeus varhaiskasvatukseen koskee päiväkodissa tai perhepäivähoidossa annettavaa varhaiskasvatusta. Huoltaja päättää lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen. Esiopetuksessa olevalla lapsella tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatukseen lain oikeuttamalla tavalla²⁹.

Kunta tai kuntayhtymä voi järjestää varhaiskasvatuksen itse tai hankkia varhaiskasvatuspalveluja julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Hankittaessa varhaiskasvatuspalveluja muilta palvelujen tuottajilta kunnan tai kuntayhtymän on varmistuttava siitä, että hankittavat palvelut vastaavat sitä tasoa, jota edellytetään vastaavalta kunnalliselta toiminnalta. Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään varhaiskasvatusta koskevien säädösten sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti³⁰. Yksityisen palveluntuottajan ohjauksesta, neuvonnasta ja valvonnasta vastaavat kunnan toimielin tai sen määräämä viranhaltija, aluehallintovirasto sekä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto³¹.

Kunnan on huolehdittava siitä, että varhaiskasvatusta voidaan antaa lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä³². Muista kielistä määrätään luvussa 4.6.

Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, varhaiskasvatustilain ja varhaiskasvatuksesta annettuun valtioneuvoston asetukseen³³ sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Varhaiskasvatukseen sovelletaan myös hallintolakia³⁴ ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta³⁵. Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella³⁶. Varhaiskasvatuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki³⁷, tasa-arvolaki³⁸, Euroopan ihmisoikeussopimus³⁹, YK:n lapsen oikeuksien sopimus⁴⁰, YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista⁴¹, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista⁴² sekä YK:n kestävä kehityksen tavoitteet⁴³. Varhaiskasvatusta kehitetään inklusioperiaatteen mukaisesti. Kaikki lapset voivat osallistua yhdessä varhaiskasvatukseen esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta.

27 Varhaiskasvatustilain 5 § 4 momentti

28 Varhaiskasvatustilain 1 §

29 Varhaiskasvatustilain 1 ja 12 §

30 Varhaiskasvatustilain 5 § 2 momentti

31 Varhaiskasvatustilain 52 §

32 Varhaiskasvatustilain 8 § ja HE 40/2018 vp, s. 89

Kun lapsi tarvitsee kehitykseensä ja hyvinvointiinsa tukea ja saa sosiaali- ja terveydenhuollon tukitoimia ja palveluja, tällöin sovelletaan sosiaalihuoltolakia⁴⁴, vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annettua lakia⁴⁵, kehitysvammaisten erityishuollosta annettua lakia⁴⁶ ja terveydenhuoltolakia⁴⁷ sekä mitä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista muualla laissa säädetään.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisista tavoitteista säädetään varhaiskasvatuslaissa. Tavoitteet ohjaavat perusteiden sekä paikallisen ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaa, toteuttamista ja arviointia.

33 Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018)

34 Hallintolaki (434/2003)

35 Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)

36 Suomen perustuslaki (731/1999) 6 §

37 Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014)

38 Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986)

39 Euroopan ihmisoikeussopimus 1990

40 YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

41 YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2007

42 YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007

43 Kestävän kehityksen tavoitteet – Agenda 2030. YK:n yleiskokous 2015

44 Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)

45 Vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annettu laki (380/1987)

46 Laki kehitysvammaisten erityishuollosta (519/1977)

47 Terveysthuoltolaki (1326/2010)

Varhaiskasvatustilain⁴⁸mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on

- 1) edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, terveyttä ja hyvinvointia;
- 2) tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista;
- 3) toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset;
- 4) varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö;
- 5) turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä;
- 6) antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa;
- 7) tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä;
- 8) kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen;
- 9) varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin;
- 10) toimia yhdessä lapsen sekä lapsen huoltajan tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.

Varhaiskasvatuksen järjestäjällä on velvollisuus kertoa huoltajille varhaiskasvatuksen tavoitteista ja toiminnasta sen eri toimintamuodoissa. Huoltajalle järjestetään mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Lisäksi huoltajille järjestetään säännöllisesti mahdollisuus osallistua paikallisen ja yksikkökohtaisen varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin.

Lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen vaihtelee perheiden valinnan, lasten lakisääteisen oikeuden ja varhaiskasvatuksen järjestäjän päätöksen mukaan ⁴⁹. Tämä tulee ottaa huomioon paikallisten suunnitelmien laatimisessa.⁶

Varhaiskasvatuksessa oppimisympäristön on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä ja kehitys huomioon ottaen. Toimitilojen ja toimintavälineiden on oltava asianmukaisia, ja niissä on huomioitava esteettömyys⁵⁰ Päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle on tarjottava täysipainoista ravintoa. Ruokailun on oltava tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu.⁵¹Varhaiskasvatus on uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamaton. Varhaiskasvatusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta tarkennetaan luvussa 6.

Varhaiskasvatuksessa noudatetaan henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja mitoituksista annettuja säädöksiä⁵². Kunnan käytettävissä on oltava varhaiskasvatuksessa esiintyvää tarvetta vastaavasti varhaiskasvatuksen

48 Varhaiskasvatustilain 3 §

49 Varhaiskasvatustilain 12 ja 19 §

50 Varhaiskasvatustilain 10 §

51 Varhaiskasvatustilain 11 §

52 Varhaiskasvatustilain 25–33 § ja 75 § ja valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018)

53 Varhaiskasvatustilain 25 §

erityisopettajan palveluja⁵³. Henkilöstön kelpoisuuksia koskevista siirtymäsäännöksistä säädetään varhaiskasvatuslaissa⁵⁴.

Varhaiskasvatuksessa otetaan lisäksi huomioon työsuojeluun ja turvallisuuteen liittyvät säännökset, henkilötietoja koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat lait. Lapsia suojataan väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä suunnitelmallisen ennaltaehkäisemisen sekä välittömän puuttumisen avulla (Luku 3.1)⁵⁵. Turvallisuuden edistämisen tulee olla suunnitelmallista ja säännöllisesti arvioitua.

Kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava yhteistyössä opetuksesta, liikunnasta ja kulttuurista, sosiaalihuollosta, lastensuojelusta, neuvolatoiminnasta ja muusta terveydenhuollosta vastaavien sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa.⁵⁶ Varhaiskasvatuksen henkilöstöä velvoittavat myös säännökset, jotka koskevat sosiaalihuoltopalveluihin ohjaamista ja lastensuojeluilmoituksen tekemistä⁵⁷.

2.2 Varhaiskasvatuksen toimintamuodot

Varhaiskasvatuksen toimintamuodot ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä avoin varhaiskasvatustoiminta⁵⁸. Varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteet ohjaavat kaikkia varhaiskasvatuksen toimintamuotoja. Varhaiskasvatuslaissa määritellään, mitkä lain kohdat koskevat avointa varhaiskasvatusta⁵⁹. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot eroavat toisistaan oppimisympäristöiltään, resursseiltaan, henkilöstön koulutukselta ja kelpoisuusvaatimuksilta, henkilöstörakenteilta, lapsiryhmien koolta sekä lasten ja henkilöstön väliseltä suhdeluvulta. Eri toimintamuotojen ominaispiirteet otetaan huomioon paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa ja tavoitteita täsmennetään toimintamuodoittain.

On tärkeää, että huoltajat saavat riittävästi tietoa kaikkien toimintamuotojen sisällöistä ja ominaispiirteistä. Kunnan on järjestettävä ohjausta ja neuvontaa huoltajille tarjolla olevista varhaiskasvatuspalveluista. Tarvittaessa huoltajan kanssa keskustellaan siitä, mikä varhaiskasvatuksen toimintamuoto ja laajuus vastaavat lapsen tarpeita ja etua. Neuvontaa ja ohjausta annetaan varhaiskasvatuspalveluihin hakeuduttaessa, sekä lapsen jo ollessa palvelujen piirissä.⁶⁰

Päiväkodeissa toteutettava varhaiskasvatus on yleisin varhaiskasvatuksen toimintamuodoista. Päiväkodeissa toiminta on ryhmämuotoista. Lapsiryhmät voidaan muodostaa eri tavoin ottaen huomioon esimerkiksi lasten ikä, sisarussuhteet tai tuen tarve. Ryhmien tulee olla pedagogisesti tarkoituksenmukaisia ja niiden muodostamisessa otetaan huomioon henkilöstön mitoitus ja ryhmien enimmäiskokoon liittyvät säännökset⁶¹. Päiväkotien henkilöstön moniammatillisuus on laadukkaan varhaiskasvatuksen voimavara, kun kaikkien osaaminen on käytössä sekä vastuut, tehtävät ja ammattiroolit toteutuvat tarkoituksenmukaisella tavalla. Päiväkodeilla tulee olla toiminnasta vastaava johtaja⁶².

54 Varhaiskasvatuslaki 75 §

55 Varhaiskasvatuslaki 10 §

56 Varhaiskasvatuslaki 7 §

57 Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) 35 § ja lastensuojelulaki (417/2007) 25 § (88/2010) ja 25 a § (1302/2014)

58 Varhaiskasvatuslaki 1 §

59 Varhaiskasvatuslaki 1 §

60 Varhaiskasvatuslaki 4 ja 16 §

61 Varhaiskasvatuslaki 34–36 §

62 Varhaiskasvatuslaki 25 §

63 Varhaiskasvatuslaki 2, 25 ja 35 §

Varhaiskasvatustalaki korostaa pedagogiikan merkitystä ja samalla varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien pedagogista vastuuta⁶³. Kokonaisvastuu lapsiryhmien toiminnan suunnittelusta, toiminnan suunnitelmallisuuden ja tavoitteellisuuden toteutumisesta sekä toiminnan arvioinnista ja kehittämisestä on varhaiskasvatuksen opettajilla. Varhaiskasvatuksen opettajat, erityisopettajat, sosionomit, lastenhoitajat ja muu varhaiskasvatuksen henkilöstö suunnittelevat ja toteuttavat toimintaa yhdessä.

Perhepäivähoito on pienessä ryhmässä toteutettavaa varhaiskasvatusta. Sitä järjestetään perhepäiväkodissa, joka voi olla yksityiskoti tai muu kodinomainen hoitopaikka⁶⁴. Perhepäivähoitoa voidaan järjestää yhden tai kahden hoitajan toteuttamana tai erityistapauksissa kolmen hoitajan yhteisesti toteuttamana varhaiskasvatuksena⁶⁵. Perhepäiväkotien henkilöstömäärässä sekä muodostettaessa lapsiryhmiä tulee ottaa huomioon vammaiset ja muuten tukea tarvitsevat lapset⁶⁶. Perhepäivähoitajat vastaavat oman ryhmänsä toiminnasta. Pedagoginen johtaminen ja toiminnan ohjaus tukee perhepäivähoitajien tavoitteellista toiminnan suunnittelua ja toteuttamista.

Avoimen varhaiskasvatustoiminnan toteutus ja painopisteet vaihtelevat varhaiskasvatuksen järjestäjän päätösten mukaan. Avointa varhaiskasvatustoimintaa voidaan järjestää esimerkiksi leikkipuisto- tai kerhotoimintana. Toiminta on ohjattua ja tavoitteellista. Avoin varhaiskasvatustoiminta voi tarjota esimerkiksi ulkoilua, leikkiä, taide- tai liikuntakasvatusta. Lisäksi avoin varhaiskasvatustoiminta voi tarjota huoltajille ohjattua yhdessäoloa lasten kanssa sekä muita sosiaalisia kontakteja. Avoimen toiminnan tulee olla suunniteltua, jotta varhaiskasvatustalain tavoitteet voidaan ottaa siinä huomioon. Tavoitteet tulee ottaa sitä kattavammin ja laaja-alaisemmin huomioon, mitä säännöllisemmin ja useammin lapset toimintaan osallistuvat. Toiminnan luonteen mukaan tietyt tavoitteet voivat painottua muita enemmän.⁶⁷

Vuorohoitoa on järjestettävä tarpeen mukaisessa laajuudessa lapselle, joka tarvitsee sitä huoltajan työssäkäynnin tai opiskelun vuoksi. Vuorohoitoa voidaan järjestää iltaisin, viikonloppuisin ja öisin päiväkotitoimintana tai perhepäivähoitona. Vuorohoidossa lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen on usein epäsäännöllistä. Tämä tulee huomioida pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa.⁶⁸

64 Varhaiskasvatustalaki 1 §

65 Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018) 2 §

66 Varhaiskasvatustalaki 38 §

67 Varhaiskasvatustalaki 3 § 2 momentti ja HE 40/2018 vp, s.85

68 Varhaiskasvatustalaki 13 §

Kurikassa on tarjolla päiväkodissa, perhepäivähoidossa sekä avoimessa varhaiskasvatuksessa toteutettavaa varhaiskasvatusta. Lisäksi kolmessa päiväkodissa järjestetään vuorohoitoa. Päiväkodeissa toimii kulloisenkin palvelutarpeen mukaan sekä alle 3-vuotiaiden ryhmiä, 3-5- vuotiaiden ryhmiä, esiopetusryhmiä sekä sisarusryhmiä. Ryhmien kokoonpano muodostetaan toimintakausittain tarpeen mukaan.

Perhepäivähoito tapahtuu pääosin kotona työskentelevän perhepäivähoitajan kotona sekä yhdessä ryhmäperhepäiväkodissa. Kotona työskentelevän perhepäivähoitajan ryhmässä on pääsääntöisesti neljä lasta. Perhepäivähoito on kodinomaista ja pienessä ryhmässä tapahtuvaa varhaiskasvatusta. Perhepäivähoidon varahoito on pääosin järjestetty päiväkotien yhteyteen.

Avointa varhaiskasvatusta järjestetään avoinpäiväkoti SoPeVassa laajassa yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Toiminnassa on sekä ryhmätoimintatoimintoja huoltajille lapsineen että erikseen lapsille suunnattuja varhaiskasvatuskerhoja. Perhekeskus on merkittävä yhteistyö- ja kehittämiskumppani. Lisäksi avoimessa varhaiskasvatuksessa on aloitettu jalkautuvan avoimen varhaiskasvatustoiminnan järjestäminen laajalle Kurikan alueelle huomioiden eri kuntakeskuksia ja sivukylä.

Kaikissa hoitomuodoissa on käytössä varhaiskasvatuksen erityisopettajien tukea ja konsultaatiota.

Yhteistyö eri toimintamuotojen kanssa näkyy mm. yhteisten koulutusten muodossa, tilojen yhteiskäytössä, erilaisissa työryhmätyöskentelyissä, erilaisten osaamisten jakamisena ja yhteisten tapahtumien järjestämisessä. Yhteistyötä eri toimintamuotojen kanssa tulee kehittää edelleen.

Kunnallista varhaiskasvatusta täydentävänä palveluna Kurikassa on käytössä varhaiskasvatuksen palveluseteli, jota voi käyttää yksityisessä varhaiskasvatuksen toimipaikassa, jonka kunta on hyväksynyt palveluntuottajaksi.

Vuorovarhaiskasvatusta järjestetään kolmella Kurikan kuntakeskuksen alueella yhteensä kolmessa eri päiväkodissa.

Vuorovarhaiskasvatuksessa korostuu joustavan päivärytmin merkitys. Jokaisen lapsen erilainen elämänrytmi tulee huomioida toiminnan suunnittelussa sekä erityisesti varhaiskasvatusympäristön suunnittelussa. Kasvattajat noudattavat yhteisiä toimintaperiaatteita. Kasvatusyhteistyön merkitys korostuu vuorovarhaiskasvatuksessa, koska lapsen uni-, valve- ja ruokarytmi vaihtelee ja siitä tulee pitää kirjaa yhteistyössä huoltajien kanssa. Näin pystytään turvaamaan lapsen hyvinvointi.

Vuorovarhaiskasvatuksessa kasvattajalla tulee olla sensitiivinen työote, jotta hän pystyy aistimaan lapsen tunne- ja vireystilaa sekä soveltamaan ja suunnittelemaan vuorohoitolapsen mielekästä arkea. Perinteinen varhaiskasvatuksen päivärytmi ei aina vastaa vuorohoitolapsen arjen rytmiin ja vireystilaan.

Vuorovarhaiskasvatusympäristön tulee mahdollistaa samanaikaiset hyvinkin erilaiset toiminnot, kuten levon, leikkimisen, ruokailun ja ulkoilun. Vuorohoidossa kasvattajien on sitouduttava erilailla leikkiin, koska jatkuvana haasteena on lasten vaihtuvuus ja pysyvien leikkikavereiden puuttuminen.

Vuorovarhaiskasvatuksessa työskenteleviltä kasvattajilta vaaditaan vahvaa sitoutuneisuutta, arvaamattomuuden- ja muutosten sietokykyä sekä vahvaa perustöön osaamista vaihtuvissa tilanteissa. Toiminnan tulee olla lapsilähtöistä ja kasvattajalta edellytetään herkkyyttä havaita tarvitseeko lapsi lepoa, lohdutusta vai syliä. Lisäksi korostuu itsenäinen työote, itsensä johtaminen sekä tiimin yhteisten periaatteiden noudattaminen eri työvuoroissa.

Vuorovarhaiskasvatuksella tarkoitetaan illalla, yöllä ja viikonloppuina annettavaa varhaiskasvatusta. Vuorohoitoon ei ole subjektiivista oikeutta, vaan vuoropäivähoito järjestetään vain niille lapsille, joiden hoidon tarve perustuu molempien huoltajan tai ainoan huoltajan vuorotyöhön. Huoltajien työvuorolistat määrittävät sen, mihin kellon aikaan vuorohoittoa kunta on velvollinen tarjoamaan. Vuorohoidossa lasten hoitoajat perustuvat huoltajien työvuoroihin. Lapsen hoitoaika on siis huoltajien työaika plus työmatkat. Yövuoron jälkeen huoltajalla on oikeus lakisääteiseen nukkuma-aikaan.

2.3 Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua

Varhaiskasvatus on tärkeä osa lapsen kasvun ja oppimisen polkua. Varhaiskasvatus luo perustaa elinikäiselle oppimiselle. Lapset tuovat varhaiskasvatukseen mukanaan aiemman elämäkokemuksensa, jossa merkittävänä tekijänä ovat huoltajien ja lasten väliset vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteet. Henkilöstön tehtävänä on luoda luottamuksellinen suhde lapseen. Huoltajien ja henkilöstön välinen yhteistyö tuo lasten elämään jatkuvuutta ja turvallisuutta. Sovittaessa lapsen varhaiskasvatuksen tavoitteista avoin, arvostava ja tasavertainen kohtaaminen on tärkeää. Säännöllinen yhteistyö on oleellista, jotta perheiden ja henkilöstön yhteinen kasvatustehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden.

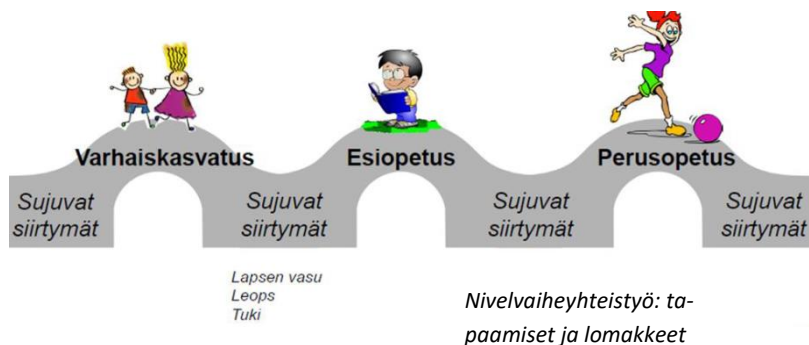
Lapsuuden merkityksen ymmärtäminen sekä tietämys lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta ovat pedagogisen toiminnan perustaa. Yhtä tärkeää on tuntee jokainen lapsi ja ottaa huomioon hänen yksilöllinen kehityksensä. Lapsen tunteminen edellyttää mahdollisimman pysyviä vuorovaikutussuhteita henkilöstön ja lasten välillä⁶⁹

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen henkilöstö tuntee koulutusjärjestelmän sekä sen eri vaiheiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten hyvinvoinnin sekä kehityksen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi myös siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä luo yhteistyön rakenteet ja tiedon siirron käytännöt, joiden avulla siirtymät kotoa varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen aikana sekä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen ovat mahdollisimman sujuvia. Siirtymävaiheissa tehdään huoltajan kanssa yhteistyötä lapsen edun mukaisesti. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen aikana koottuja dokumentteja, joissa kuvataan lapsen kehitystä ja oppimista, sekä lapselle laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säädöksiä.⁷⁰

Siirtymäkäytännöt Kurikassa

⁶⁹ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 5 kohta

⁷⁰ Esimerkiksi varhaiskasvatuslaki 40–42 §

Kotoa varhaiskasvatukseen. Ennen kuin lapsen varhaiskasvatus alkaa, huoltajilla ja lapsella on mahdollisuus tutustua tulevaan varhaiskasvatuspaikkaan. Tutustumiskäynti edesauttaa turvallisen varhaiskasvatuksen aloitusta ja se luo pohjan luottamukselliselle yhteistyölle sekä lapsen yksilölliselle varhaiskasvatussuunnitelmalle. Tutustumiskäynnille huoltaja tuo esitetyt varhaiskasvatussopimuksen, jota täydennetään tutustumiskäynnillä. Samalla kuunnellaan huoltajan näkemyksiä lapsen kehityksestä ja elämästä sekä huoltajien ja lapsen toiveita varhaiskasvatukseen liittyen. Tarpeen mukaan tutustumiskäyntejä voi olla useampi.

Varhaiskasvatuksen sisäiset siirrot. Lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksen toimintamuodosta tai -yksiköstä toiseen joko pysyvästi tai vara- ja vuorohoidon vuoksi, hyvällä ennakoinnilla ja huolellisella pienryhmien suunnittelulla turvataan mahdollisimman pysyvät ihmissuhteet. Perheille järjestetään mahdollisuus käydä tutustumassa tulevaan paikkaan ennen siirtoajankohtaa. Lapsen hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kannalta tarvittava tieto sekä lapsen vasu siirretään vastaanottavaan ryhmään.

Varhaiskasvatuksesta esiopetukseen. Lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen, kaikkien lasten vasut siirretään paperiversioina lasten tuleville esiopettajille toukokuun loppuun mennessä.

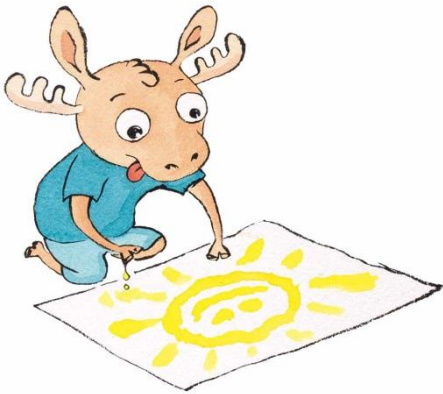
Tukea tarvitsevien lasten vasut siirtyvät varhaiskasvatuksen erityisopettajan (veon) kautta esiopetukseen tiedonsiirtopalaverissa. Vain lapsen esiopetuksen järjestämisen kannalta olennainen tieto siirtyy.

Siirtopalaverit käydään tulevan esiopettajan, mahdollisen erityisopettajan sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja lapsen ryhmän varhaiskasvatuksen opettajan/perhepäivähoidon esimiehen välillä. Tarpeen mukaan siirtopalaverissa on mukana huoltajat ja muita yhteistyötahoja. Tiedonsiirtopalaverit pidetään keväällä ja niistä sovitaan esiopettajan ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa.

Esiopetuksesta kouluun. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja kokoaa joulutammikuussa koulujen rehtoreille alustavaa tietoa tulevien 1.luokkalaisten tuen tarpeista tulevan syksyn tuntikehyssuunnitteluun. Lapsen siirtyessä esiopetuksesta kouluun, käydään esiopettajan, varhaiskasvatuksen erityisopettajan, tulevan opettajan, erityisopettajan ja koulun rehtorin sekä tarpeen mukaan myös kuraattorin kanssa siirtopalaverit huhti-toukokuussa. Opetuksen kannalta tarpeellinen tieto siirretään. Esi- ja perusopetuksessa on käytössä wilma, jonka kautta siirtyvät mahdolliset pedagogiset asiakirjat.

Kaikissa lapsen opinpolun siirtymävaiheissa varmistetaan lapsen kasvun ja oppimisen kannalta välttämättömien ja tarpeellisten tietojen luovuttaminen huoltajien luvalla. Varhaiskasvatuspaikan vastuulla on huolehtia luvan pyytämisestä ja luvan saatuaan vastata tiedonsiirrosta joko kirjallisesti, puhelimitse tai tarvittaessa keskustellen palaverissa. Tietojen siirtämisessä hyödynnetään lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa.

2.4 Arvoperusta

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus ja lapsen syrjintäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen⁷¹, varhaiskasvatustlain⁷² ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti⁷³

Lapsuuden itseisarvo

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on suojella ja edistää lasten oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Varhaiskasvatus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvosta. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdä, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä.

Ihmisenä kasvaminen

Varhaiskasvatus perustuu elämän, kestävän elämäntavan ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen sekä ihmisarvon loukkaamattomuuteen. Henkilöstö tukee lasten kasvua ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan sivistystä, mikä ilmenee tavassa suhtautua itseän, muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon sekä tavassa ja tahdossa toimia oikein. Henkilöstö ohjaa lapsia toimimaan arvoperustan mukaisesti sekä keskustelemaan arvoista ja ihanteista. Varhaiskasvatuksessa kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään.

Lapsen oikeudet

Lapsella on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita hänellä on. Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen, huolenpitoon ja kannustavaan palautteeseen. Lapsella on oikeus leikkiä, oppia leikkien ja iloita oppimastaan sekä rakentaa käsitystään itsestään, identiteetistään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti. Lapsella on oikeus yhteisöllisyyteen ja ryhmään kuulumiseen. Lapsella on oikeus saada tietoa monipuolisesti, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita.⁷⁴

Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus

Varhaiskasvatus edistää suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta. Lapsilla tulee olla mahdollisuus kehittää taitojaan ja tehdä valintoja esimerkiksi sukupuolesta, syntyperästä, kulttuuritaustasta tai muista henkilöön liittyvistä syistä riippumatta. Henkilöstön tulee luoda moninaisuutta kunnioittava ilmapiiri. Varhaiskasvatus rakentuu moninaiselle suomalaiselle kulttuuriperinnölle, joka muotoutuu edelleen lasten, heidän huoltajiensa sekä henkilöstön vuorovaikutuksessa.

Perheiden monimuotoisuus

Ammatillinen, avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin ja perheiden erilaisiin kieliin, kulttuureihin, katsomuksiin ja uskontoihin, perinteisiin sekä kasvatusnäkömyksiin luo edellytyksiä hyvälle kasvatusyhteistyölle⁷⁵. Lasten perheidentiteettiä ja perhesuhteita tuetaan siten, että jokainen lapsi voi kokea oman perheensä arvokkaaksi.

⁷¹ YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

⁷² Varhaiskasvatustlain 20§

⁷³ YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2007

⁷⁴ YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

⁷⁵ Varhaiskasvatustlain 3 § 1 momentti 6 kohta

Terveellinen ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on ohjata lapsia terveyttä ja hyvinvointia edistäviin elämäntapoihin. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia kehittää tunteita ja esteettistä ajatteluaan. Varhaiskasvatuksessa tunnustetaan ja noudatetaan kestävä elämäntavan periaatteita niin, että sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen ulottuvuus huomioidaan. Varhaiskasvatus luo perustaa ekososiaaliselle sivistykselle niin, että ihminen ymmärtää ekologisen kestävyuden olevan edellytys sosiaaliselle kestävyydelle ja ihmisoikeuksien toteutumiselle.

Kurikkalaista varhaiskasvatusta ohjaavat seuraavat kaikille yhteiset arvot:

"Lapsella on oikeus tasa-arvoiseen kohteluun ja turvalliseen oppimisympäristöön."

"Lapsella on oikeus päivittäiseen leikkiin ja oppimisen iloon."

2.5 Oppimiskäsitys

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset kasvavat, kehittyvät sekä oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Oppimiskäsitys pohjautuu myös näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Lapset ovat synnynnäisesti uteliaita ja haluavat oppia uutta, kerrata ja toistaa asioita. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Siinä yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu. Oppimista tapahtuu muun muassa lasten havainnoissa ja tarkkaillessa ympäristöään sekä jäljitellessä muiden toimintaa. Lapset oppivat myös leikkien, liikkuessa, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisen lähtökohtana ovat lasten aiemmat kokemukset, heidän mielenkiinnon kohteensa ja osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla asioilla on yhteys lasten kehittyviin valmiuksiin sekä muuhun kokemusmaailmaan ja kulttuuritaustaan. Lapset oppivat parhaiten voidessaan hyvin ja kokiesaan olonsa turvalliseksi. Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät oppimista. Vertaisryhmä ja kokemus yhteisöön kuulumisesta ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisiä. Lasten tulee saada oppimiseensa henkilöstön ohjausta ja tukea. Lapsia kiinnostava, tavoitteellinen ja sopivasti haastava toiminta innostaa oppimaan lisää. Jokaisen lapsen tulee saada onnistumisen kokemuksia ja iloa omasta toiminnastaan sekä itsestään oppijana.

Leikki on varhaiskasvatusikäisten lasten oppimiselle merkityksellistä. Se on lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa, jossa lapset samalla oppivat monia taitoja ja omaksuvat tietoa. Varhaiskasvatuksessa tulee ymmärtää leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa.

Tärkeimpiä kasvun ja oppimisen tilanteita ovat perushoito- ja vuorovaikutustilanteet sekä arjen pienet työtehtävät, leikki ja muu lapselle ominainen tapa toimia. Näillä edistetään lapsen myönteistä minäkäsitystä, lapsen ilmaisu- ja vuorovaikutustaitoja sekä ajattelun kehittymistä. Lapsi on utelias, hän haluaa oppia uutta,

kerrata ja toistaa asioita. Oppiminen on lapselle kokonaisvaltainen tapahtuma. Toimiessaan mielekkäällä ja merkityksellisellä tavalla lapsi kokee oppimisen ja onnistumisen iloa.

Yhdessä toimiessaan lapset oppivat toisiltaan tietoja ja taitoja sekä kehittävät sosiaalisia - ja vuorovaikutuksen taitojaan sekä yhteisen leikin taitoja.

Varhaiskasvatuksen kasvattajan omalla innostuksella ja tiedonhalulla (yhdessä ihmettely) on suuri merkitys lapsen kiinnostuksen ja uteliaisuuden virittäjänä. Varhaiskasvattaja kuuntelee, havainnoi, kannustaa, kiittää ja kunnioittaa. Hän tiedostaa, että tunteilla on avainrooli kaikessa oppimisessa.

2.6 Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa pedagogiikka perustuu määriteltyyn arvoperustaan, käsitykseen lapsesta, lapsuudesta sekä oppimisesta. Pedagogiikalla tarkoitetaan monitieteiseen, erityisesti kasvatusta ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon perustuva, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteutumiseksi. Se näkyy varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, oppimisympäristöissä sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa. Pedagogiikan painottuminen varhaiskasvatuksen kokonaisuudessa edellyttää pedagogista asiantuntemusta sekä sitä, että henkilöstöllä on yhteinen ymmärrys siitä, miten lasten oppimista ja hyvinvointia voidaan parhaalla tavalla edistää ⁷⁶.

Varhaiskasvatus toteutuu henkilöstön, lasten ja ympäristön vuorovaikutuksessa, jossa kasvatusta, opetus ja hoito muodostavat eheän kokonaisuuden. Näitä kolmea ulottuvuutta voidaan tarkastella käsitteellisesti erillisinä, mutta käytännön toiminnassa ne nivoutuvat yhteen. Tämä mahdollistaa kokonaisvaltaisen lähestymistavan lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämisessä. Kasvatusta, opetus ja hoito painottuvat eri tavoin eri-ikäisten lasten toiminnassa sekä varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa.

Kasvatus on toimintaa, jonka myötä kulttuuriset arvot, tavat ja normit välittyvät, muovautuvat ja uudistuvat. Osaltaan kasvatuksen tavoite on siirtää kulttuuriperintöä sekä tärkeinä pidettyjä arvoja ja traditioita seuraavalle sukupolvelle. Kasvatuksen avulla ohjataan lapsia muodostamaan omia mielipiteitään ja arvioimaan kriittisesti vallitsevia ajattelu- ja toimintatapoja sekä toimimaan eettisesti kestäväällä tavalla. Kasvatuksen sivistystehtävänä on ohjata tietoisesti lasten yksilöllisen identiteetin muotoutumista siten, että lapset oppivat havaitsemaan oman toimintansa vaikutukset toisiin ihmisiin ja ympäristöönsä. Lasten kehitystä tuetaan niin, että he oppivat toimimaan sekä käyttämään osaamistaan myös toisten hyväksi.

Opetuksen lähtökohtana on varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritelty oppimiskäsitys. Opetuksen tarkoitus on edistää lasten oppimista ja auttaa lapsia luomaan merkityksiä itsestään, toisista ihmisistä sekä ympäröivästä maailmasta. Varhaiskasvatuksessa lapsia innostetaan ja motivoidaan opettelemaan uusia asioita sekä ohjataan käyttämään erilaisia oppimisen tapoja. Opetus tukee ja siinä hyödynnetään lasten luontaista uteliaisuutta ja tutkimisen halua. Opetuksessa otetaan huomioon lasten kehittyvät taidot, mielenkiinnon kohteet ja vahvuudet sekä lasten yksilölliset tuen tarpeet. Lisäksi opetuksen perustana ovat oppimisympäristöille (luku 3.2), laaja-alaiselle osaamiselle (luku 2.7) ja pedagogiselle toiminnalle (luku 4) asetetut tavoitteet.

Hoito on fyysisistä perustarpeista huolehtimista sekä tunnepohjaista välittämistä. Tavoitteena on, että lapsi tuntee itsensä arvostetuksi ja ymmärretyksi sekä kokee olevansa yhteydessä toisiin ihmisiin. Vastavuoroisen ja kunnioittavan vuorovaikutussuhde sekä myönteinen kosketus ja läheisyys muodostavat perustan hyvälle hoidolle ja huolenpidolle. Päivittäin toistuvat tilanteet, kuten ruokailu, pukeminen ja riisuminen, lepo ja hygieniasta huolehtiminen ovat keskeinen osa lapsen päivää. Kiireettömyyttä ja rauhallisuutta vaalitaan

erityisesti siirtymätilanteissa. Huomioidaan siirtymätilanteiden suunnittelu, toteuttaminen ja arviointi. Varhaiskasvatuksen hoitotilanteet ovat aina samanaikaisesti kasvatus- ja opetustilanteita, joissa opitaan esimerkiksi vuorovaikutustaitoja, itsestä huolehtimisen taitoja, ajan hallintaa sekä omaksutaan hyviä tottumuksia.

76 Varhaiskasvatustalaki 2 ja 23 §

Varhaiskasvatuspäivän arjen tilanteiden ja perushoitotilanteiden pedagoginen hyödyntämien on tärkeintä hoidon, kasvatuksen ja opettamisen kokonaisuudessa. Kiireettömyyttä ja rauhallisuutta vaalitaan erityisesti siirtymätilanteissa. Satsataan siirtymätilanteiden pedagogiseen suunnitteluun ja toteuttamiseen perustellusti.

2.7 Laaja-alainen osaaminen

Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lasten laaja-alaiselle osaamiselle. Laaja-alainen osaaminen muodostuu tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuudesta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja sekä toimia tilanteen edellyttämällä tavalla. Siihen, miten lapset käyttävät tietojään ja taitojaan, vaikuttavat lasten omaksumat arvot ja asenteet sekä tahto toimia. Laaja-alaisen osaamisen tarve nousee ympäröivän maailman muutoksista. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu, työnteke sekä kansalaisena toimiminen nyt ja tulevaisuudessa edellyttävät tiedon- ja taidonalat ylittävää ja yhdistävää osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet kulkevat jatkumona varhaiskasvatussuunnitelman perusteista esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ovat ohjanneet tämän asiakirjan valmistelua, ja ne tulee ottaa huomioon paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa.

Laadukas pedagoginen toiminta vahvistaa lasten laaja-alaista osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa se, miten varhaiskasvatuksessa toimitaan, miten eri oppimisympäristöjä käytetään sekä miten lasten hyvinvointia ja oppimista tuetaan. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen kehittämisessä sekä kasvatuksessa, opetuksessa ja hoidossa. Luvussa 4.5 kuvattujen oppimisen alueiden tehtävänä on edistää lasten laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvataan viisi toisiinsa liittyvää laaja-alaisen osaamisen osa-alueita:

- ajattelu ja oppiminen
- kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
- monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen
- osallistuminen ja vaikuttaminen.

Seuraavaksi kuvataan mitä laaja-alaisen osaamisen eri osa-alueilla tarkoitetaan. Lisäksi määritellään varhaiskasvatuksen tehtävä kullakin osa-alueella.

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon hankinta, jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua, jonka perustaa luodaan varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten ajattelun ja oppimisen taitoja.

Lasten ajattelu ja oppiminen kehittyvät monipuolisten ja merkityksellisten kokemusten avulla. Ihmettelylle, oivaltamiselle sekä oppimisen ilolle tulee olla tilaa. Leikissä lapsilla on mahdollisuus käyttää mielikuvitustaan ja luovuuttaan, kokeilla yhdessä ideoitaan ja tutkia maailmaa. Lasten taitoja jäsentää, nimetä ja kuvata ympäristöä ja sen ilmiöitä tuetaan iän ja kehityksen mukaisesti. Lapsia rohkaistaan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heidän kanssaan iloitaan onnistumisista ja opetellaan kannustamaan toisia. Lapsia kannustetaan myös sinnikkyteen ja olemaan lannistumatta epäonnistumisista sekä keksimään ratkaisuja eri tilanteissa. Heitä ohjataan suuntaamaan ja ylläpitämään tarkkaavaisuuttaan. Päivittäinen, riittävä fyysinen aktiivisuus tukee lasten ajattelua ja oppimista. Toiminnan pedagoginen dokumentointi (luku 4.2) sekä yhteinen pohdinta auttavat lapsia havaitsemaan oppimistaan ja tunnistamaan vahvuuksiaan. Tämä vahvistaa lasten uskoa omiin kykyihinsä.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa. Tämä korostaa sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen sekä kulttuurisen osaamisen merkitystä. Osaamiseen kuuluu taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kyky reflektoida omia arvoja ja asenteita. Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys identiteetille, toimintakyvylle ja hyvinvoinnille. Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa edellyttää oman ja muiden kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kulttuurista osaamista sekä heidän vuorovaikutus- ja ilmaisuaitojaan.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin. Henkilöstö toimii mallina lapsille erilaisten ihmisten sekä kielellisen, kulttuurisen ja katsomuksellisen moninaisuuden myönteisessä kohtaamisessa. Lapsia ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Yhteistyöhön perustuva toiminta luo mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisuaitoja eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lasten kanssa harjoitellaan asettumista toisen asemaan, opetellaan tarkastelemaan asioita eri näkökulmista sekä ratkaistaan ristiriitatilanteita rakentavasti. Tämä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja. Lapsia tuetaan kulttuuri-identiteettien rakentamisessa. Varhaiskasvatuksessa saadut kokemukset, tiedot ja taidot kulttuuriperinnöstä vahvistavat lapsen kykyä omaksua, käyttää ja muuttaa kulttuuria. Esimerkiksi leikit, ruokailuhetket ja juhlat tarjoavat tilaisuuksia jakaa kokemuksia erilaisista perinteistä ja tavoista. Lapsia tuetaan myönteisen suhteen luomisessa moninaiseen ympäristöön.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtimiseen, terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät taidot ovat kaikille tärkeitä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävästä elämäntavan mukaisia valintoja. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Lasten itsenäisyyden asteittaista lisääntymistä tuetaan. Lapsia autetaan, ja heitä kannustetaan pyytämään apua sitä tarvitessaan. Lasten kanssa harjoitellaan erilaisia taitoja kuten pukeutumista, ruokailua ja henkilökohtaisesta hygieniasta ja omista tavaroista huolehtimista. Lapsia ohjataan toimimaan vastuullisesti ja

turvallisesti varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä, kuten lähiluonnossa ja liikenteessä. Lasten kanssa käsitellään heidän hyvinvointiaan edistäviä asioita kuten levon, ravinnon, liikunnan ja mielen hyvinvoinnin merkitystä. Lapsia autetaan tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelystä. Lasten tunnetaidot vahvistuvat, kun heidän kanssaan opetellaan havaitsemaan, tiedostamaan ja nimeämään tunteita. Lapsia ohjataan myös kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa.

Monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Monilukutaitoa sekä tieto- ja viestintäteknologista osaamista tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa sekä yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Monilukutaito sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen edistävät lasten kasvatuksellista ja koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea näiden taitojen kehittymistä.

Monilukutaito on kulttuurisesti moninaisten viestien ja ympäröivän maailman ymmärtämisen sekä vuorovaikutuksen näkökulmasta keskeinen perustaito. Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Monilukutaidon perustana on laaja tekstikäsitelmä, jonka mukaan erilaiset tekstit voivat olla muun muassa kirjoitetussa, puhutussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa. Siihen sisältyy erilaisia lukutaitoja kuten kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito.

Monilukutaito liittyy kiinteästi ajattelun ja oppimisen taitoihin. Lasten kanssa nimetään asioita ja esineitä sekä opetellaan erilaisia käsitteitä. Lapsia innostetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan viestejä erilaisissa, myös digitaalisissa, ympäristöissä. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja.

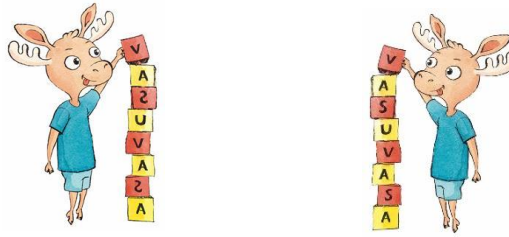
Lasten kanssa tutkitaan ja havainnoidaan tieto- ja viestintäteknologian roolia arkielämässä sekä tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, sovelluksiin ja peleihin. Digitaalista dokumentointia hyödynnetään leikeissä, tutkimisessa, liikkumisessa sekä taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja yhdessä muiden lasten kanssa käyttäen apuna tieto- ja viestintäteknologiaa edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja sekä lukutaitoa. Henkilöstö ohjaa lapsia tieto- ja viestintäteknologian monipuoliseen ja turvalliseen käyttöön.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustan demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämään vaikuttavissa asioissa. Varhaiskasvatuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä kannustaa oma-aloitteisuuteen.

Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja aloitteisiin vastaaminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapset suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä henkilöstön kanssa. Samalla lapset oppivat vuorovaikutustaitoja sekä yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Henkilöstö huolehtii siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Osallistumisen ja vaikuttamisen kautta lasten käsitys itsestään kehittyi, itseluottamus kasvaa ja yhteisössä tarvittavat sosiaaliset taidot muovautuvat.

Kasvattajat kiinnittävät erityisesti huomiota tunneilmastoon minkä luovat omalla toiminnallaan. Kasvattajan tulee olla herkkä aistimaan lapsen tunnetiloja. Kasvattajan tulee tunnistaa lapsen tarpeet ja huolenaiheet ja vastata niihin. Jokaisella sanalla, jokaisella katseella, jokaisella hymyllä vaikutetaan siihen, että psyykinen oppimisympäristö on turvallinen ja lämminhenkinen. Lasten tunnetaidot vahvistuvat, kun heidän kanssaan opetellaan havaitsemaan, tiedostamaan ja nimeämään tunteita.

Eettiseen kasvatukseen sisältyy vastuu itsestä, toisesta ihmisestä ja ympäristöstä. Lasta ohjataan toimimaan vastuullisesti ja turvallisesti varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä sekä lähiluonnossa ja liikenteessä. Lasten kanssa käsitellään heidän hyvinvointiaan edistäviä asioita kuten levon, ravinnon, liikunnan ja mielen hyvinvoinnin merkitystä. Lapsia autetaan tunteiden ilmaisussa ja itsesääteilyssä.

Asioista keskusteltaessa lapsen kehitystaso tulee ottaa huomioon. Pelot, ahdistus ja syyllisyys kuuluvat myös lapsen elämään. Asioita käsitellään niin, että lapsi voi tuntea olonsa turvallisiksi. Lapsen jokapäiväinen elämä sisältää tilanteita ja tapahtumia, joita pohditaan ja tarkastellaan oikean ja väärän, hyvän ja pahan, totuuden ja valheen näkökulmasta. Päivittäisten tapahtumien yhteydessä voidaan myös käsitellä luontevasti oikeudenmukaisuuden, tasa-arvon, kunnioituksen ja vapauden kysymyksiä.

Kiusaamisen vastainen toiminta

Kiusaamisen ehkäisy ja siihen puuttuminen ovat edellytys laadukkaana varhaiskasvatuksen toteutumiselle. Loukkaava käytös määräytyy lapsen subjektiivisen kokemuksen kautta, ja aikuisen on puututtava siihen välittömästi. Varhaiskasvatuksen arvopohja perustuu lapsen oikeuksien yleissopimukseen, jossa korostuu lapsen syrjintäkielto ja vaatimus lasten tasa-arvoisesta kohtelusta, oikeus turvallisiin ihmissuhteisiin sekä oikeus tuttuun ja turvalliseen ympäristöön ja leikkiin. Se on välttämätöntä yksittäisen lapsen kehitykselle, olipa kyse sitten kiusatusta, kiusaajasta tai kiusaamista seuraamaan joutuneista muista lapsista. Kiusaamisen ehkäisyllä on kauaskantoiset myönteiset seuraukset lasten hyvinvoinnille ja koulunkäynnille. (Kirves & Stoor-Grenner: Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa 2010:1). Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan.

Sekä kiusaajalla että uhrilla on oikeus pedagogiseen ohjaukseen ja aikuisen apuun. Varhaiskasvatuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti. Kurikan varhaiskasvatukseen on laadittu Hyvien vuorovaikutus- ja kaveritaitojen vahvistamisen suunnitelma (liite 7). Suunnitelmassa tuodaan esiin, miten oppimisympäristössä tuetaan lapsen vuorovaikutustaitojen ja empatiakyvyn kehittymistä sekä toisten ihmisten kunnioittamista, miten toiselle ihmiselle puhutaan ja käyttäydytään loukkaamatta toista. Mannerheimin lastensuojeluliitto on julkaissut oppaan: Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa. Julkaisu toimii tukimateriaalina toiminnassa. Opas löytyy netistä verkkojulkaisuna Mannerheimin lastensuojeluliiton sivuilta.

Kehotunnekasvatus

Lapsia ohjataan kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa. Kehotunnekasvatuksessa harjoitellaan kehon eri osien nimeämistä sekä erilaisten tunteiden ilmaisemista sanoilla ja sallituilla teoilla. Kehotunnetaitoja opetellaan kirjojen, kuvien, piirtämisen ja leikin avulla. Lasten tunteita ja kehon kokemusta sanoitetaan ja hyväksytään lapsen näkökulma. Lapsen myönteistä kehoitsetuntoa tuetaan hyväksyvän ja turvallisen suhtautumisen kautta siten, että jokainen lapsi voi kokea oman kehonsa arvokkaaksi. Suhtaudutaan myönteisesti lapsen kysymyksiin kehosta ja seksuaalisuudesta. Lapselle kerrotaan yksityisyydestä ja sitä suojataan WC- ja pesutilanteissa. Toiminnassa hyödynnetään Väestöliiton ohjeita ja materiaalia kehotunnekasvatuksessa.

Turvataidot

Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti sekä turvataitoja. Turvataitokasvatuksessa lapselle opetetaan tärkeimmät turvataidot kuten kosketuksen säännöt, uimapukusääntö ja kolmen kohdan sääntö:

1. Sano ei
2. Lähde pois
3. Kerro aikuiselle, johon luotat.

Koskettamisesta lapselle opetetaan, että toista ihmistä saa koskettaa vain, jos se tuntuu toisen mielestä mukavalta ja sallitulta. Lapsen kanssa harjoitellaan tunnistamaan hyviä ja huonoja tunteita: Toisen kehosta ei saa puhua rumalla tavalla, sillä se voi satuttaa ja tuntua toisesta pahalta. Kosketuksen ei saa tuntua pahalta. Hyvästä kosketuksesta tulee turvallinen ja hyvä olo eikä hyvä kosketus ole salaisuus. Huono kosketus sattuu, pelottaa ja suututtaa. Kaikilla on oikeus määrätä omasta kehostaan ja sitä pitää aina kunnioittaa.

Uimapukusääntö tarkoittaa sitä, että uimapuvun alla olevat kehon osat ovat lapsen omia alueita, joita lapsi saa määrätä itse. Kukaan ei saa koskea uimapuvun alla olevia paikkoja, katsoa niitä tai puhua niistä ilman lapsen lupaa. Jos joku rikkoo sääntöä, lapsi osaa sanoa ei. Kehossa on erityisiä, yksityisiä ja arvokkaita paikkoja. Niitä pitää ja saa suojata. Niitä ei näytetä kaikille, vaikka ne ovat hyviä ja arvokkaita. (Väestöliitto, kehotunnekasvatus).

Turvataitoja opetellaan kuten liikennesääntöjä; leikkien, kuvien, piirtämisen ja tarinoiden keinoin (esim. Sari Venton ja Mika Launiksen: Peikonhäntä). Turvataitoja on opetettava lasta loukkaavien tilanteiden ennaltaehkäisemiseksi. Lisätietoja kehotunnekasvatuksesta löytyy Väestöliiton nettisivuilta. Ryhmissä on käytössä väestöliiton materiaalia aiheesta, kuten juliste: Tue lapsen kehitystä – ikätasoinen, lapsilähtöinen seksuaalikasvatus” - materiaali

Lapsille kerrotaan leikin rajat: Leikistä ei saa tulla paha mieli kenellekään, leikistä saa aina lähteä pois jos haluaa, eikä leikki saa olla salaisuus vaan aikuisille voi aina kertoa siitä. Lapsen annetaan leikkiä ja ilmaista itseään sukupuolistereotyyppien rajoittamatta. Lapsen sukupuolesta riippumaton monenlaisuus, yksilöllisyys ja omanlaisuus on sallittua. Lapsia kannustetaan kokeilemaan monipuolisesti eri aktiviteetteja ja rooleja, ja kunnioitetaan myös heidän oikeuttaan olla kiinnostumatta niistä. Rohkaistaan sekä tyttöjä että poikia ilmaisemaan kaikenlaisia tunteita; riemua, pelkoa, ikävää, hoivahalua, riehakkuutta, suuttumusta jne. Tunteita tai käytöstä ei nimetä arvottavalla tavalla poikamaiseksi tai tyttömäiseksi. Jokaisen lapsen omanlainen perhe on oikeanlainen ja siitä saa puhua ja olla ylpeä. Jokainen ihminen on omanlaisensa ja oikeanlainen.

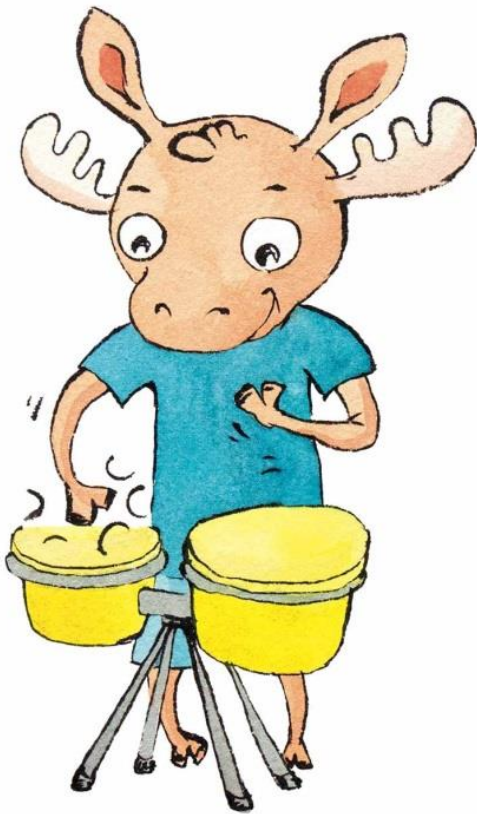
3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutunut tapa toimia, joka muovautuu yhteisön vuorovaikutuksessa. Varhaiskasvatuksen järjestäjän ja varhaiskasvatusta johtavien henkilöiden tehtävänä on luoda edellytykset toimintakulttuurin kehittämiseksi ja arvioinnille varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa ja yksiköissä.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa

- arvoista ja periaatteista
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta
- oppimisympäristöistä ja työtavoista
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja -käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Toimintakulttuuria muovaavat tiedostetut, tiedostamattomat ja joskus myös tahattomat tekijät. Yhteisön kaikki jäsenet vaikuttavat toimintakulttuuriin, ja se puolestaan vaikuttaa kaikkiin jäseniin riippumatta siitä, tunnistetaanko sen merkitys vai ei.

Varhaiskasvatuksessa kaikkien työtapojen tulee tukea lapsen kehitystä ja oppimista. Ne tulee myös pystyä pedagogisesti perustelemaan. Henkilöstön on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapsille, jotka omaksuvat varhaiskasvatusyhteisön arvoja, asenteita ja tapoja.

Toimintakulttuuri vaikuttaa varhaiskasvatuksen laatuun. Sillä on keskeinen merkitys varhaiskasvatuksen toteuttamisessa ja tavoitteiden saavuttamisessa. Varhaiskasvatustyön tavoitteita tukeva toimintakulttuuri luo suotuisat olosuhteet lasten kehitykselle, oppimiselle, osallisuudelle, turvallisuudelle, hyvinvoinnille sekä kestäväälle elämäntavalle.

Johtaminen vaikuttaa keskeisesti toimintakulttuuriin, sen kehittämiseen ja laatuun. Varhaiskasvatuksen johtamisen lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen. Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää pedagogiikan johtamista, joka on varhaiskasvatuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset henkilöstön hyville työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiselle ja kehittämiselle sekä pedagogiselle toiminnalle (luku 4.1).

3.1 Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet

Yhteisön toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja sitä tulee myös arvioida ja kehittää. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava dialogi. Varhaiskasvatusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja kehitettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen etua on harkittava yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti.⁷⁷

Johtaja edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun. Lisäksi johtaja rohkaisee työyhteisöä säännöllisesti kehittämään ja innovoimaan yhteistä toimintakulttuuria. Johtaja tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Päämääränä on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännöissä. Johtaja vastaa siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti. Lapset ja huoltajat ovat mukana toimintakulttuurin kehittämisessä ja arvioinnissa.

⁷⁷ Varhaiskasvatuslaki 4 § ja HE 40/2018 vp, s. 85

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

Toimintakulttuurin kehittämistä ja sitä ohjaavia periaatteita voi kuvata seuraavan kuvan avulla (mukaillen Parrila & Fonsén 2016, 69.) Kolmiossa ylimpänä on organisaation näkyvä osa, jossa käyttäytyminen ilmaisee toimintakulttuurin arvoja. Myös päiväjärjestys, ryhmäjaot, tarvikkeet, tilat, toimintatavat, rakenteet (tiimi-palaverit ja talopalaverit) sekä pedagogiset kehittämisillat ovat toimintakulttuurin näkyvää osaa.

Keskimmäinen taso kuvaa ”ilmaistuja” arvoja. Näitä ovat esim. kirjatut dokumentit, muistiot, erilaiset vuosikellot sekä kuntavasu, jotka kertovat mitä kerromme tekevämme.

Pohjimmaiset perusolettamukset ovat kolmion pohjalla ja ne ovat kaikkein vaikeimmin muutettavissa. Arvot ovat kaikkein tärkeimmät toimintakulttuurissa ja siksi ne tulee tiedostaa, jotta toimintakulttuuria voidaan kehittää ja muuttaa. Arvokeskustelua tulee käydä jatkuvasti pedagogiikan ja arjen toimintojen kehittämiseksi. Liitteenä pedagogisen johtamisen vuosikello ja rakenteet (Liite 2).

Kun aikuiset ovat sitoutuneet toimintakulttuuriin ja sen kehittymiseen, on jokaisella oikeus ja velvollisuus tuoda esille kehittämiskohteita. Toimintakulttuurin yhdessä sovittujen arvojen vastainen toiminta tulee pysäyttää heti. Varhaiskasvattajien väliseen ajatusten vaihtoon on mietittävä oikea aika ja paikka ja keskustelulle on annettava aikaa. Näitä hetkiä ovat suunnitteluillat, yksikköpalaverit ja tiimipalaverit. Avoimessa toimintakulttuurissa on tilaa tuoda esille omia mielipiteitään ja uusia ehdotuksia. Saa yrittää, erehtyä ja ihmetellä. Toimintakulttuurissa arvostetaan myös erilaisia työtapoja. Jokainen saa käyttää omia vahvuuksiaan hyväksi toimintaympäristössä, muistaen yhteiset arvot ja toimintatavat. Jokaisen yhteisön jäsenen panos on tärkeä. Ilmapiirin avoimuus tukee jäsenten vahvuuksien esille tuloa ja näin rikastamaan toimintakulttuuria.

Tiimisopimuksien avulla huolehditaan työntekijöiden ja tiimien kehittyminen ja arviointi. Sopimukset antavat varmuuden ja viitekehyksen, minkä sisällä jokainen työntekijä sitoutuu työskentelemään. Toiminnan arviointiin ja sitä kautta toiminnan kehittämiseen järjestetään lapsille ja heidän huoltajilleen mahdollisuus osallistua. Keinoina käytetään vasu-keskusteluja, huoltajille suunnattuja kyselyitä ja vanhempainiltoja.

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Varhaiskasvatuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Lapsia ja henkilöstöä kannustetaan rohkeasti ja kamaan ajatuksiaan ja kokeilemaan uudenlaisia toimintatapoja. Jatkuvasti toimintaansa arvioiva ja kehittävä yhteisö haastaa itseään sekä tunnistaa ja hyödyntää vahvuuksiaan. Oppivassa yhteisössä arvostetaan kunnioittavaa ja huomaavaista käytöstä. Yhteisö rohkaisee kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyYTEEN sekä sallii myös erehtymisen. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä.

Henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittymiseen. Yhdessä sovittujen tavoitteiden ja tehtävien pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi sekä huoltajilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute edistävät yhteisön oppimista. Oppimista edistää myös kehittämistyöstä, arvioinneista ja tutkimuksesta saadun tiedon hyödyntäminen.

Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä tekemisen ja leikin iloa. Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikkialoitteille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa. Leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittyminen leikkiin.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin kuuluu henkilöstön keskinäinen yhteistyö sekä vuorovaikutus huoltajien ja lähiympäristön kanssa. Yhteisön jäsenet kunnioittavat toisiaan ja arvostavat yhteistyötä. Yhteisö rohkaisee lapsia hyvään vuorovaikutukseen sekä toimimaan ryhmän jäsenenä. Henkilöstö tukee lasten vertais-suhteiden syntymistä ja vaalii ystävyyssuhteita. Turvallisessa yhteisössä puututaan ristiriitoihin ja opetellaan rakentavia keinoja niiden ratkaisemiseen.

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta⁷⁸ ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyy osallisuuden kautta. Osallisuutta vahvistaa lasten sensitiivinen kohtaaminen ja myönteinen kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. Lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin vahvistaa osallisuutta. Jokainen henkilöstön jäsen on tärkeä osa kasvatusyhteisöä.

Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä⁷⁹. Yhdenvertaisuus ei merkitse samanlaisuutta. Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta on tärkeää, että yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista keskustellaan työyhteisössä. Lisäksi tulee pohtia, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Varhaiskasvatus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennako-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Varhaiskasvatus on osa kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnustetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan ja hyödynnetään suomalaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista monimuotoisuutta. Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa toisista kulttuureista ja erilaisista katsomuksista sekä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta ja asettua toisen asemaan. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävä kehitystä.

⁷⁸ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 6 kohta

⁷⁹ Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 7 ja 8 §

Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisyyden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Varhaiskasvatuksen yhteisössä liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona sekä vältetään pitkäkestoista istumista. Lasten hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana rauhoittumiseen ja lepoon sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa. Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan yhteisön mahdollisuus toimia kiireettömässä ja keskittymistä edistävässä ympäristössä. Selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia.

Varhaiskasvatuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä⁸⁰. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Varhaiskasvatuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja. Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy ja seuranta, turvallisuuskasvatus sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen. Varhaiskasvatus edellyttää toimivaa ja sitoutunutta turvallisuuden johtamista sekä turvallisuusasiat hallitsevaa henkilöstöä.

Kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä elämäntavan välttämättömyys. Arjen valinnoilla ja toimilla ilmennetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Varhaiskasvatuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä.

⁸⁰ Varhaiskasvatustilaki 10 §

Kurikan varhaiskasvatuksen visio

Onnellinen ja leikin iloa täynnä oleva lapsuus Kurikassa –visio perustuu siihen ajatukseen, että lapsi saa olla lapsi ja toimia lapselle ominaisella tavalla. Lapsella on oikeus päivittäiseen leikkimiseen, liikkumiseen, tutkimiseen ja taiteelliseen ilmaisuun ja ennen kaikkea oppimisen iloon.

Onnellisen ja leikin iloa täynnä olevan lapsuuden mahdollistavat onnelliset ja leikin iloa kylvävät kasvattajat, jotka eivät epäroki kehua lasta ja osoittaa tälle kiintymystä. Kasvattajat kiinnittävät erityisesti huomiota tunteilmastoon minkä luovat omalla toiminnallaan. Jokaisella sanalla, jokaisella katseella, jokaisella hymyllä vaikutetaan siihen, että psyykinen oppimisympäristö on turvallinen ja lämminhenkinen. Kasvattajan tulee

olla herkkä aistimaan lapsen tunnetiloja. Kasvattajan tulee tunnistaa lapsen tarpeet ja huolenaiheet ja vastata niihin. Kasvattajan sitoutuneisuutta lämpimään vuorovaikutukseen voidaan arvioida AES-mittarilla (luku 3.2)(Adult engagement scale, Kalliala 2008, 318).

Kurikkalaisen varhaiskasvatuksen toiminta-ajatus: ”Onni teherä itte ja yhyres pärjätähän!”

Kurikkalaista varhaiskasvatusta ohjaavat seuraavat kaikille yhteiset arvot:

”Lapsella on oikeus tasa-arvoiseen kohteluun ja turvalliseen oppimisympäristöön.”

”Lapsella on oikeus päivittäiseen leikkiin ja oppimisen iloon.”

Aikuisen sitoutuneisuuden arviointiasteikko (Adult Engagement Scale – AES)

5: täydellinen sitoutuneisuus; 4: pääosin sitoutunut/jonkin verran sitoutumatonta; 3: sitoutuneisuus ja ei-sitoutuneisuus eivät dominoi; 2: pääasiassa sitoutumatonta/jonkin verran sitoutuneisuutta; 1: täydellisesti sitoutumaton

1. Aikuisen sensitiivisyys (herkkyys) (arviointiasteikko1-5):

- ✓ kuinka arvostavasti aikuinen kohtaa lapsen?
- ✓ tuleeko lapsi kuulluksi?
- ✓ reagoiko aikuinen lapsen esittämiin asioihin?
- ✓ vastaako aikuisen toiminta sensitiivisesti lapsen tunnetiloihin?

Herkkyys				
Taso 5	4	3	2	Taso 1
Aikuinen: • myönteinen äänensävy • myönteiset eleet ja katsekontakti • lämmin ja osoittaa kiintymystä • kunnioittaa ja arvostaa lasta • rohkaisee ja kehuu • tunnistaa lapsen tarpeet ja huolenaiheet • kuuntelee ja vastaa lapselle • rohkaisee lasta luottamaan				Aikuinen: • negatiivinen äänensävy • kylmä ja etäinen • ei kunnioita lasta • kritisoi ja torjuu lapsen • ei ole myötämielinen lapsen tarpeille ja huolenaiheille • ei kuuntele tai vastaa lapselle • puhuu toisille lapsesta ikään kuin lapsi ei olisi paikalla

2. aktivoinnin taso:

- ✓ miten aikuinen vuorovaikutuksessa lähtee rikastamaan lapsen aloittamaa ajatuskulkua?
- ✓ motivoiko ja stimuloiko aikuinen lasta jatkamaan keskustelua?
- ✓ laajentaako ja rikastaako aikuinen vuorovaikutusta omilla huomioillaan?

Aktivointi (stimulation) Väliintulo - interventio				
Taso 5	4	3	2	Taso 1
• energinen ja elävä • virittää tarkoituksenmukaisesti • sovittaa yhteen lapsen kiinnostukset ja havainnot • motivoi lasta • stimuloi keskustelua, vuoropuhelua, aktiivisuutta ja ajattelua • jakaa ja laajentaa lapsen toimintaa • voi olla non-verbaalinen				• rutiininomainen • puuttuu energia ja into • ei sovita yhteen lapsen kiinnostuksia ja havaintoja • puuttuu aktivoinnin rikkaus ja selkeys • on sekava • ei viritä tarkoituksenmukaisesti • supistaa, vähentää vuoropuhelua, aktiivisuutta ja ajattelua

3. lapsen autonomian tason salliminen:

- ✓ miten aikuinen antaa lapsen valinnoille tilaa?

- ✓ rohkaiseeko aikuinen lapsen aloitteellisuutta ja omia kokeiluja?
- ✓ rohkaiseeko aikuinen lapsia neuvottelemaan ristiriitatilanteissa aikuisen määräämien ratkaisujen sijaan?

Autonomia				
Taso 5	4	3	2	Taso 1
• sallii lapsen valita ja tukee valintoja • tuottaa tilaisuuksia kokeiluille • rohkaisee lapsen aloitteellisuutta ja vastuullisuutta • rohkaisee lasta neuvottelemaan konflikteista ja säännöistä				• ei anna lapsen valinnoille ja kokeiluille tilaa • ei rohkaisee lapsen ideoita • ei anna lapsille vastuuta • ei salli lapsen arvioida produktin laatua • on autoritaarinen ja dominoiva • jäykästi pakottaa sääntöihin ja rajoituksiin, neuvotteluja ei sallita

Lapsen ystävyyssuhteita sekä vuorovaikutusta toisiin lapsiin ja aikuisiin vaalitaan. Lapsen tulee saada kokea osallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Kasvattaja kannustaa lasta ja rohkaisee lapsen aloitteellisuutta mahdollistamalla lapsen tekemään omia valintoja ja kokeiluja. Lasta ei pakoteta eikä arvostella tai verrata muihin.

Lapsi haluaa tulla nähdyksi ja kuulluksi. Lasta suojelee se, että kasvattaja on lempeä ja vahvistaa lapsen myönteistä minä-puhetta: Minä osaan! Minä opin! Lapsi saa kokea että häntä arvostetaan omana itsenään, sellaisena kuin hän on. Kasvattajan tulee olla kiinnostunut lapsesta ja olla aktiivisesti läsnä osallistumalla lapsen maailmaan ohjaamalla, motivoimalla ja rikastuttamalla lapsen toimintaa.

Kasvattajayhteisö arvioi ja kehittää toimintaansa ja ammatillista osaamistaan. Varhaiskasvatuksen ammatillisuuden kehittyminen kasvatusyhteisössä tapahtuu vuorovaikutteisessa prosessissa toisten kanssa. Kasvattaja on jatkuvassa vuorovaikutuksessa lasten, huoltajien ja toisten kasvattajien kanssa. Vuorovaikutus toisten kanssa on kuuntelemista, kuulemista, empatiakykyä, ymmärtämistä, toisilta oppimista, osaamisen jakamista ja tilannetajua. Kasvattajayhteisöltä edellytetään sitoutuneisuutta, herkkyyttä ja kykyä reagoida lapsen tunteisiin ja tarpeisiin.

Kasvattajayhteisö mahdollistaa lämmينhenkisen ja hyvän ilmapiirin, jossa lapsi kokee yhteisöllisyyttä ja osallisuutta. Tämän kautta syntyy lapselle tunne, että hän saa vaikuttaa omaan elämäänsä ja on osaava. Tämä kaikki on lapsilähtöisen pedagogiikan perusta.

Kasvattajat ovat tietoisia sanattoman viestinnän eri ilmiöistä: ilmeet, eleet, äänenpainot. Huomioimalla lapsi yksilöllisesti esim. katseella, hymyllä, iloisella tervehdyksellä, lapsen nimen mainitsemisella, vahvistetaan lapsen itsetuntoa. Lapsi saa positiivista yksilöön kohdistuvaa huomiota kasvattajalta. Onnistuneesta vuorovaikutustilanteesta jää molemmille osapuolille hyvän olon tunne sekä kokemus ymmärretyksi tulemisestä (Alila & Parrila toim. 2011:46).

Vuorovaikutus lapsen ja kasvattajan välillä on itsenäisyyttä tukevaa, toimintaa ja oppimisprosessia aktiivisesti ohjaavaa, lapsen tunnetiloja tunnistavaa ja niihin herkästi ja lämpimästi vastaavaa.

Kasvattajien tehtävänä on suunnitella toimintaa ja rakentaa oppimis- ja toimintaympäristöä siten, että siinä näkyvät lapselle ominaiset tavat toimia.

3.2 Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen oppimisympäristö⁸¹. Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristökäsite sisältää

⁸¹ Varhaiskasvatuslaki 10§

varhaiskasvatuksessa muun muassa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden. Oppimisympäristöjä kehitetään siten, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa ja että ne tukevat lasten terveen itsetunnon sekä sosiaalisten ja oppimisen taitojen kehittymistä. Ergonomia, ekologisuus, viihtyisyys ja esteettömyys sekä tilojen valaistus ja akustiikka, sisäilman laatu ja siisteys otetaan huomioon oppimisympäristöjä rakennettaessa ja kehitettäessä.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja rakennetaan yhdessä lasten kanssa. Niiden tulee tukea lasten luontaista uteliaisuutta ja oppimisen halua sekä ohjata leikkiin, fyysiseen aktiivisuuteen, tutkimiseen sekä taiteelliseen ilmaisuun ja kokemiseen. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan. Oppimisympäristöt tarjoavat lapsille vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin sekä rauhalliseen oleiluun ja lepoon. Lasten ideat, leikit ja heidän tekemänsä työt näkyvät oppimisympäristöissä.

Oppimisympäristöissä voidaan toteuttaa monenlaista pedagogista toimintaa ja ne muuntuvat tarpeen mukaan. Henkilöstön tulee ottaa huomioon lasten kiinnostuksen kohteet, yksilölliset taidot ja tarpeet sekä varhaiskasvatuksen toteuttamisen periaatteet (luku 4.). Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä toimitaan joustavasti erikokoisissa ryhmissä, joissa jokaisella yhteisön jäsenellä on mahdollisuus osallistua toimintaan ja vuorovaikutukseen. Toiminta pedagogisesti tarkoituksenmukaisissa ryhmissä edistää lasten ja henkilöstön keskittymistä sekä lapsilähtöistä toimintaa.

Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat auttavat luomaan ilmapiiriltään turvallisen, muita kunnioittavan ja yhteisvastuullisen oppimisympäristön. Turvallisessa ilmapiirissä erilaisten tunteiden näyttäminen on sallittua ja kasvattajat auttavat lapsia tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lapsia rohkaistaan kysymään, ja lasten kysymyksiin vastataan.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja kehitetään siten, että ne vahvistavat yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa. Tämä mahdollistaa perinteisten sukupuolistereotyyppien rikkomisen. Oppimisympäristöissä edistetään lasten kielellistä kehitystä ja kielitietoisuutta sekä tuodaan näkyväksi kulttuurista moninaisuutta.

Luonto sekä pihat, leikkipuistot ja muut rakennetut ympäristöt ovat myös varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä. Ne tarjoavat kokemuksia, materiaaleja ja monipuolisia mahdollisuuksia leikkiin ja tutkimiseen. Niitä hyödynnetään liikunta- ja luontoelämysten ja oppimisen paikkoina.

Lasten käytössä tulee olla riittävästi monipuolisia ja turvallisia leikki- ja toimintavälineitä, ja niissä on tarvittaessa huomioitava lasten yksilölliset tuen tarpeet. Tieto- ja viestintäteknologia on osa monipuolista ja lasta osallistavaa oppimisympäristöä. Varhaiskasvatuksessa käytetään tieto- ja viestintäteknologiaa tarkoituksenmukaisella tavalla. Lasten omia tieto- ja viestintäteknologisia laitteita, leluja ja muita välineitä käytetään varhaiskasvatuksen järjestäjän määrittämällä tavalla. Omien laitteiden, lelujen ja välineiden käytöstä sovi- taan huoltajien kanssa.

Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa ja vierailut esimerkiksi kirjastoon, museoon, kulttuuriperintökohteisiin, teatteriin ja huoltajien työpaikoille rikastavat lasten oppimisympäristöjä. Oppimisympäristöjen suunnittelu tarjoaa myös luontevan yhteistyömahdollisuuden henkilöstön ja huoltajien välille.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja rakennetaan yhdessä lasten kanssa. Ympäristö muuntuukin tarpeen mukaan. Ympäristö kannustaa mieluisaan tekemiseen ja monipuoliseen ja myös vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin sekä rauhalliseen oleiluun ja lepoon.

Lelut, liikuntavälineet, pelit, roolivaatteet, värikynät, soittimet jne. ovat lasten ulottuvilla. Ne on nimetty kuvin ja sanoin. Kuvat ja tukiviittomat ovat näkyvästi esillä ja käytössä.

Hyödynnetään monipuolisesti lähialueen tarjoamia mahdollisuuksia liikunta- ja luontoelämysten ja oppimisen paikkoina. Tehdään yhteistyötä esim. koulujen, yritysten ja hoitolaitosten kanssa.

Lapsen kanssa yhdessä dokumentoitu päivän kulku on esillä lapsen tasolla.

Oppimisympäristöä arvioidaan jatkuvasti. Esimerkiksi turvallisuutta kartoitetaan ja muokataan ympäristö mahdollisimman sopivaksi lapsiryhmälle. Jokainen varhaiskasvattaja on vastuussa toimintaympäristöstä ja jokaisen tulee reagoida puutteisiin. Toimintakulttuurin kaikki jäsenet saavat rohkeasti tuoda esille kehittämisideoita oppimisympäristöä koskien. Oppimisympäristöä arvioidaan varhaiskasvatuksen arvojen pohjalta. Fyysisen ja psyykkisen ympäristön on oltava sellainen, joka tukee lapsen oppimista ja kehitystä monipuolisesti.

3.3 Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Yhteistyöllä tuetaan lapsen varhaiskasvatuksen järjestämistä siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Vastuu yhteistyön toteutumisesta ja suunnitelmallisuudesta on varhaiskasvatuksen järjestäjillä. He vastaavat myös siitä, että yhteistyötä toteutetaan tarvittaessa monialaisesti.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä merkitys varhaiskasvatuksessa⁸². Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Luottamuksen rakentaminen sekä tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus tukevat kasvatusyhteistyötä.

Kasvatustyöhön liittyvistä arvoista, tavoitteista ja vastuista keskustellaan sekä henkilöstön kesken että huoltajien kanssa. Yhteistyö on vuorovaikutteista ja edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä aloitteellisuutta ja aktiivisuutta. Yhteistyössä huomioidaan perheiden moninaisuus, lasten yksilölliset tarpeet sekä huoltajuuteen ja vanhemmuuteen liittyvät kysymykset. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia molemminpuolisen ymmärryksen varmistamiseksi⁸³.

Yhteistyöllä voi olla erilaisia tehtäviä ja muotoja lapsen varhaiskasvatuksen aikana. Lasten päivittäiset tapahtumat ja kokemukset jaetaan huoltajien kanssa. Kannustavat ja lapsen kehitystä ja oppimista myönteisesti kuvaavat viestit ovat tärkeitä. Huoltajan ja henkilöstön havainnot ja keskustelut lapsen päivästä luovat pohjan lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiselle.

Yhteistyön merkitys on erityisen tärkeää siirtymävaiheissa, kuten lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa ja varhaiskasvatuksen aikaisissa siirtymissä, lapsen vaihtaessa päiväkotia tai aloittaessa esiopetuksen. Yhteisellä keskustelulla on erityinen tehtävä laadittaessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa (luku 1.3). Yhteistyön merkitys huoltajien kanssa korostuu, kun suunnitellaan ja toteutetaan lasten kehityksen ja oppimisen tukea (luku 5). Luottamuksellinen ilmapiiri mahdollistaa huoltajien ja henkilöstön välisen yhteistyön myös haastavissa tilanteissa, esimerkiksi huolen herätessä lapsen hyvinvoinnista.

82 Varhaiskasvatustilasto 3 § 1 momentti 10 kohta

83 Kielilaki (423/2003) 18 § ja ulkomaalaislaki (301/2014) 203 §

Lasten huoltajilla tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen toiminnan ja kasvatustyön tavoitteiden suunnitteluun ja kehittämiseen yhdessä henkilöstön ja lasten kanssa. Tieto- ja viestintäteknologiaa hyödynnetään huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä. Yhteistyö voi tukea myös huoltajien keskinäistä vuorovaikutusta. Huoltajien verkostoituminen ja yhteinen toiminta erilaisissa tilaisuuksissa vahvistaa yhteisöllisyyttä ja antaa tukea henkilöstön työlle.

Huoltajilla on lastensa ensisijainen kasvatusvastuu ja oman lapsensa paras tuntemus. Varhaiskasvatushenkilöstöllä puolestaan on pedagoginen tieto ja osaaminen. Kasvatusyhteistyö lähtee lapsen tarpeista. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on lapsen edun ja oikeuksien turvaaminen. Lapsella on oikeus turvalliseen ja tasapainoiseen kehitykseen, eheisiin ihmissuhteisiin sekä hoivaan ja hellyyteen. Hyvällä vuorovaikutuksella on keskeinen merkitys kasvatusyhteistyön toteutumisessa. Se tarkoittaa keskustelua päivittäin, lapsen ja huoltajien aitoa kuulemistä ja kiinnostusta lasta koskevista asioista. Toiminta edellyttää avointa ja rehellistä keskustelua, jossa huoltajien toiveilla ja odotuksilla on suuri merkitys. Molemminpuolinen kunnioitus ja luottamus luovat aidon kasvatusyhteistyön perustan. Yhteistyötä vahvistetaan päivittäisessä vuoropuhelussa, vasukeskusteluissa, sähköisen viestinnän avulla, vanhempainilloissa, juhliissa ja muissa kokoontumisissa. Asiakaskyselyitä tehdään säännöllisesti varhaiskasvatuksen laadun kehittämiseksi.

Huoltajien ja lasten osallisuuden lisääminen niin arvioinnissa kuin suunnittelussakin on keskeinen osa varhaiskasvatuksen kehittämistä.

Monialainen yhteistyö

Monialaisen yhteistyön tavoitteena on varmistaa varhaiskasvatuksen toteuttaminen toimintayksiköissä lasten tarpeita vastaavasti. Varhaiskasvatuslain mukaan kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimitava monialaisessa yhteistyössä ja luotava tarvittavat yhteistyörakenteet⁸⁴.

Varhaiskasvatuksen yhteistyötahoilla tarkoitetaan kaikkia niitä alueellisia ja paikallisia toimijoita, joiden kanssa varhaiskasvatuksen on luontevaa tehdä yhteistyötä. Yhteistyö esimerkiksi opetuksesta, liikunnasta, kirjastosta ja kulttuurista vastaavien tahojen ja muiden lähiympäristön toimijoiden kanssa lisää oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja tukee varhaiskasvatuksen tavoitteita. Kunnan varhaiskasvatuksen ja sen alueella toimivien yksityisten varhaiskasvatuspalvelujen tuottajien yhteistyö on tärkeää. Muita varhaiskasvatuksen yhteistyötahoja ovat esimerkiksi järjestöt, seurakunnat, poliisi sekä ravitsemus- ja siivouspalvelut.

Varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä neuvolan ammattilaisten, lastensuojelun sekä muiden terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden toimijoiden kesken. Yhteistyön merkitys korostuu, kun jollain näistä tahoista herää huoli lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista tai kun lapsen tukea suunnitellaan ja järjestetään. Laajaan terveystarkastukseen sisällytetään varhaiskasvatuksen henkilöstön arvio alle kouluikäisen lapsen

⁸⁴ Varhaiskasvatuslaki 7 ja 22 §

⁸⁵ Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011) 7, 9 ja 13 § sekä varhaiskasvatuslaki 7 §

selviytymisestä ja hyvinvoinnista varhaiskasvatuksessa huoltajan kirjallisella suostumuksella. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan antama arvio on tärkeä osa lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin arviointia sekä tuen tarpeiden varhaista tunnistamista monialaisessa yhteistyössä.⁸⁵

Kurikassa on pitkään kehitetty monialaista ja verkostomaista yhteistyötä yhdessä sosiaali- ja terveystoimen kanssa. Nykyään pyritään toteuttamaan yhteistyön sijasta yhteistä työtä lasten ja perheiden hyvinvoinnin eteen. Erityisesti monialainen yhteinen työ näkyy avoimessa varhaiskasvatuksessa.

Kurikassa toimii Lape-työryhmä (lapsi- ja perhepalveluiden kehittämistyöryhmä), jossa on mahdollista kehittää monialaisesti yhteisiä asioita. Lape-työryhmä koostuu eri toimialojen (sivistys-, sosiaali- ja terveystoimi, seurakunta) johtavista viranhaltijoista.

Lisäksi Kurikan alueella kokoontuu säännöllisesti monialainen aluetiimi, joka toimii lähellä perhettä ja lasta. Eri alan työntekijöiden on mahdollista tuoda aluetiimin käsittelyyn nimettömästi tai yhdessä huoltajien kanssa perhettä koskevan huolen aiheen varhaisessa vaiheessa, kynnykseltömästi ja nopeasti. Aluetiimin jäsenet muodostuvat varhaiskasvatuksen edustajan (päiväkodinjohtaja) lisäksi terveydenhoitajasta, perhe-työntekijästä, sosiaalityöntekijästä ja tarpeen mukaan muista erityistyöntekijöistä.

Lasten kuntoutustyöryhmä keskittyy lasten kehityksen tukemiseen silloin kun lapsen kasvussa ja kehityksessä ilmenee huolia ja monialaisen osaamisen tarvetta. Varhaiskasvatuksen edustajina tässä toimivat varhaiskasvatuksen erityisopettajat. Heidän lisäksi ryhmässä ovat eri alan terapeutit, lääkäri, sosiaalityöntekijä, psykologi ja terveydenhoitaja edustus.

Kun lapsi tulee varhaiskasvatukseen lastensuojelun avohuollon tukitoimena, laaditaan yhdessä huoltajien, sosiaalitoimen ja varhaiskasvatuksen kanssa yhteistyösuunnitelma avohuollon tukitoimien järjestämiseksi. Näin yhdessä määritellään se, mikä on varhaiskasvatuksen rooli avohuollon tukitoimena perheelle ja lapselle.

Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus ja sitä toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa tietojen antoa ja salassapitoa koskevia säännöksiä. Monialaisen yhteistyön tavoitteena on varmistaa varhaiskasvatuksen toteuttaminen lasten tarpeita vastaavasti.

Lasten sosiaalityö:

- palveluihin ohjaus
- lapsen vasukeskustelut monialaisesti
- varhaiskasvatuksen ja sosiaalipalveluiden yhteistyölomake
- lapsi-/perhekohtaiset keskustelut
- konsultaatiot, lausuntopyynnöt
- lastensuojeluilmoitus (tavoitteena, että ilmoituksen tekijä mukaan ensimmäiseen tapaamiseen / kutsu sosiaalityöstä)

Lastenneuvola:

- palveluihin ohjaus
- aluetiimityö
- ikäkausitarkastukset, 4-vuotistarkastusten yhteydessä Nella-lomake
- tarvittaessa lasten vasukeskustelut
- neuvolan perhetyö yhteistyössä avoimessa varhaiskasvatuksessa
- lapsi-/perhekohtaiset keskustelut
- konsultaatiot, lausuntopyynnöt

- avoin varhaiskasvatus

Perheneuvola:

- palveluihin ohjaus
- lapsi-/perhekohtaiset keskustelut
- konsultaatiot, lausuntopyynnöt
- kuntouttavat palvelut
- aluetiimityö
- avoin varhaiskasvatus

Muu yhteistyö

- esi- ja perusopetus:
 - yhteiset tapahtumat ja juhlat mahdollisuuksien mukaan
 - siirtymävaiheet/-käytännöt, nivelvaiheyhteistyö

Järjestöt, seuratyhdistykset, seurakunnat, yritykset:

- yhteistyöpalaverit
- tilojen yhteiskäyttö
- yhteiset koulutukset
- hankeyhteistyö
- yhteiset toiminnot/ tapahtumat lapsille ja perheille sekä avoin varhaiskasvatus

Liikunta- ja vapaa-aikatoimi:

- liikuntapaikkojen ja –tilojen yhteiskäyttö
- yhdessä järjestetyt tilaisuudet/tapahtumat lapsille ja perheille
- koulutukset ja hankeyhteistyö

Kulttuuritoimi:

- kirjasto- ja tietopalvelut
- museovierailut
- musiikki- ja teatteriesitykset
- erilaiset tapahtumat
- hankeyhteistyö
- Kulttuurin opetussuunnitelma käytössä

Oppilaitokset:

- työssä oppimispaikkojen mahdollistaminen
- koulutukset
- opinnäytetyön aiheet
- hankkeet

Tekninen toimi:

- leikkikenttien, päiväkotikiinteistöjen ja –pihojen kunnossapito ja varustelu sekä muut tilapalvelut

Seutukunnat:

- yhteiset hankkeet, koulutukset, konsultaatiot

Hygieniaohteet varhaiskasvatukseen

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on hyvinvoiva lapsi. Hyvä hygienia on osa laadukasta varhaiskasvatusta. Hygieniaohteiden laatimiseksi on tehty katselmus Kurikan päiväkodeissa ja esiopetuspaikoissa helmikuussa

2017. Katselmuksessa kartoitettiin Kurikan varhaiskasvatussyksiköiden hygieniatilannetta ja kehittämistarpeita.

Hygieniaohteiden laatimisen primusmoottorina on toiminut EPSHP:stä hygieniahoitaja. Mukana ovat olleet myös mm. puhtaus- ja ruokapalveluiden esimies sekä varhaiskasvatuspäällikkö ja kasvatus- ja opetuspäällikkö. Myös työterveyshoito ja lastenneuvola ovat olleet projektissa mukana. Hygieniaohteita on ollut mukana laatimassa myös Kurikan kaupungin vasutyöryhmän jäsenet. Käsihygieniaan ja yskimishygieniaan liittyvät suositukset on otettu käyttöön 1.4.2017 lukien. Ensimmäisenä vaiheena Kurikan varhaiskasvatuksessa kiinnitetään erityisesti huomiota hyvään käsihygieniaan sekä yskimishygieniaan.

Käsihygieniä: Henkilökunta opettaa lapsille oikean käsienpesutavan

1. käytä aina pesunestettä
2. käytä lämmintä, juoksevaa vettä
3. muista myös sormien välit, sormien päät, kädenpäälliset, peukalot ja ranteet
4. huuhtelee kädet
5. kuivaa ne kertakäyttöpyyhkeeseen

Päiväkodeissa huoltajat tulee ohjeistamaa pesemään lapsensa kädet saippualla ennen ryhmään tuloa. Jos huoltajat tätä eivät jostain syystä voi tehdä, henkilöstön tulee huolehtia, että jokaisen lapsen kädet tulevat pestyiksi ennen ryhmään tuloa. Huoltajia tiedotetaan käsien pesun merkityksestä. Kädet tulisi pestä myös kotona päiväkotipäivän jälkeen. Henkilökunta tehostaa käsien pesua ja kiinnittää huomiota käsiensä kuntoon.

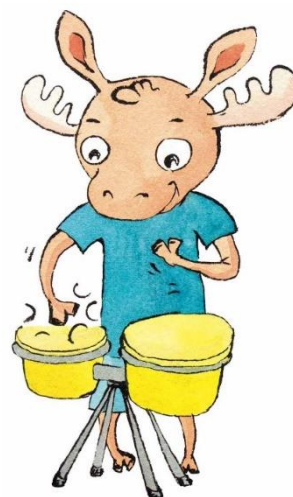
Kädet tulee pestä aina mm. WC-käynnin jälkeen, nenän niistämisen jälkeen, ulkoilun jälkeen, ennen ja jälkeen ruokailun, ennen ruoan jakamista, pöydän pyyhkimisen jälkeen, lepohetken jälkeen, vaipanvaihdon jälkeen, aina kun käsissä on näkyvää likaa. Käsia tulee pestä huolellisesti ja käyttää pesunestettä. Kädet kuivataan paperipyyhkeeseen.

Käsien koruttomuus

Henkilökunnalle suositellaan koruttomia käsiä: ei (vihki)sormuksia, rannerenkaita, -koruja, aktiivirannekeita, rannekelloja. Kynsien tulee olla lakattomat ja lyhyet. Hihojen pituutta tulee miettiä (esim. $\frac{3}{4}$ pituus), hihojen likaantuminen esim. vaipan vaihdon yhteydessä. Ulkonevia lävistyksiä ja roikkuvia korvakoruja ei suositella työturvallisuussyistä.

Yskimishygieniä

- nenäliinana käytetään oikeaa nenäliinaa (esim. Nessu)
- käytetty nenäliina heitetään heti roskeen (ulkoilualueelle hankitaan kannellisia roska-asioita)
- lapsen nenän niistämisen jälkeen kasvattajan tulee heti pestä kädet ja mikäli tämä ei ole mahdollista (esim. ulkoillessa) on niistämisen jälkeen käytettävä käsidesiä
- lapset opetetaan yskimään kyynärtaiteeseen, ei suoraan käsiin

4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen

4.1 Pedagogisen toiminnan viitekehys

Varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja sen toteuttamista kuvaa kokonaisvaltaisuus. Tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista (kuvio 1). Pedagoginen toiminta toteutuu lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Lasten omaehtoinen, henkilöstön ja lasten yhdessä ideoima sekä henkilöstön johdolla suunniteltu toiminta täydentävät toisiaan. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta läpäisee kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuuden.

Kuvio 1. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys

Tavoitteellisen toiminnan perustan luovat arvoperusta (luku 2.4), oppimiskäsitys (luku 2.5), niihin pohjautuva toimintakulttuuri (luku 3) sekä monipuoliset oppimisympäristöt (luku 3.3), yhteistyö (luku 3.4) ja työtavat (luku 4.3). Lasten mielenkiinnon kohteet ja tarpeet sekä heidän kasvuympäristöönsä liittyvät merkitykselliset asiat ovat toiminnan suunnittelun lähtökohtana. Lähtökohtana ovat myös luvussa 4.5 kuvatut oppimisen alueet. Laadukkaan pedagogisen toiminnan edellytyksenä on suunnitelmallinen dokumentointi, arviointi ja kehittäminen (luvut 4.2 ja 7). Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ohjaavat osaltaan toiminnan suunnittelua.

Pedagogisen toiminnan tavoitteita ja periaatteita tarkennetaan paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa. Tavoitteita tarkennettaessa otetaan huomioon varhaiskasvatuksen eri toimintamuodot, niiden henkilöstörakenne ja muut ominaispiirteet. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmat (luku 1.3) ovat lapsiryhmän toiminnan suunnittelun lähtökohtia. Toimintaa toteutetaan niin, että jokaisella lapsella on oikeus edetä oppimisessaan siten, että varhaiskasvatuksesta ja esiopetuksesta muodostuu lapselle mielekäs jatkumo.

Varhaiskasvatus toteutuu henkilöstön, lasten ja ympäristön vuorovaikutuksessa, jossa kasvatus, opetus ja hoito muodostavat ehjän kokonaisuuden. Laadukas pedagoginen toiminta perustuu yhteisesti (huoltajat, lapset ja kasvattajat) mietittyyn kokonaisuuteen, hyvään lapsituntemukseen, kasvatustilanteisiin, sensitiiviseen ja ammatilliseen toimintaan. Ammattitaitoa on myös erityisherkkyyks havaita tilanteita ja aloitteita, sietää epävarmuutta sekä kykyä ohjata lasta yksilöllisesti ryhmätilanteissa. Lasten kanssa yhdessä tekeminen sekä onnistumaan auttaminen ohjaavat pedagogisen toiminnan suunnittelua ja toteuttamista. Suunnittelun tavoitteena on luoda lapselle ehjä päivä.

Arjen kaikissa tilanteissa on huomioitu pedagogisuus. Lämmin vuorovaikutus aikuisen ja lapsen välillä, välittämisen osoittaminen, empatia, salliva ilmapiiri ja positiivisen palautteen saaminen kuuluvat lapsen varhaiskasvatuspäivään.

Pedagogisen toiminnan lähtökohtana on säännöllisesti tehtävä havainnointi ja dokumentointi ja kehittäminen. Dokumentointia tehdään jatkuvan havainnoinnin periaatteella. Saadun tiedon pohjalta arvioidaan asetettujen tavoitteiden toteutumista. Arjen rakenteet, kuten sovitut yksikkö- ja tiimikohtaiset palaverit, mahdollistavat pedagogisen toiminnan suunnittelun ja toteuttamisen. Toiminnan sisällöt nousevat lapsen ja lapsiryhmän tarpeista. Vuosittaiset pedagogisen toiminnan suunnitelmat eli ryhmäsuunnitelmat laaditaan ryhmäkohtaisesti. Suunnitelmiin kirjataan mm. ne tavoitteet ja toimintatavat, jotka nousevat lapsen ja lapsiryhmän tarpeista toimintakausittain. Ryhmissä laadituissa tiimisopimuksissa kuvataan tiimin pelisäännöt, roolit ja vastuut.

Yksikköjen ja perhepäivähoidon pedagogisissa illoissa arvioidaan, suunnitellaan ja kehitetään koko yksikön pedagogista toimintaa ja sisältöjä. Pedagogisen johtamisen vuosikello ohjaa toimintaa, Liite 2.

4.2 Pedagoginen dokumentointi

Pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteuttamisen, arvioimisen ja kehittämisen keskeinen työmenetelmä. Se on jatkuva prosessi, jossa havainnot, dokumentit ja niiden vuorovaikutuksellinen tulkinta muodostavat ymmärrystä pedagogisesta toiminnasta. Pedagoginen dokumentointi mahdollistaa lasten ja huoltajien osallistumisen toiminnan arviointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen.

Pedagoginen dokumentointi tuottaa tietoa lasten elämästä, kehityksestä, kiinnostuksen kohteista, ajattelusta, oppimisesta ja tarpeista sekä lapsiryhmän toiminnasta konkreettisella ja monipuolisella tavalla. Yksittäisten dokumenttien, esimerkiksi valokuvien, piirrosten tai henkilöstön havaintojen, avulla voidaan yhdessä lasten kanssa tarkastella heidän kehitystään ja oppimistaan. Lasten jo saavuttamat tiedot ja taidot, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet tulevat näkyväksi pedagogisen dokumentoinnin kautta ja ovat toiminnan suunnittelun perusta.

Suunnitelmallisen dokumentoinnin tavoitteena on, että henkilöstö oppii tuntemaan yksittäistä lasta, ymmärtämään lasten välisiä suhteita sekä ryhmän henkilöstön ja lasten välisen vuorovaikutuksen luonnetta. Pedagogisen dokumentoinnin tarkoitus on toteuttaa varhaiskasvatusta lapsilähtöisesti. Dokumentoinnin avulla saatuja tietoja ja ymmärrystä hyödynnetään esimerkiksi työtapojen, oppimisympäristöjen, toiminnan

tavoitteiden, menetelmien ja sisältöjen muokkaamisessa jatkuvasti lasten kiinnostusta ja tarpeita vastaavaksi. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on osa pedagogisen dokumentoinnin prosessia (luku 1.3). Suunnitelmallista pedagogista dokumentointia tarvitaan myös lasten kehityksen ja oppimisen tuen tarpeiden arvioinnissa (luku 5).

Pidemmältä aikaväliltä kootut dokumentit ovat tärkeä osa pedagogisen toiminnan arviointia ja henkilöstön toiminnan itsearviointia (luku 7.1).

KURIKKA

Eri tavoin ja menetelmin tehtävää dokumentointia tehdään luontaisena osana arjen toimintaa, ns. jatkuvana havainnointina. Muun muassa toiminnan ja tilanteiden muistiin kirjaaminen, valo- ja videokuvaaminen, teemaviikkojen seuranta, lasten kanssa keskustelut ja yhdessä toimiminen laajentavat kasvattajien tietämystä lapsen ajatuksista, mielenkiinnon kohteista sekä kasvun ja kehityksen vaiheista. Saadut huomiot tallennetaan kasvunkansioon lapsen vasukeskustelua sekä tiimin suunnittelua ja arviointia varten. Suunnitelmallista dokumentointia ohjaavat lasten vasut, ryhmä vasu ja erilaiset havainnointi lomakkeet. Sähköistä dokumentoinnin tapaa kehitetään tulevaisuudessa. Apuna suunnittelussa ja dokumentoinnissa voi käyttää tähti-mallia (liite 3.) tai toiminnan arviointi-lomaketta (liite 4.).

4.3 Monipuoliset työtavat

Työtapojen valintaa ohjaavat varhaiskasvatukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten ikä, tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Toiminnalliset sekä luovuutta ja osallisuutta edistävät työtavat ovat lapsille luontevia oppimisen tapoja. Tällaisia ovat esimerkiksi lasten omaehtoinen ja ohjattu leikki, tutkiminen, liikkuminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaisu. Tieto- ja viestintäteknologiaa hyödynnetään toiminnassa. Monipuoliset työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde. Tämän vuoksi on tärkeää, että henkilöstö ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja erikokoisissa ryhmissä sekä itsenäisesti. Työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään ja ihmettelemään sekä päättelämään ja ratkaisemaan ongelmia yhdessä.

Henkilöstöltä edellytetään ammattitaitoa ja herkkyyttä tunnistaa eri tilanteiden pedagogisia mahdollisuuksia. Tämä näkyy muun muassa taitona havaita lasten aloitteita ja tunnetiloja sekä muuttaa ja suunnata omaa toimintaansa niiden mukaisesti. Pienempien lasten aloitteet ovat usein kehollisia ja sanattomia, joten niiden ymmärtäminen ja niihin vastaaminen edellyttävät henkilöstöltä sensitiivistä läsnäoloa ja lapsen hyvää tuntemista.

Lapset ottavat osaa työtapojen suunnitteluun ja valintaan omien edellytystensä mukaisesti. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan sekä kokeilla erilaisia työtapoja. Työtapojen vaihteleva käyttö tarjoaa eri-ikäisille ja eri tavoin oppiville lapsille onnistumisen kokemuksia. Monipuoliset työtavat edellyttävät monipuolisia oppimisympäristöjä. Työtapojen käytössä hyödynnetään henkilöstön ja lasten osaamista sekä kokeillaan ja kehitetään uusia työtapoja.

KURIKKA

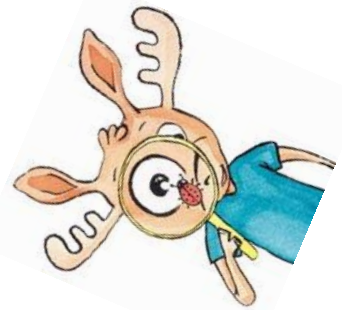
Suunnittelun kehiksenä tulee olla lapsen vahvuudet, mielenkiinnon kohteet ja ominaiset tavat toimia. Täytyy huomioida erityisesti leikkiä, liikkumista ja aktiivisuutta tukevat toimintatavat, jolloin lapsi motivoituu ja sitoutuu toimintaan paremmin. Toimintaa tulee suunnitella koko päiväksi. Suunnitellaan monipuolisia teemallisia sisältöjä leikkimiseen, liikkumiseen, tutkimiseen ja erilaiseen ilmaisuun. Kehoa ja aisteja käytetään kokonaisvaltaisesti. Ruokitaan luovuutta ja mielikuvitusta. Toiminnoissa hyödynnetään visuaalisuutta, huomioidaan lasten vahvuudet, käytetään draamaa sekä toiminnallisia- ja luovia menetelmiä.

Kurikan varhaiskasvatuksessa yhteisiä linjauksia ovat:

- Leikki tutkivan oppimisen välineenä
- Pienryhmätoiminta
- Sapere-ruokakasvatusmenetelmä
- Kolmiportainen tuki
- Monitahoinen ja laaja-alainen kasvatusyhteistyö
- Tasa-arvoinen kohtelu lapsen hyvinvoinnin vahvistajana (sukupuolisensitiivisyys)
- Hyvien vuorovaikutus- ja kaveritaitojen vahvistamisen suunnitelma, liite 7 (kiusaamisen vastainen toiminta)
- liikkuva varhaiskasvatus
- englannin kielen kielisuihkutus
- ihmeelliset vuodet ryhmänhallintamenetelmän käyttöönottoaminen

4.4 Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä

Leikki on keskeinen toimintatapa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin. Leikki edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Leikissä lapsi oppii, mutta lapselle itselleen leikki ei ole tietoisesti oppimisen väline vaan tapa olla ja elää sekä hahmottaa maailmaa. Kokemukset, jotka herättävät lapsissa tunteita, uteliaisuutta ja kiinnostusta, virittävät leikkiin.

Lapselle leikin merkitys syntyy leikistä itsestään. Leikki tuottaa lapsille iloa ja mielihyvää. Leikkiessään lapset ovat aktiivisia toimijoita: he jäsentävät ja tutkivat ympäröivää maailmaa, luovat sosiaalisia suhteita sekä muodostavat merkityksiä kokemuksistaan. Leikissä lapset rakentavat käsitystä itsestään ja muista ihmisistä. Leikkiessään lapset sekä jäljittelevät että luovat uutta ja muuntavat näkemäänsä. Samalla he mallintavat ja testaavat haaveitaan ja toiveitaan. Mielikuvitus mahdollistaa sen, että lapset voivat kokeilla erilaisia rooleja ja ideoita, joita he muuten eivät voisi toteuttaa. Leikkiessään lapset voivat käsitellä itselleen vaikeita kokemuksia. Leikissä on turvallista kokeilla, yrittää ja erehtyä.

Leikissä yhdistyvät keskeiset oppimista edistävät elementit: innostus, yhdessä tekeminen ja omien taitojen haastaminen. Leikki kehittyy ja saa eri muotoja kokemusten karttuessa. Henkilöstön ja lasten sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus luovat perustan ajattelun ja kielen kehitykselle sekä kehittyville leikkitaidoille. Lapset havainnoivat, kokeilevat ja oppivat yhteisön sääntöjä leikissä. Ryhmässä leikkiessään lapset oppivat säätämään tunteitaan ja tahtomistaan sekä huomioimaan toisten ihmisten näkökulmia. Yhteisöllisyys kasvaa leikin kautta ja vahvistaa myönteistä tunneilmastoa.

Leikki on varhaiskasvatuksen keskeinen työtap. Pedagogisessa toiminnassa voidaan leikin juonen kehittylyssä ja leikkimaailmojen rakentamisessa yhdistää esimerkiksi draamaa, improvisaatiota tai satuja. Henkilöstön tulee tiedostaa keskittyneen tutkimisen, spontaanin luovan ilmaisun sekä vauhdikkaiden liikunta- ja peuhauseleikkien merkitys lasten hyvinvoinnille ja oppimiselle. Eri tilanteita voi rikastaa leikinomaisuudella. Lorut, sanaleikit, laulut ja yhteinen hassuttelu vahvistavat myönteistä ilmapiiriä, mikä tukee oppimista ja hyvinvointia.

Henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset, ohjata leikkiä sopivalla tavalla ja huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä omien taitojensa ja valmiuksiensa mukaisesti. Henkilöstön tulee suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti tukea lasten leikin kehittymistä sekä ohjata sitä joko leikin ulkopuolelta tai olemalla itse mukana leikissä. Henkilöstön fyysinen ja psyykkinen läsnäolo tukee lasten välistä vuorovaikutusta ja ehkäisee ristiriitatilanteiden syntymistä.

Henkilöstön tulee havainnoida ja dokumentoida lasten leikkiä. Leikin havainnointi lisää henkilöstön ymmärrystä lasten ajattelusta ja kiinnostuksen kohteista sekä heidän tunteistaan ja kokemuksistaan. Havaintoja käytetään leikin ja muun toiminnan suunnittelussa ja ohjaamisessa. Henkilöstöltä edellytetään herkkyyttä ja ammattitaitoa sekä sukupuolisensitiivisyyttä havaita lasten leikkialoitteita ja vastata niihin sopivalla tavalla.

Pitkäkestoiseen leikkiin tarvitaan aikaa, rauhaa ja tilaa sekä sopivia ja lasten saatavilla olevia leikkivälineitä ja materiaaleja. Oppimisympäristöjen tulee joustaa leikkien mukaan, sillä leikit eivät välttämättä pysy paikallaan niille nimetyissä tiloissa.

Lasten kulttuurin ja lapsille suunnatun median tunteminen auttaa henkilöstöä ymmärtämään lasten leikkejä. Myös erilaiset pelit ja digitaaliset välineet tarjoavat niihin monenlaisia mahdollisuuksia. Leikkiin kannustavassa oppimisympäristössä myös aikuinen on oppija. Henkilöstö keskustelee leikin merkityksestä ja lasten leikkeihin liittyvistä havainnoista huoltajien kanssa. Tällä tavoin voidaan edistää leikkien jatkumista kotona tai varhaiskasvatuksessa.

Leikki ja pienryhmätoiminta ovat toiminnan suunnittelun ja toteutuksen lähtökohtia. Oppimisympäristö ja päiväjärjestys rakennetaan tukemaan monipuolista ja pitkäkestoista leikkiä. Leikki tarvitsee onnistuakseen aina aikaa, rauhaa, tilaa ja erilaisia leikkivälineitä. Varhaiskasvattajat tiedostavat, että lasten leikit ovat erilaisia, vaihdellen hiljaisesta tutkimisesta, draamaleikkeihin ja peuhaamisleikkeihin. Leikki saa kuulua ja näkyä.

Varhaiskasvattajien tehtävänä on tukea lasta pääsemään leikkiin mukaan ja tarvittaessa olla apuna leikin aloittamisessa ja leikin etenemisessä. Aikuisen läsnäolo, sekä fyysinen että psyykinen läsnäolo, tukee lasten välistä vuorovaikutusta. Samalla myös varhaiskasvattaja ehkäisee ristiriitailanteita ja auttaa niiden selvittämisessä. Varhaiskasvattaja voi liittää lapsen puheellaan leikkiin keksimällä lapselle roolin ja ehdottamalla mitä voisi tehdä samalla hän puheellaan rikastuttaa leikkiä ja tarjoaa erilaisia ratkaisuja tai välineitä leikin etenemiseen. Varhaiskasvattajat läsnäolollaan myös tukevat pitkäkestoisen leikin jatkumista.

4.5 Oppimisen alueet

Oppimisen alueet kuvaavat varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Kurikassa ne ohjaavat kasvattajia monipuolisen ja eheytyneen pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa yhdessä lasten kanssa. Lapsilla on oikeus saada monipuolisia kokemuksia oppimisen eri alueista. Oppimisen alueet eivät ole erikseen toteutettavia, toisistaan irrallisia kokonaisuuksia, vaan niiden aihepiirejä yhdistetään ja sovelletaan lasten mielenkiinnon kohteiden ja osaamisen mukaisesti. Oppimisen alueet on ryhmitelty esiopetussuunnitelman perusteiden⁸⁶ mukaisesti viideksi kokonaisuudeksi:

- Kielten rikas maailma
- Ilmaisun monet muodot
- Minä ja meidän yhteisömme
- Tutkin ja toimin ympäristössäni
- Kasvan, liikun ja kehityn

⁸⁶ Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014

Ehdytetty pedagoginen toiminta mahdollistaa asioiden ja ilmiöiden laaja-alaisen tarkastelun ja tutkimisen. Lasten mielenkiinnon kohteet ja kysymykset ovat toiminnan keskeinen lähtökohta. Aihepiirit voivat nousta esimerkiksi leikeistä, saduista, retkistä tai spontaaneista vuorovaikutustilanteista lasten ja henkilöstön kesken tai lasten keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Tapa, jolla oppimisen alueiden tavoitteita käsitellään, vaihtelee valittujen aihepiirien, tilanteiden ja lasten oppimisen mukaan. Henkilöstön tehtävänä on varmistaa, että pedagoginen toiminta edistää eri-ikäisten lasten kehitystä ja oppimista.

Oppimisen alueet

Kielten rikas maailma

- Kielelliset taidot ja valmiudet
- Kielelliset identiteetit

Ilmaisun monet muodot

- Musiikillinen
- Kuvallinen
- Sanallinen
- Kehollinen

Minä ja meidän yhteisömme

- Eettinen ajattelu
- Katsomuskasvatus
- Lähiyhteisön menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus
- Mediakasvatus

Tutkin ja toimin ympäristössäni

- Matemaattinen ajattelu
- Ympäristökasvatus
- Teknologiakasvatus

Kasvan, liikun ja kehityn

- Liikkuminen
- Ruokakasvatus
- Terveys ja turvallisuus

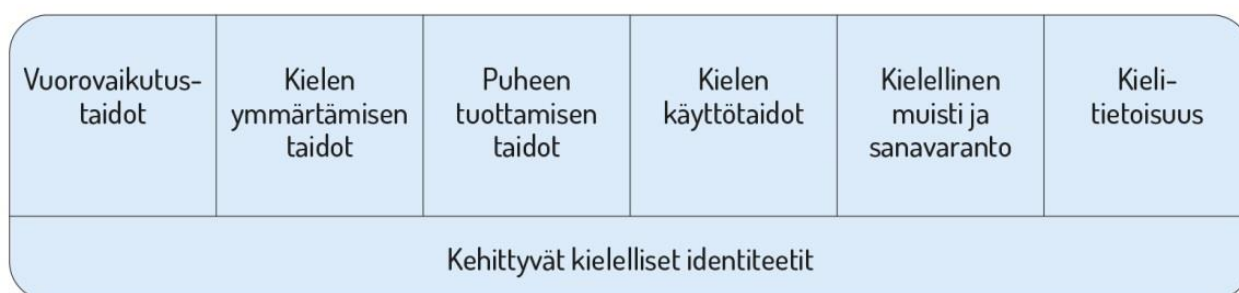
Kielten rikas maailma

Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten **kielellisten taitojen** ja **valmiuksien** sekä **kielellisten identiteettien** kehittymistä. Varhaiskasvatuksessa vahvistetaan lasten uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliin, teksteihin ja kulttuureihin. Kielen kehityksen tukeminen kytkeytyy lapsen monilukutaidon kehittymiseen (luku 2.7). Lisäksi se on yhteydessä muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvään laaja-alaiseen osaamiseen. Kehittyvät kielelliset taidot avaavat lapsille uusia vaikuttamisen keinoja, mahdollisuuksia osallisuuteen ja aktiiviseen toimijuuteen.

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Sen avulla lapsi ottaa haltuun erilaisia tilanteita ja asioita sekä toimii vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ilmaisee itseään ja hankkii tietoa. Lasten kielellistä kehitystä tukee monipuolinen varhaiskasvatuksen kieliympäristö sekä yhteistyö huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksessa lapsille annetaan kannustavaa ja johdonmukaista palautetta heidän kielenkäyttö- ja vuorovaikutustaidoistaan.

Lapset voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä, joiden kehittyminen ja käyttäminen voi olla tilanteittain eriytynyttä. Varhaiskasvatuksessa otetaan huomioon, että lapset kasvavat erilaisissa kielellisissä ympäristöissä. Kotien tavat käyttää kieltä ja olla vuorovaikutuksessa vaihtelevat, ja kodeissa voidaan puhua useita kieliä. Kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta tehdään varhaiskasvatuksessa näkyväksi yhteistyössä huoltajien kanssa. Tämä osaltaan tukee lasten kielellisten identiteettien kehittymistä. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia varhaiskasvatuksessa käsitellään luvussa 4.6.

Kielen oppimisen kannalta on tärkeää tiedostaa, että saman ikäiset lapset voivat olla eri vaiheissa kielen kehityksen eri osa-alueilla. **Kielelliset identiteetit kehittyvät**, kun lapsia ohjataan ja tuetaan kielellisten taitojen ja valmiuksien keskeisillä osa-alueilla.

Kuvio 2. Lasten kielen kehityksen keskeiset osa-alueet varhaiskasvatuksessa

Vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta lasten kokemukset kuulluksi tulemisesta ja siitä, että heidän aloitteisiinsa vastataan, ovat tärkeitä. Henkilöstön sensitiivisyys ja reagointi myös lasten non-verbaaleihin viesteihin on keskeistä. Vuorovaikutustaitojen kehittymistä tuetaan kannustamalla lapsia kommunikoimaan toisten lasten ja henkilöstön kanssa.

Lasten **kielen ymmärtämisen taitoja** tuetaan runsaan kielellisen mallintamisen avulla. Johdonmukainen toiminnan sanallistaminen ja keskusteleminen tukevat lasten sanavarannon kehittymistä. Erilaisissa varhaiskasvatuksen tilanteissa käytetään kuvailevaa ja tarkkaa kieltä. Tarvittaessa käytetään kuvia, esineitä ja tuki-
viittomia.

Lasten **puheen tuottamisen taitojen** kehittymistä seurataan ja ohjataan. Lapsia rohkaistaan puhumaan eri tilanteissa sekä aikuisten että toisten lasten kanssa. Tämä auttaa lapsia käyttämään ja ymmärtämään puhuttua kieltä. Lasten kanssa kiinnitetään vähitellen huomiota myös äänensävyihin ja äänenpainoihin.

Lasten **kielen käyttötaitoja** ohjataan ja kielen käyttöä pohditaan yhdessä lasten kanssa eri tilanteissa. Ta-
voitteena on tilannetietoisien kielen käytön vahvistuminen. Lasten kanssa harjoitellaan kertomista, selittämistä ja puheen vuorottelua. Lisäksi eläytyminen, huumorin käyttö sekä hyvien tapojen opettelu vahvistavat lasten kielen käyttötaitoja. Tutustuminen erilaisiin teksteihin tukee kielen käyttötaitojen kehittymistä ja auttaa lapsia havaitsemaan puhutun ja kirjoitetun kielen eroja.

Lasten kielellinen ilmaisu monipuolistuu, kun heidän **kielellinen muistinsa** ja **sanavarantonsa** laajenee. Henkilöstön tehtävä on tukea tietoisesti tätä kehitystä. Kielellisen muistin kehittymistä tukevat esimerkiksi lorujen ja laululeikkien käyttö. Kielellä leikittely, nimeäminen sekä kuvaavien sanojen käyttäminen edistävät lasten kielellisen muistin ja sanavarannon kehittymistä. Kiireetön keskustelu ja lukeminen sekä tarinoiden kerronta tarjoavat mahdollisuuksia pohtia sanojen ja tekstien merkityksiä ja opetella uusia käsitteitä asiayhteyksissä.

Lähiympäristön eri kielten havainnointi tukee lasten **kielitietoisuuden kehittymistä**. Henkilöstön tehtävänä on herättää ja lisätä lasten kiinnostusta suullista ja kirjoitettua kieltä sekä vähitellen myös lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielen havainnoinnin ja tutkimisen avulla suunnataan lasten huomiota sanojen merkityksistä kielen muotoihin ja rakenteisiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin. Lapsia rohkaistaan kirjoittamaan ja lukemaan leikkisästi.

Varhaiskasvatuksessa käytetään rikkaita ja vaihtelevia tekstejä. Lasten kanssa tutustutaan monipuolisesti lastenkirjallisuuteen. Lapsille kerrotaan tarinoita, ja heitä kannustetaan itse keksimään niitä. Lasten kertomuksia, loruja ja sanallisia viestejä dokumentoidaan. Monilukutaitoa tukevassa varhaiskasvatuksessa puheen rinnalla käytetään muun muassa visuaalisia, auditiivisia ja audiovisuaalisia viestejä sekä tekstejä.

Kurikkalaiset ovat ylpeitä pohjalaisesta kulttuurista ja murteesta ja tämä saa rikastuttaa myös varhaiskasvatuksen arkea.

Tavoitteena on tukea lapsen kielellisen identiteetin rakentumista, sekä edistää ja tukea kielellisiä taitoja ja valmiuksia. Puhe, kieli ja kommunikaatio kehittyvät vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. Turvallinen ja vuorovaikutukseen kannustava ilmapiiri edistävät edellä mainittujen taitojen kehitystä. Pienryhmätoiminnan avulla lapselle pyritään luomaan ilmapiiri, jossa hän voi turvallisesti harjoitella kielellisiä taitoja. Monipuoliset työskentelytavat lapsen kielellisten taitojen kehittymisen tueksi, sisältävät muun muassa satuja, sadutusta, loruja, lauluja, tunteiden sanoittamista, laulupiirtämistä ja kielen ihmettelyä. Kurikan varhaiskasvatuksessa kannustetaan toteuttamaan englannin kielisuihkutusta, käyttämään tukiviittomia ja kuvia laajasti arjen eri tilanteissa tukemaan puhetta. Kerran vuodessa toteutetaan tukiviittomaviikko, jonka aikana yhteisöllisesti eri tavoin pyritään ylläpitämään henkilöstön tukiviittomien taitoja sekä jakamaan hyviä käytäntöjä sen toteuttamiseksi.

Kurikassa on käytössä päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa ”Yleisen tuen matkalaukku”, johon on koottu oppimateriaalia ja teorial tietoa jokaiseen oppimisalueeseen. Tämän tavoitteena on, että arjessa olisi kaikki oppimisen alueet huomioitu hyvin ja kasvattajat saisivat matkalaukusta helposti käyttöön erilaista materiaalia. Matkalaukun sisällön ovat koonneet varhaiskasvatuksen erityisopettajat ja sitä päivitetään.

Ilmaisun monet muodot

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tavoitteellisesti tukea lasten **musiikillisen, kuvallisen** sekä **sanallisen ja kehoillisen ilmaisun** kehittymistä sekä tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. Lasten ilmaisulle on luonteenomaista kokonaisvaltaisuus ja ilmaisun eri muotojen luova yhdisteleminen. Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen edistävät lasten oppimisedellytyksiä, sosiaalisia taitoja ja myönteistä minäkuvaa sekä valmiuksia ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa. Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja luovat merkityksiä erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Kyky kuvertella ja luoda mielikuvia on keskeistä myös lapsen eettisen ajattelun kehittymiselle. Kulttuuriperintöön, taiteeseen ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osaamista myös monilukutaidon sekä osallistumisen ja vaikuttamisen osa-alueilla.

Kulttuuri on tärkeä osa lapsen identiteettiä. Varhaiskasvatuksessa lapsille tarjotaan mahdollisuuksia nähdä ja kokea monipuolisesti taidetta ja kulttuuria. Taiteeseen ja kulttuuriin liittyvät kokemukset vahvistavat lasten kykyä omaksua, käyttää ja tuottaa kulttuuria. Samalla lapset oppivat ymmärtämään taiteen ja kulttuuriperinnön merkitystä ja arvoa.

Ilmaisun eri muodot tarjoavat lapsille keinoja kokea ja hahmottaa maailmaa heitä puhuttelevalla ja innostavalla tavalla. Taiteellinen ilmaisu tarjoaa lapsia motivoivia keinoja havaintojen, tunteiden ja luovan ajattelun näkyväksi tekemiseen. Ilmaisun eri muotoihin tutustutaan moniaistisesti, erilaisia työtapoja, oppimisympäristöjä sekä lähiympäristön kulttuuritarjontaa hyödyntäen. Oppimisympäristöjen esteettisyys, innostavuus, saatavilla olevat monipuoliset välineet ja materiaalit sekä riittävä ohjaus ovat merkityksellisiä ilmaisumuotoihin tutustuttaessa.

Taidekasvatus sisältää sekä spontaania että ennalta suunniteltua toimintaa. Ilmaisun ja oppimisen prosesseissa korostuu kokeilu, tutkiminen, tekemisen eri vaiheiden harjoittelu ja niiden dokumentointi. Jokaisen lapsen yksilöllistä ilmaisua tuetaan ja lasten yhteisille luoville prosesseille annetaan riittävästi aikaa ja tilaa. Henkilöstön, lasten ja yhteistyökumppaneiden erityisosaamisen hyödyntäminen rikastuttaa taidekasvatusta.

Varhaiskasvatuksen **musiikillisen ilmaisun** tavoitteena on tuottaa lapsille musiikillisia kokemuksia sekä vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsia ohjataan elämykselliseen kuuntelemiseen ja ääniympäristön havainnointiin. Lasten valmiudet hahmottaa musiikkia sekä äänen kestoa, tasoa, sointiväriä ja voimaa kehittyvät leikinomaisen musiikillisen toiminnan kautta. Heidän kanssaan lauletaan, loruillaan, kokeillaan erilaisia soittimia, kuunnellaan musiikkia ja liikutaan musiikin mukaan. Lapset saavat kokemuksia perussykkeestä, sanarytmeistä ja kehosoitamisesta. Lapsia rohkaistaan käyttämään mielikuvitustaan ja ilmaisemaan musiikin herättämiä ajatuksia ja tunteita esimerkiksi kertoen, kuvallisesti ilmaisten tai tanssien. Lapset saavat myös kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä sekä pienimuotoisten musiikkiesitysten harjoitteluprosesseista ja esiintymistilanteiden tuomasta onnistumisen ilosta.

Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on kehittää lasten suhdetta kuvataiteeseen, muuhun visuaaliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön. Lapsilla on mahdollisuus nauttia kuvien tekemisestä sekä saada esteettisiä elämyksiä ja kokemuksia taiteen äärellä. Lapset harjoittavat kuvallista ajatteluaan, havainnointiaan ja kuvien tulkintaa monipuolisen kuvailmaisun avulla. Kuvan tekemisen taitoja kehitetään moniaistisesti sekä yhteyksiä muihin ilmaisun muotoihin rakentaen. Lapset kokeilevat erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja esimerkiksi maalaamalla, piirtämällä, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tekemiään kuvia, taideteoksia, mediasisältöjä, esineitä sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Suunnittelutaitoja, luovaa ongelmaratkaisua, rakenteiden, materiaalien ja tekniikoiden tuntemusta harjoitellaan käsityöllisen toiminnan kuten muovailun, rakentelun, ompelun ja nikkaroinnin avulla. Käsityöllisen toiminnan ja ilmaisun tavoitteena on tarjota lapsille tekemisen, kokemisen ja oivaltamisen iloa sekä nautintoa työskentelystä, jossa oma luovuus ja kädenjälki näkyvät. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia itse kokeilla, tutkia ja yhdistellä erilaisia pehmeitä ja kovia materiaaleja sekä opetella työskentelyssä tarvittavia tekniikoita. Lapset saavat ideoida ja toteuttaa erilaisia teoksia ja esineitä. Lasten käsityöllisessä toiminnassa voidaan tarkastella ja hyödyntää sekä lasten taustoihin liittyviä että paikallisia käsityöperinteitä.

Lapsia rohkaistaan **sanalliseen ja keholliseen ilmaisuun** esimerkiksi draaman, tanssin ja leikin keinoin. Tavoitteena on, että harjoitukset ja leikit tarjoavat lapsille mahdollisuuden monipuoliseen kielelliseen ja keholliseen kokemukseen, ilmaisuun ja viestintään. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työestetään yhdessä. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta, toteutetusta ja arvioidusta luovasta prosessista. Toiminnassa hyödynnetään monipuolisesti esimerkiksi lastenkirjallisuutta, sanataidetta, teatterin eri muotoja, tanssia ja sirkusta.

Kasvattajayhteisö tekee myös mahdollisuuksien mukaan yhteistyötä muiden lastenkulttuurin parissa olevien asiantuntijoiden kanssa. Kurikan varhaiskasvatus järjestää vuosittain lasten töiden näyttelyn Kurikan kirjastojen kanssa sekä vaalitaan monipuolista yhteistyötä kulttuurin tuottajien kanssa. Lisäksi Kurikassa on erillinen KOPS eli kulttuurin opetussuunnitelma eri luokka-asteille, jossa varhaiskasvatuksella on oma osuus.

Kurikassa vaalitaan luovuutta ja kannustetaan itseilmaisuuksiin. Varhaiskasvattajat kannustavat monimuotoiseen ilmaisuun esimerkiksi muokkaamalla ympäristöä niin, että lapsen on helppo käyttää erilaisia välineitä, kuten soittimia ja askartelutarvikkeita. Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen edistävät lapsen oppimis- edellytyksiä, sosiaalisia taitoja ja myönteistä minäkuvaa sekä valmiuksia ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa. Varhaiskasvattajien ja lasten erityisosaamista hyödynnetään rikastuttamaan varhaiskasvatuksen taidekasvatusta. Taiteellista ilmaisua käytetään myös esimerkiksi rikastuttamaan leikkiä. Mietitään lasten kanssa voisiko leikkiin askarrella rekvisiittaa, naamioita yms. Käytössä on sekä monipuoliset välineet, että työtavat. Ilmaisua tuetaan myös opettelemalla hyvää kosketusta, esimerkiksi selkäpiirustuksilla ja kaverihieronnalla lapsi tottuu hyvään kosketukseen ja päinvastoin. Tavoitteena on tukea lapsen monipuolista ilmaisua sekä ennalta suunnitellusti että spontaanisti.

Pedagogiikka ja suunnitelmallisuus ovat läsnä yhtä aikaa, kun toimintaa muokataan lapsen mielenkiinnonkohteiden mukaan. Arjessa tulee olla joustavuutta tarttua lasten viesteihin.

Lasten osallisuuden toteuttamisen tapoja kehitetään ja harjoitellaan koko ajan. Lasten osallisuus huomioidaan jakamalla ajatuksia ja kokemuksia sekä aikuisten että lasten kesken. Lapsia osallistetaan mukaan toiminnan suunnitteluun ja arviointiin muun muassa projekti ja ilmiölähtöisen työskentelyn kautta. Varhaiskasvattaja on aidosti läsnä oleva ja kiinnostunut lasten puheista. Varhaiskasvattajat rikastuttavat lasten arkea ja leikkejä auttamalla lapsia muun muassa tiedon hankinnassa ja materiaalien valinnassa.

Minä ja meidän yhteisömme

Lasten elinpiiri laajenee heidän aloittaessaan varhaiskasvatuksen kodin ulkopuolella. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista. Tehtävää lähestytään **eettisen ajattelun, katsomusten, lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden** sekä **median** näkökulmista. Toiminnassa voidaan käyttää monipuolisesti esimerkiksi satuja, musiikkia, kuvataidetta, leikkiä, draamaa, erilaisia mediasisältöjä sekä vierailijoita, vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia. Minä ja meidän yhteisömme -oppimisen alue tukee erityisesti lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (luku 2.7).

Eettisen ajattelun taitojen kehittymistä tuetaan pohtimalla lasten kanssa eri tilanteissa esiintyviä tai lapsia askarruttavia eettisiä kysymyksiä. Teemat voivat liittyä esimerkiksi ystävyyteen, oikean ja väärän erottamiseen, oikeudenmukaisuuteen tai pelon, surun ja ilon aiheisiin. Eettisiä kysymyksiä käsitellään lasten kanssa niin, että he voivat tuntea olonsa turvallisiksi ja hyväksytyiksi. Lasten kanssa pohditaan myös ryhmän sääntöjä ja niiden perusteita.

Varhaiskasvatuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja muut katsomukset. Uskonnotuutta tarkastellaan muiden katsomusten rinnalla. Tavoitteena on edistää keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan sekä tukea lasten kulttuuristen ja katsomuksellisten identiteettien kehittymistä. Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin katsomuksiin ja niihin liittyviin perinteisiin. Luontevia tapoja tarkastella katsomuksia ovat esimerkiksi vuodenkiertoon liittyvät juhlat ja tapahtumat sekä päivittäiset tilanteet, kuten pukeutuminen tai ruokailu. Lasten ihmettelylle annetaan tilaa, ja heidän kanssaan pohditaan heitä askarruttavia elämänskysymyksiä.

Katsomuskasvatuksessa tehdään yhteistyötä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen ja kunnioittaen. Katsomuskasvatus tukee muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (ks. luku 2.7).

Lähiyhteisön menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa historiallisiin asioihin sekä hyvän tulevaisuuden rakentamiseen. Lisäksi tarkastellaan lasten kasvuympäristöjen moninaisuutta.

Lapsille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Tärkeitä tiedon lähteitä ovat lapset ja heidän henkilöhistoriansa, lähiyhteisön jäsenet, esineistöt ja ympäristöt. Lisäksi voidaan hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta heidän omasta kulttuuriperinnöstään. Menneeseen aikaan voidaan tutustua esimerkiksi lasten isohuoltajien lapsuuden leikkien ja musiikin avulla.

Nykyhetkeä tarkastellaan käsittelemällä lasten kanssa heitä askarruttavia tai kiinnostavia ajankohtaisia asioita. Lasten kanssa tarkastellaan myös lähiyhteisön moninaisuutta sitä kunnioittaen. Tarkastelun kohteena ovat muun muassa ihmisten, sukupuolten ja perheiden moninaisuus. Tavoitteena on kasvattaa lapsia ymmärtämään, että ihmiset ovat erilaisia mutta samanarvoisia.

Menneisyyden ja nykyisyyden lisäksi on tärkeää pohtia tulevaisuutta ja sitä, miten voimme vaikuttaa suotuisan tulevaisuuden toteutumiseen. Tulevaisuuden pohdinta voi liittyä esimerkiksi tulevan vuodenajan leikkien tai oman oppimisympäristön suunnitteluun. Lasten kanssa voidaan esimerkiksi rakentaa tulevaisuuden mielikuvitusmaailmoja tai pohtia tulevaa lapsia kiinnostavien ammattien kautta.

Varhaiskasvatuksessa **mediakasvatuksen** tehtävänä on tukea lasten mahdollisuuksia toimia aktiivisesti ja ilmaista itseään yhteisössään. Lasten kanssa tutustutaan eri medioihin ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti turvallisissa ympäristöissä. Lasten elämään liittyvää mediasisältöä ja sen todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla harjoitellaan kehittyvää lähde- ja mediakriittisyyttä. Lapsia ohjataan käyttämään mediaa vastuullisesti ottaen huomioon oma ja toisten hyvinvointi. Mediassa esiintyviä teemoja voidaan käsitellä lasten kanssa esimerkiksi liikunnallisissa leikeissä, piirtämällä tai draaman keinoin. www.mediataitokoulu.fi

Tavoitteena on tutustuttaa lapset erilaisiin toimintayhteisöihin ja oman yhteisön menneisyyteen, opetella eettisyyttä ja ekologisuutta. Jokaisessa varhaiskasvatyksikössä luodaan omat yhteiset säännöt lasten kanssa ja pyritään luomaan ryhmän kesken luottamuksellisen yhteenkuuluvuuden tunne. Eettinen ajattelu on hyvin vahvasti läsnä varhaiskasvatuksen arjessa, kun opetellaan toimimaan erilaisten lasten ja aikuisten kanssa. Oikeaa ja väärää pohditaan joka päivä, konkreettisten arjen tilanteiden avulla. Lapsi opettelee henkilöstön tukemana kaveritaitoja, tunnetaitoja ja yhdessä toimimista.

Erilaisiin katsomuksiin tutustutaan lapsiryhmässä olevien uskontojen ja katsomuksien mukaisesti. Lasten ihmettelyille annetaan tilaa ja asioita pohditaan yhdessä. Vuodenajat hyödynnetään juhlapyhien ja tapahtumien kautta tarkastellen erilaisia uskontojen käytäntöjä. Huoltajien kanssa tehdään yhteistyötä kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuunnellen ja kunnioittaen. Jokaisella lapsella tulee olla mahdollisuus tuntea ylpeyttä omasta identiteetistään ja oman perheen perinteistä. Lasten kanssa käyty katsomukselliset ihmettelyt ja pohdinnat välitetään huoltajille, jotta pohdiskelua voi jatkaa myös huoltajien kanssa. Katsomuskasvatus kuuluu jokaiselle kasvattajalle. Lisäksi tehdään tilanteen ja tarpeenmukaista yhteistyötä eri tahojen kanssa.

Kuten muukin kasvatus, myös mediakasvatus suunnitellaan lasten ikä- ja kehitystasoon sopivaksi. Pienten kanssa lähdetään pienestä liikkeelle ja taitojen karttuessa tartutaan haastavampiin aiheisiin. Toiminnan

taustalla olevat kasvatustavoitteet ja tekemisen prosessi ovat tärkeimpiä kuin näyttävä lopputulos. Jo pienestä pitäen lapsi viestii moninaisin tavoin ja tutkii maailmaa kaikilla aisteillaan. Monilukutaito jos mikä on siis lapsille luontainen tapa toimia. Puhelimet, kamerat, tietokoneet, telkkarit ja muut mediat taas ovat ihan tavallinen osa nykypäivän elinympäristöjä. Mediakasvatus ei siis ”tuo” mediaa lasten elämään, vaan tietoisena ja tavoitteellisen pedagogiikan tukemaan lapsia heidän kasvussaan median parissa.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Varhaiskasvatuksen tehtävä on antaa lapsille valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään. Lapsia ohjataan tutkimaan ja toimimaan luonnossa ja rakennetussa ympäristössä. Varhaiskasvatus tukee lasten **matemaattisen ajattelun** kehittymistä sekä vahvistaa myönteistä suhtautumista matematiikkaan. Varhaiskasvatukseen sisältyy myös **ympäristökasvatusta** ja **teknologiakasvatusta**. Oppimisympäristöihin liittyvät omakohtaiset havainnot, kokemukset ja elämykset auttavat lapsia ymmärtämään syy- ja seuraussuhteita sekä kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Lasten kehittyvä taito nimetä asioita sekä käyttää erilaisia käsitteitä edistää monilukutaitoa.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa **matemaattisen ajattelun** eri vaiheissa oleville lapsille. Lapset tutustuvat matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisen ja leikinomaisen toiminnan myötä. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota päivittäisissä tilanteissa ja ympäristössä ilmenevään matematiikkaan. Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan. Havainnot ilmaistaan ja tarkastellaan esimerkiksi kehollisesti tai eri välineiden ja kuvien avulla. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia luokitella, vertailla ja asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Lapsia kannustetaan myös oppimisympäristöön liittyvien ongelmien löytämisessä, pohtimisessa ja päättelyssä sekä ratkaisujen etsimisessä.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti vuorovaikutteisissa tilanteissa, esimerkiksi leikkiä ja lapsia houkuttelevia materiaaleja hyödyntäen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä ja taitojen karttuessa liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukujonotaitoja ja nimeämistä voidaan kehittää esimerkiksi lorujen ja riimien avulla. Lasten kanssa kokeillaan mittaamista ja harjoitellaan sijainti- ja suhdekäsitteitä esimerkiksi liikuntaleikeissä, piirtäen tai eri välineiden avulla.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tilan ja tason hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan kappaleita ja muotoja sekä leikkimään niillä. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Aikakäsitettä avataan esimerkiksi vuorokauden- ja vuodenaikojen havainnoimalla.

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten luontosuhdetta ja vastuullista toimimista ympäristössä sekä ohjata heitä kohti kestävästä elämäntapaa. Ympäristökasvatus sisältää kolme ulottuvuutta: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta. Lähiluonto sekä rakennettu ympäristö ovat sekä oppimisen kohteita että oppimisympäristöjä.

Luonnossa ja rakennetussa ympäristössä retkeily sekä ympäristön tutkiminen ovat tärkeä osa varhaiskasvatusta. Myönteisten kokemusten kautta lapsi oppii nauttimaan luonnosta ja lähiympäristöstä ja hänen ympäristösuhteensa vahvistuu. Luonnon ilmiöitä havainnoidaan eri aistein ja eri vuodenaikoina. Niistä keskustellaan ja niitä tutkitaan. Samalla opetellaan ympäristöön liittyvien käsitteiden käyttöä. Eri kasvi- ja eläinlajien tunnistamisen harjoittelu vahvistaa luonnon tuntemusta. Lasten kanssa opetellaan etsimään tietoa heitä kiinnostavista asioista. Luonto voi olla myös esteettisen kokemisen ja rauhoittumisen paikka.

Lapsia ohjataan kunnioittamaan luontoa, sen kasveja ja eläimiä. Ympäristökasvatuksella edistetään kestävästä elämäntapaan kasvamista sekä siinä tarvittavien taitojen harjoittamista. Näitä käytännön taitoja

ovat esimerkiksi roskaamaton retkeily, kohtuullisuuden ja säästäväisyyden opettelu, ruokailuun liittyvä vastuullisuus, energian säästäminen sekä jätteiden vähentäminen esimerkiksi kierrätyksen, tavaroiden korjauksen ja uudelleenkäytön avulla. Samalla lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota tekojen vaikutuksiin.

Teknologiakasvatuksen tavoitteena on kannustaa lapsia tutustumaan tutkivaan ja kokeilevaan työtapaan. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa ja keksimään omia luovia ratkaisuja. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä, etsimään niihin yhdessä vastauksia ja tekemään päätelmiä.

Lasten kanssa havainnoidaan arjessa esiintyviä teknisiä ratkaisuja ja tutustutaan tietoteknologisiin laitteisiin sekä niiden toimintaan. Erityistä huomiota kiinnitetään koneiden ja laitteiden turvalliseen käyttöön. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia toteuttaa omia ideoitaan esimerkiksi rakennellen eri materiaaleista sekä kokeilla eri laitteiden toimintaa. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Pulmia ratkotaan ja onnistumisista iloitaan yhdessä. Tavoite on, että lasten omakohtaisten kokemusten myötä herää ymmärrys siitä, että teknologia on ihmisen toiminnan aikaansaamaa. Toiminnassa voidaan hyödyntää lähiympäristön teknologisia ratkaisuja, esimerkiksi leluja, ja tutkia niiden toimintaperiaatteita.

Lapsen sisäisen maailman jäsentymiselle on erityisen tärkeää, että lapsi saa tutkia ympäristöään. Varhaiskasvatuksessa panostetaan turvallisen toimintaympäristön rakentamiseen. Kun lapselle on rakentunut perusturvallisuuden tunne, voi hän lähteä tutkimaan ympäristöä uutta oppien.

Ympäristökasvatukselle Kurikassa on hyvät puitteet metsäretkiä, luontoa ja kierrätystä hyödyntäen.

Teknologiakasvatusta tapahtuu harjoittelemalla teknologian käyttöä lasten kanssa ja hyödyntämällä sitä työvälineenä. Lasten kanssa keskustellaan esimerkiksi siitä, paljonko teknologiaa on hyvä käyttää ja minkä takia peleissä on ikärajat. Päiväkodeissa sekä perhepäivähoidossa on käytössä tabletteja, joita hyödynnetään toiminnassa.

Kasvan, liikun ja kehityn

Kasvan, liikun ja kehityn -oppimisen alueeseen sisältyy **liikkumiseen, ruokakasvatukseen, terveyteen ja turvallisuuteen** liittyviä tavoitteita. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda pohja lasten terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle sekä fyysistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle yhdessä huoltajien kanssa. Tämä oppimisen alue tukee erityisesti itsestä huolehtimiseen ja arjen taitoihin liittyvää laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti sekä kokemaan liikunnan iloa. Lapsia kannustetaan ulkoiluun ja liikunnallisiin leikkeihin kaikkina vuodenaikoina. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on riittävästi mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikuntaan sekä sisällä että ulkona. Liikuntakasvatuksen tulee olla säännöllistä, ja lapsilähtöistä, monipuolista ja tavoitteellista. Riittävä fyysinen aktiivisuus on tärkeää lapsen terveelle kasvuille, kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Fyysisellä aktiivisuudella tarkoitetaan erilaisia ja kuormittavuudeltaan eritasoisia liikunnan tapoja, kuten leikkimistä sisällä ja ulkona, retkeilyä sekä ohjattuja

liikuntatuokioita. Ryhmässä liikkuminen kehittää lasten sosiaalisia taitoja, kuten vuorovaikutus- ja itsesääntelytaitoja. Fyysisen aktiivisuuden tulee olla luonteva osa lapsen päivää. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia innostetaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

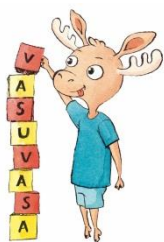
Varhaiskasvatuksen tehtävänä on kehittää lasten kehontuntemusta ja -hallintaa sekä motorisia perustaitoja, kuten tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaitoja. Liikkumisessa hyödynnetään eri aisteja sekä erilaisista materiaaleista valmistettuja, liikkumaan innostavia välineitä. Lasten liikkumisen tulee vaihdella luontevasti kestoaltaan, intensiteetiltään ja nopeudeltaan. Lasten tulee saada kokemuksia yksin, parin ja ryhmän kanssa liikkumisesta. Varhaiskasvatuksessa lapset saavat kokemuksia erilaisista liikuntaleikeistä, kuten perinteisistä pihaleikeistä sekä satu- tai musiikkiliikunnasta. Eri vuodenaikojä tulee hyödyntää siten, että lapset saavat mahdollisuuksia opetella kullekin vuodelle tyypillisiä tapoja ulkoilla.

Säännöllisellä ja ohjatulla liikunnalla on tärkeä merkitys lasten kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja motoriselle oppimiselle. Tämän vuoksi lasten motoristen taitojen suunnitelmallinen havainnointi on tärkeää. Henkilöstön tulee suunnitella päivän rakenne, sisä- ja ulkoympäristö sekä toiminnan sisällöt niin, että lapset voivat monipuolisesti nauttia liikkumisesta eri tilanteissa. Liikuntavälineiden tulee olla lasten käytettävissä myös omaehtoisen liikunnan ja leikin aikana. Varhaiskasvatuksessa huomioidaan liikuntavälineiden turvallisuus.

Kurikassa on käytettävissä Sensomoottori –aistiharjoitusohjelma oppimisvalmiuksien (hermoston toiminta, aistien käyttö, motoriikka) edistämiseen lapsiryhmissä. Harjoitusohjelma on tarkoitettu 5–12 -vuotiaille, ja sen sisältöä voidaan valikoida harjoitella jo 3–4 -vuotiaiden kanssa.

Liikkuvaa varhaiskasvatusta on kehitetty yhdessä liikuntatoimen kanssa kehittämishankkeiden avulla. Tavoitteena on luoda liikkumista edistävä ja salliva toimintakulttuuri Kurikan varhaiskasvatukseen, jossa tulee huomioitua varhaiskasvatuksen 9 fyysisen aktiivisuuden suositusta.

Terveyskasvatuksen tavoitteena on terve, onnellinen ja hyvinvoiva lapsi. Varhaiskasvatuksella on kodin ohessa tärkeä rooli lasten terveyskasvattajana. Varhaiskasvatuksessa terveyskasvatus nivoutuu luontevasti arkipäivän eri tilanteisiin.

Terveellinen ravinto, riittävä lepo sekä monipuolinen liikkuminen on lapsen hyvinvoinnin perusta. Varhaiskasvatuksessa lasta ohjataan huolehtimaan terveydestään ja päivittäisestä henkilökohtaisesta hygieniasta.

Lasten terveyden edistämiseksi tehdään yhteistyötä terveydenhoitohenkilöstön kanssa (lääkehoitosuunnitelma liitteenä, liite 6.).

Kurikassa erityisesti huomioidaan turvataidot ja kehontunnekasvatus ja kiusaamisen vastainen toiminta.

Leikki-ikäisen uni

Unella on tärkeä merkitys lapsen kasvuun, koska unen aikana erittyy kasvuhormonia. Vähäinen uni saattaa vaikuttaa lapsen fyysiseen terveyteen: heikentää vastustuskykyä, altistaa tartuntataudeille ja aiheuttaa päänsärkyä ja huimausta. Leikki-ikäisen lapsen unen tarve vaihtelee yksilöllisesti. Lapsi on nukkunut riittävästi, kun hän herää virkeänä ja hyväntuulisena. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa (VASU) sovitaan yksilöllisesti jokaisen lapsen päivälevon tavoitteet. Päiväunet voivat jäädä kouluiän lähestyessä vähitellen pois, mutta edelleen lapsi tarvitsee päivittäin lepoa. Ryhmässä toimiminen väsyttää lasta huomattavasti enemmän kuin kodin puuhut.

Univaje voi vaikuttaa myös lapsen tunne-elämään, sillä unessa lapsi käsittelee vaikeita asioita ja pelkojaan. Väsymys voi ilmetä levottomuutena, ailahtelevaisuutena, ärtyneisyytenä tai äkkipikaisuutena. Väsynyt lapsi voi olla myös haluton osallistumaan, syrjäanvetäytyvä ja apaattinen.

Liian vähäiset unet vaikuttavat lapsen oppimiseen ja muistiin. Väsymys vaikuttaa keskittymis- ja päättelykykyyn. Huonosti nukkunut lapsi ei jaksakaan olla luova vaan hän toimii totutulla tavalla. Tapaturmariski kasvaa, kun lapsi on väsynyt. Varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä neuvolan kanssa myös uniasioissa.

Vuorovarhaiskasvatuksessa korostuu joustavan päivärytmin merkitys. Tämän vuoksi lapsen unirytmien seuraaminen on erityisen tärkeää vuorohoidossa.

Ruokakasvatuksen tavoitteena on edistää myönteistä suhtautumista ruokaan ja syömiseen sekä tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokatottumuksia. Ravitsemus- ja makutottumukset opitaan jo varhaislapsuudessa. Lapsia ohjataan omatoimiseen ruokailuun ja monipuoliseen, riittävään syömiseen. Päivittäiset ateriahetket järjestetään kiireettömässä ilmapiirissä opetellen ruokarauhaa ja hyviä pöytätapoja sekä kulttuuria. Eri aistien avulla ja tutkimalla tutustutaan ruokiin, niiden alkuperään, ulkonäköön, koostumukseen ja makuominaisuuksiin. Ruoasta keskusteleminen, tarinat ja laulut edistävät lasten ruokasanaston kehittymistä.

KURIKKA

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on hyvinvoiva lapsi ja ruokakasvatus osa hyvinvointikasvatusta. Terveellinen, säännöllinen ja tarpeeksi monipuolinen ruokavalio on tärkeää kasvavalle lapselle. Ravitsemus- ja makutottumukset opitaan jo varhaislapsuudessa. Hyvän ruokakasvatuksen kulmakiviä ovat mm. monipuolisuus, säännölliset ruoka-ajat, päivittäiset perheen ruokahetket, omatoimisuuden salliminen ja siihen kannustaminen, kiireetön, turvallinen ja opettelulle myönteinen ruokatilanne.

Lapsilähtöisyys ruokakasvatuksessa tarkoittaa, että lapsella on mahdollisuus osallistua, harjoitella ja oppia. Ruokailutilanteiden tulee olla miellyttäviä ja positiivisia; aikuisen esimerkki ja asenne on tärkeää. Tämä näkyy hyvin siinä miten suhtaudutaan vaikkapa ruoka-pöydässä tapahtuviin vahinkoihin esim. miten kasvattaja suhtautuu maitolasin kaatumiseen tai haarukan putoamiseen lattialle. Lapset kompastelevat opettellessaan kävelemään ja juoksemaan. Samalla tavalla lapset ”kompastelevat” opettellessaan syömään ja tutustuessaan ruokakulttuurin monipuoliseen maailmaan.

Ruokailutilanteissa huomioidaan, että aikuiset syövät lasten kanssa yhdessä. Valvonta-ateria on osa kasvatustehtävää. Ruokapöydässä keskustellaan mukavista asioista. Ruokakasvatuksen tavoitteena on ruokailo ja myönteinen suhde ruokaan sekä ruokamaailmaan, siksi kasvattajan on erityisesti kiinnitettävä huomiota ruokailutilanteiden ilmapiiriin.

Ruoka on lapsen hoivan, huolenpidon ja perusturvallisuuden keskeinen osa sekä kasvun ja kehittymisen edellytys. Lasta kannustetaan ja rohkaistaan maistamaan ja käyttämään kaikkia aistejaan maku-, haju-, näkö-, tunto- ja kuuloaisti tutustuessaan ruokamaailmaan. Lapsen syömiseen suhtaudutaan positiivisesti ja häntä autetaan omien rajojensa etsimisessä. Kasvattajan täytyy olla selvillä milloin on hyvä joustaa ja milloin pysyä lujana. Tämä kasvatustyö on huomaamatonta, usein hiljaista ja näkymätöntä. Lapsen opastamisesta ei tehdä itsetarkoitusta eikä suurta numeroa, mutta lapsi on selvillä, että tuki on olemassa, kun hän sitä tarvitsee. Turvallinen ruokailutilanne syntyy lapsen osallisuudesta. Lapsen osallisuus mahdollistetaan esim. siten, että lapsi saa itse ottaa ruokaa ja arvioimaan mitä ja paljonko syö. Lapsi saa toimia lapselle ominaisella tavalla myös ruokamaailmassa. Lasta ei pakoteta, ruoalla ei lahjota eikä ruokaa arvoteta (esim. ensin puuro/ruoka, sitten leipä). Pakottamalla lasta syömään tai maistamaan emme luo ruokailoa vaan sammutamme sen. Toisten lasten maistamisrohkeus tarttuu yllättävän hyvin.

Kurikassa toteutetaan ruokakasvatusta Sapere -menetelmän avulla.

Sapere -menetelmän avainsanoja ovat: lapsilähtöisyys, lapsen yksilöllinen huomiointi, toiminnallisuus, tutkiva oppiminen, leikki, musiikki, taiteellinen kokeminen, ilmaiseminen, ruokapuhe, aistit, lapsen osallisuus, lapsen ruokasasto, vuorovaikutuksellinen kohtaaminen, pienryhmätoiminta.

Ruokakasvatusta SAPERE- menetelmällä

aisti - oivalla - ilmaise - syö - nauti

Sapere -menetelmä on ruokakasvatuksen pedagoginen menetelmä, jolla lapsi tutustutetaan kakkien aistiensa avulla kokonaisvaltaisesti ruokaan, sen alkuperään ja ruokakulttuuriin. Sapere on viisi aistia ruokamaailmaan, viisi sormea tunnustella ruokaa, viisi perusmakua maistella ruokaa, viisi väriä iloita ruoasta ja viisi askelta kohti terveyttä. Lisätietoa Sapere –ruokakasvatuksesta www.sapere.fi

Sapere on varhaiskasvatuksessa ruoka- ja ravitsemuskasvatusta, kulttuuri- ja taidekasvatusta, hygieniä- ja tapakasvatusta, kuluttaja- ja yrittäjyyskasvatusta, ympäristökasvatusta, suvaitsevaisuuskasvatusta ja hyvinvointikasvatusta. Sapere- menetelmän päämäärät ovat:

1. luoda myönteinen ja luonnollinen suhde ruokaan ja syömiseen
2. tukea ja rohkaista lasta tutustumaan erilaisiin ruokiin kaikin aistein
3. tutustuttaa lasta ruoan alkuperään (kasvupaikka, kotieläimet, jalostaminen)
4. kannustaa ja rohkaista lasta kielelliseen ruokaan liittyvien aistikokemusten ilmaisuun ja toisten kokemusten arvostamiseen
5. tukea monipuolisen ruokakulttuurin syntymistä
6. saada huoltajat mukaan lapsen ravitsemus- ja ruokakasvatukseen huomioiden, kuinka he itse voivat tukea lastensa monipuolisia ruokailutottumuksia ja myönteistä suhtautumista ruokaan ja syömiseen
7. kokeilla ja kehittää Sapere- sensorisen oppimisen menetelmää sovellettuna varhaiskasvatuksen ravitsemuskasvatukseen.

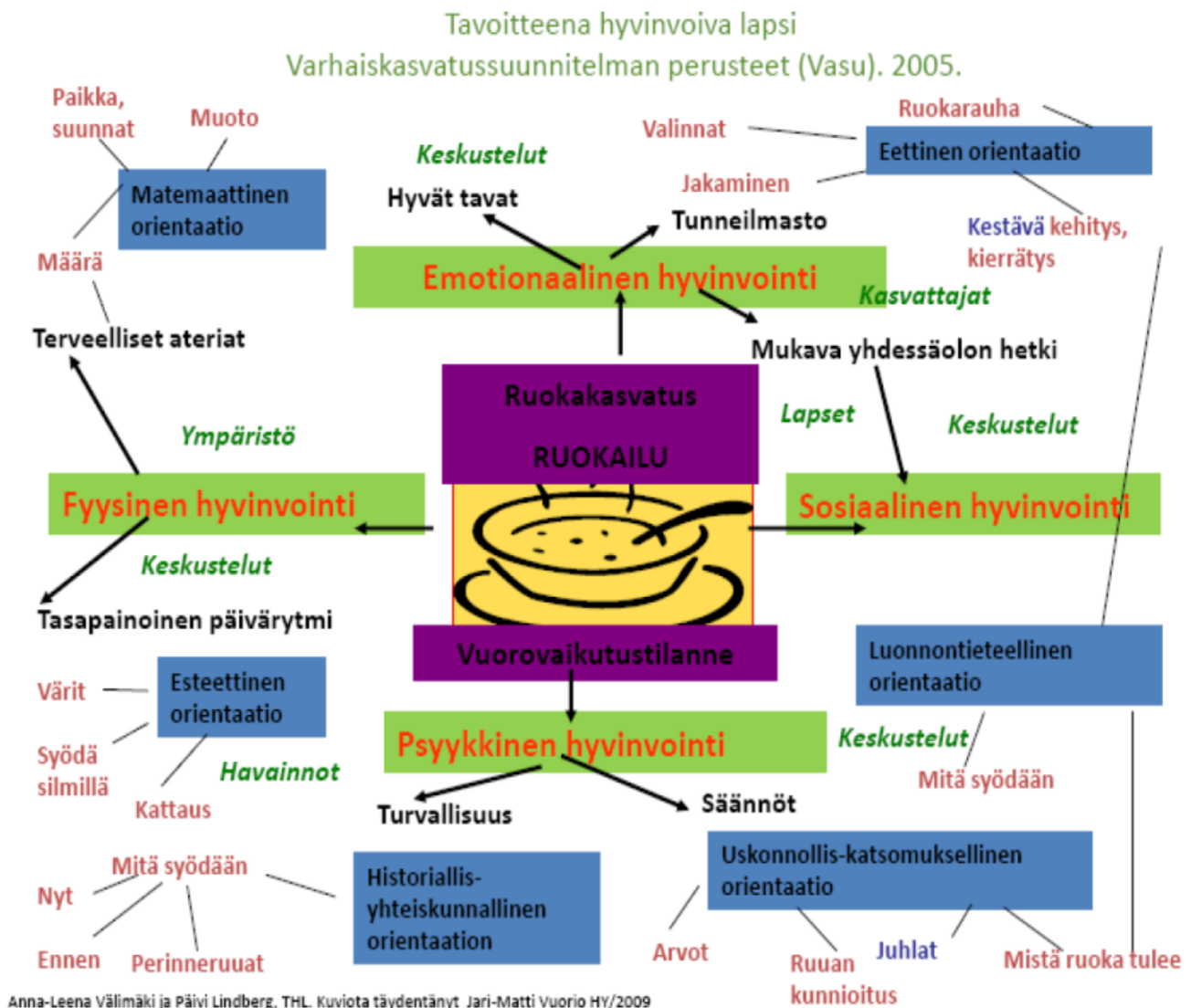
Monitahoinen yhteistyö ruoanvalmistuksesta päättävien ja ruokaa valmistavien työntekijöiden kanssa on erityisen tärkeää. Yhdessä keskustellaan, miten lapset syövät, kuinka he suhtautuvat uusiin ruokiin ja mitä viestejä huoltajilta tulee. Yhteistyön tavoitteena on tukea ja ohjata lapsia terveellisen ja monipuolisen ravitsemuksen poluille.

Kurikan varhaiskasvatus toteuttaa yhteistyössä ruokapalvelun kanssa Sapereen liittyvää pedagogista ruokalistaa. Kurikassa noudatetaan lasten ravitsemussuosituksia.

Kurikkalaisessa perhepäivähoidossa Sapere-ruokakasvatus toteutuu kaikilla aisteilla, kodinomaisessa ympäristössä päivittäin.

Yhteistyö neuvolan, hammashuollon sekä muun terveydenhuollon kanssa edistää elinikäistä terveyttä. Tasapainoisen ravitsemuksen ja aktiivisen toiminnan vuorottelulla tuetaan lasten sopusuhtaista painokehitystä. Ruoan annostelu lautaselle itse, kuulostellen oman nälän suuruutta, viitoittaa niin ikään elinikäiselle kehon viestien kuuntelun ja painonhallinnan polulle. Yhteistyötä tehdään ravintoon, ruokakulttuuriin, ruoan kasvatukseen ja jalostamiseen liittyvien järjestöjen ja yhdistysten kanssa.

Kasvatyhteistyö perheiden kanssa on erityisen tärkeää. Huoltajat ovat tietoisia miten lasten kanssa toimitaan ja mitä heidän kanssa tehdään varhaiskasvatuksessa. Tavoitteena on, että huoltajilla ja varhaiskasvatuksella on yhteinen käsitys ravitsemus- ja ruokakasvatuksesta. Varhaiskasvatuksessa kehitellään erilaisia yhteistyömuotoja perheiden kanssa, esim. kiertävä Saperekori. Lapsen vasuun kirjataan yhteiset tavoitteet ruokakasvatukselle. Arvioidaan säännöllisesti Saperen toteutumista. Kuva: Vasu ja ruokakasvatus

Varhaiskasvatuksessa pohditaan yhdessä lasten kanssa **terveyteen** ja **turvallisuuteen** liittyviä asioita. Lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään sekä henkilökohtaisesta hygieniastaan tuetaan. Lasten kanssa keskustellaan liikkumisen, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkityksestä hyvinvoinnille ja terveydelle. Lasten kanssa opetellaan turvallisuuteen liittyviä asioita päivittäisissä tilanteissa. Näitä voivat olla muun muassa pukeutumis-, ruokailu-, leikki- sekä ulkoilutilanteet. Varhaiskasvatuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumista ja turvalliseen liikkumiseen liittyviä sääntöjä ja tapoja. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hakea apua sekä toimia turvallisesti erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä.

4.6 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kieleen ja kulttuuriin liittyvien näkökohtien katsotaan koskevan jokaista varhaiskasvatukseen osallistuvaa lasta. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet nähdään yhteisöä myönteisellä tavalla rikastuttavana. Kieli- ja kulttuuritietoisessa varhaiskasvatuksessa kielet, kulttuurit ja katsomukset nivoutuvat osaksi varhaiskasvatuksen kokonaisuutta.

Varhaiskasvatuslain mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että varhaiskasvatusta voidaan antaa lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä⁸⁷. Varhaiskasvatuksessa voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Tällöin tulee huolehtia myös lasten äidinkielenä olevan suomen/ruotsin kielen taidon kehittymisen tukemisesta. Henkilöstön, huoltajien ja eri kulttuuriyhteisöjen keskinäisellä yhteistyöllä edistetään lasten ja perheiden kulttuuriperinteen jatkumista ja tuetaan lasten mahdollisuutta ilmentää omia kulttuuritaustojaan. Kaksi- ja monikielisissä ympäristöissä lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen.

Varhaiskasvatukseen osallistuu lapsia, jotka puhuvat äidinkielenään sekä **ruotsia** että **suomea**. Näiden kaksikielisten lasten kielellisen kehityksen sekä identiteettien kehityksen kannalta on tärkeää, että molempia kieliä tuetaan ja lapsia kannustetaan niiden käyttöön.

Saamelaislasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Saamelaiset ovat alkuperäiskansa, jonka oikeuksista omaan kieleen ja kulttuuriin on säädetty perustuslaissa⁸⁸. Toiminnassa hyödynnetään lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Silloin kun varhaiskasvatus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen kehittymistä, ymmärtämistä ja käyttöä. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, omaksua saamen kieltä ja saamen kielellä. Henkilöstö vahvistaa saamen kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Romanilasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten myönteistä identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan sekä lisätä lasten osallisuutta yhteiskunnassa. Lisäksi tuetaan lasten kielellistä kehitystä yhteistyössä lasten huoltajien ja romaniyhteisön kanssa. Mahdollisuksien mukaan lapsille järjestetään tilaisuuksia käyttää ja omaksua romanikieltä. Henkilöstö vahvistaa romanien kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Viittomakieltä käyttävien lasten varhaiskasvatus voidaan toteuttaa joko viittomakielisessä ryhmässä tai ryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakieli voi olla lapsen äidinkieli, ensikieli tai toinen kieli. Viittomakieltä käyttävät lapset voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia. Viittomakielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus käyttää ja omaksua suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakieltä yhteistyössä huoltajien kanssa. Tavoitteena on myös lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä sekä vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisu- ja viittomavarantoa.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan monipuolisesti **vieraskielisten** ja **monikielisten** lasten kielitaidon sekä kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisesti kielitaidon eri osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien. Monipuolisten vuorovaikutustilanteiden ja oppimisympäristöjen avulla lapsille tarjotaan mahdollisuuksia käyttää ja omaksua suomea/ruotsia toisena kielenä. Suomen/ruotsin kielen omaksumisen lähtökohtana on arkielämän konkreettinen kieli ja sen ilmaisuvaranto. Kielen ymmärtämis- ja tuottamistaitojen kehittyminen nivoutuvat toisiinsa.

⁸⁷ Varhaiskasvatuslaki 8 § ja HE 40/2018 vp, s. 88-89 sekä viittomakielilaki (359/2015)

⁸⁸ Suomen perustuslaki 17 § 3 mom.

Lapsi saa valmiuksia havaintojen tekemiseen sekä oman ajattelunsa, tunteidensa ja mielipiteidensä ilmaisemiseen tilanteeseen ja itselleen sopivalla tavalla. Osa lapsista tutustuu suomalaiseen kulttuuriin ja suomen/ruotsin kieleen vasta tullessaan varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatus tukee lapsen kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Huoltajille kerrotaan suomalaisen varhaiskasvatustoiminnan tavoitteista, sisällöistä ja menetelmistä. Huoltajien kanssa keskustellaan perheen kielellisestä ympäristöstä, kielivalinnoista, monikielisten ja -kulttuuristen identiteettien muodostumisesta sekä äidinkielen tai -kielten kehityksen vaiheista ja merkityksestä.

Lapsille järjestetään mahdollisuuksien mukaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua myös omaa äidinkieltään tai omia äidinkieliään. Oma äidinkieli sekä suomen/ruotsin oppiminen toisena kielenä rakentavat pohjaa lasten toiminnalliselle kaksi- ja monikielisyydelle. Vastuu lasten oman äidinkielen tai omien äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä on ensisijaisesti perheellä. Tarvittaessa huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa käytetään tulkkia, jolla varmistetaan molemminpuolinen ymmärrys.

Kaksikielinen varhaiskasvatus

Kaksikielisen varhaiskasvatuksen järjestäminen perustuu kunnan tai yksityisen toimijan päätökseen. Kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyksikautta tarjoamalla lapsille tavanomaista monipuolisempaa kielikasvatusta. Lapsille tarjotaan tilaisuuksia omaksua kieliä ja käyttää niitä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Samalla luodaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä herättää lasten kielellisen uteliaisuuden ja kokeilunhalun. Myös monenlaiset kulttuurit kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä varhaiskasvatuksessa.

Kaksikielinen varhaiskasvatus jaetaan laajamittaiseen ja suppeampaan. Suppeamman kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieliä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksi- tai monikielisessä ympäristössä.

Laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy varhaiskasvatuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa varhaiskasvatuksessa ja jatkuu perusopetuksen loppuun. Varhaiskasvatuksen kieli, esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Varhaiskasvatus toteutetaan pääosin kielikylpykielillä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Toiminnassa pyritään siihen, että kukin henkilöstöön kuuluva käyttää johdonmukaisesti vain yhtä kieltä: joko kielikylpykieltä tai kieltä, jolla varhaiskasvatus on järjestetty. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärrettyksi myös äidinkielellään. Tavoitteena on valmius siirtyä kielikylpynä toteutettuun esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen.

Muu laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin varhaiskasvatuslaissa säädetyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat kielen kehitykselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan varhaiskasvatuksessa käytetty kieli ei ole äidinkieli. Varhaiskasvatuksen järjestäjä harkitsee tapauskohtaisesti huoltajan kanssa keskustellen, milloin tällainen järjestely tukee lapsen kehitystä.

Kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta varhaiskasvatuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen henkilöstön mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin henkilöstöön kuuluva jäsen käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsella tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään, suomeksi tai ruotsiksi. Lapsia kannustetaan molempien kielten käyttöön. Tavoitteena on valmius siirtyä joko kaksikieliseen tai suomen-/ruotsinkieliseen esiopetukseen ja perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen varhaiskasvatus

Kielirikasteinen varhaiskasvatus

Kielirikasteisella varhaiskasvatuksella tarkoitetaan varhaiskasvatusta, jossa alle 25 prosenttia toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin varhaiskasvatuslaissa määritellyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Tavoitteena on kieltenoppimisen tukeminen, lasten motivoiminen ja kielivalintojen monipuolistaminen. Lisäksi tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen esi- ja perusopetukseen tai muulla tavalla varhennettuun kieltenopetukseen.

Kielipesä

Kielipesätoiminnalla tarkoitetaan varhaiskasvatuksessa toimintaa, jossa vahvistetaan lasten tietämystä omasta kulttuuristaan ja tarjotaan mahdollisuus oppia perheessä tai suvussa puhuttua uhanalaista vähemmistökieltä tai alkuperäiskansan kieltä. Kielipesätoiminnan periaatteet voivat olla kielikyllyn kaltaisia.

Kurikan Suomi toisena kielenä (S2) -suunnitelma on tarkoitettu työvälineeksi jokaiselle eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten kanssa toimivalle kasvattajalle. Tavoitteena on vahvistaa lapsen monikulttuurista identiteettiä, rakentaa pohjaa toiminnalliselle kaksikielisyydelle ja kehittää lapsen tietoisuutta suomalaisesta kulttuurista. Se on osa Kurikan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmaa ja Kurikan kaupungin esiopetussuunnitelmaa ja on jaettu jokaiseen varhaiskasvatusyksikköön.

Varhaiskasvatuksessa käytetään arviointimenetelmänä Pienten Kielireppu – Materiaalia.

Onnistuneen kasvatusyhteistyön edellytyksenä on, että eri kielitaustaisen perheen kanssa keskusteltaessa käytetään tulkkia, jotta molemmat osapuolet tuntevat tulleeensa ymmärretyksi.

5. Lapsen kehityksen ja oppimisen tukeminen

Varhaiskasvatuksessa lapsen kehitystä ja oppimista tuetaan lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla. Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen aikana sekä lapsen aloittaessa esiopetuksen.

Kurikan varhaiskasvatuksen toiminta-ajatus ”*Onni teherä itte ja yhyres pärjätähän!*” kuvaa tuen järjestämisen lähtökohtia, jotka ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen ja kehitykseen liittyvät tarpeet. Jokaisen lapsen tulee saada kokemuksia hyväksytyksi tulemisesta omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä.

5.1 Tuen järjestämistä koskevat periaatteet

Kehityksen ja oppimisen tuki on osa laadukasta varhaiskasvatuksen toimintaa ja kuuluu kaikille sitä tarvitseville lapsille. Varhaiskasvatuksessa tunnustetaan lapsen tuen tarve ja järjestetään tarkoituksenmukaista tukea tarpeen ilmettyä, tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä⁸⁹. Riittävän aikaisella ja oikein kohdennetulla tuella voidaan edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Samalla voidaan ehkäistä lapsen ongelmien syntymistä, kasvamista ja monimuotoistumista. Varhaiskasvatusta toteutetaan inklusion periaatteiden mukaisesti.

Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen ja kehitykseen liittyvät tarpeet. Kehityksen ja oppimisen tuki rakentuu lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisesta sekä yhteisöllisistä ja oppimisympäristöihin liittyvistä ratkaisuista. Varhaiskasvatuksessa huolehditaan siitä, että jokainen lapsi kokee itsensä hyväksytyksi omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä. Kannustamalla lasta ja antamalla hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä.

Lapsen tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa yhteistyö lapsen, huoltajan, varhaiskasvatuksen opettajan, varhaiskasvatuksen erityisopettajan sekä varhaiskasvatuksen muun henkilöstön kanssa on tärkeää. Tuen tarpeen havainnointi ja tuen antaminen kuuluvat koko henkilöstölle heidän koulutuksensa, työnkuviansa ja vastuidensa mukaan. Varhaiskasvatuksen erityisopettajien osaamista hyödynnetään tuen tarpeessa olevien lasten erityisopetus- ja kasvatustehtävissä sekä muun henkilöstön konsultoinnissa ja ohjauksessa⁹⁰. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijat osallistuvat tarpeen mukaan lapsen tuen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin⁹¹. Varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä heidän tulee osallistua arvioinnin tekemiseen, jos tuen tarpeen arviointi edellyttää sitä.⁹²

Lapsen tarvitsema tuki kirjataan päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Siihen kirjataan lapsen kehityksen ja oppimisen tukeen liittyvät vastuut ja työnjako, tukitoimenpiteet sekä niiden toteuttamistapa ja arviointi⁹³.

Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki järjestetään osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa. Tuki annetaan ensisijaisesti erilaisin joustavin järjestelyin lapsen omassa päiväkotitai perhepäivähoitoryhmässä. Lapsiryhmän kokoa arvioitaessa huomioidaan tukea tarvitsevien lasten etu ja tuen tarve ja se, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa⁹⁴.

Varhaiskasvatuksessa voi olla lapsi- tai ryhmäkohtaisia avustajia, joiden tehtävänä on tukea lasta tai lapsia ryhmässä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa toimintaan. Lapsen edun vaatiessa tukea voidaan järjestää myös osittain tai kokonaan erityisryhmässä.⁹⁵ Tukea voidaan antaa myös avoimessa varhaiskasvatuksessa varhaiskasvatuksen

järjestäjän päättämällä tavalla. Yhteistyössä huoltajien kanssa voidaan myös sopia, että lapsi siirtyy päiväkoitiin säännölliseen varhaiskasvatukseen saadakseen tarvitsemaansa tukea.

Lapsi voi tarvita tukea kehityksensä eri osa-alueilla, joita ovat puhe ja kieli, sosiaalisuus ja tunne-elämä, käyttäytyminen, motorikka, oppiminen, tarkkaavaisuus sekä keskittyminen ja hahmottaminen. Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki järjestetään osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa. Tuki annetaan ensisijaisesti lapsen omassa päiväkotitai perhepäivähoitoryhmässä. Lasta kannustetaan ja annetaan hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin. Täten tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä.

Lapsen tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa yhteistyö lapsen, huoltajien, varhaiskasvatuksen opettajan, varhaiskasvatuksen erityisopettajan sekä varhaiskasvatuksen muun henkilökunnan kanssa on tärkeää. Yhteistyö lapsen ja huoltajien kanssa alkaa heti lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksen. Tavoitteena on rakentaa luottamuksellinen suhde, jossa käydään avointa keskustelua lapsen edun mukaisesti. Tuen tarpeen havainnointi ja tuen antaminen kuuluvat koko henkilöstölle heidän koulutuksensa, työkuviensa ja vastuidensa mukaan. Lapsen tukemisessa keskeisintä on kasvattajan toimintatapa. Lapsen tuen tarve syntyy ympäristön ja lapsen tilanteen yhteisvaikutuksesta. Fyysinen, psyykinen, sosiaalinen ja emotionaalinen ympäristö, ilmapiiri, vuorovaikutustavat ja ryhmän käytännöt vaikuttavat kaikki siihen, miten lapsen tuen tarve ryhmässä ilmenee.

89 Varhaiskasvatuslaki 7 §

90 Varhaiskasvatuslaki 30 § ja HE 40/2018 vp, s.103

91 Varhaiskasvatuslaki 7 §

92 Varhaiskasvatuslaki 23 §

93 Varhaiskasvatuslaki 23 §

94 Varhaiskasvatuslaki 34 ja 35 § sekä HE 40/2018 vp, s.105-106

95 Varhaiskasvatuslaki 34 ja 35 §

5.2. Yhteistyö lapsen, huoltajan ja muiden asiantuntijoiden kanssa tuen aikana

Varhaiskasvatus järjestetään yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa⁹⁶. Huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu erityisesti, kun lapsella on tuen tarvetta. Lapsi voi saada tukea myös muiden lapsia ja perheitä koskevien palvelujen kautta, kuten lastenneuvolasta, kasvatus- ja perheneuvolasta tai vammaispalveluista. On tärkeää, että paikalliset lasten ja perheiden palvelut muodostavat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden lapsen tuen järjestämisessä.⁹⁷

Huoltajan kanssa keskustellaan tuen saamisen mahdollisuudesta ja tuen keskeisistä periaatteista. Hänen kanssaan sovitaan lapselle annettavasta tuesta ja tuen toteuttamisen muodoista. Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa sopivalla tavalla.

Huoltajaan ollaan yhteydessä heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen haasteita tai henkilöstöllä herää huoli lapsen hyvinvoinnista. Huoltajalle annetaan tietoa lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Lapsen tuen tavoitteet voidaan saavuttaa parhaiten silloin, kun kaikki osapuolet osallistuvat yhteistyöhön. Varhaiskasvatuksessa lapsi saa tarvitsemaansa kehityksen ja oppimisen tukea etunsa mukaisesti, vaikka huoltajat eivät sitoutuisikaan yhteistyöhön.⁹⁸

Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Yhteistyökäytännöt ja periaatteet tulee sopia lastenneuvolan, lastensuojelun, kasvatus- ja perheneuvolan ja muiden sosiaalitoimen palvelujen kanssa niitä

tilanteita varten, joissa neuvotellaan lapsen asioista tai edellytetään viranomaisten puuttumista. Monialainen

yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa salassapitoa ja tietojen vaihtoa koskevia säännöksiä⁹⁹.

Varhaiskasvatusta järjestetään myös erikoissairaanhoidon piirissä. Varhaiskasvatuspalvelujen ja sairaalan tai muun laitoksen keskinäisellä yhteistyöllä varmistetaan varhaiskasvatuksen jatkuvuus lapsen kunnon ja jaksamisen mukaisesti. Erityistä huomiota kiinnitetään lapsen turvallisten ihmissuhteiden säilymiseen.

Vaikeasti vammaiset ja sairaat lapset voivat tarvita pidennettyä oppivelvollisuutta¹⁰⁰. Päätös pidennetyn oppivelvollisuuden aloittamisesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden toteuttamiseen liittyvistä seikoista. Pidennettyyn oppivelvollisuuteen liittyvistä päätöksistä ja toteuttamisen vaihtoehtoista määrätään Esiope-
tuksen opetussuunnitelman perusteissa¹⁰¹

96 Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti kohdat 1 ja 10

97 Varhaiskasvatuslaki 7 § ja HE 40/2018 vp, s. 87-88

98 Varhaiskasvatuslaki 3, 4, 40 ja 41 §

99 Varhaiskasvatuslaki 40–42 §

100 Perusopetuslaki (628/1998) 25 § 2 momentti

101 Esiope-
tuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, luku 5.5 Erityinen tuki

Tarvittaessa lapselle ja perheelle tarjotaan monialaista tukea; huoltajat ovat mukana lapsensa asioista keskusteltaessa eri asiantuntijoiden yhteisneuvottelussa tai huoltajien luvalla keskustellaan monialaisessa yhteistyöryhmässä. Monialaiseen työryhmään eli Lasten kuntoutustyöryhmään voivat kuulua varhaiskasvatuksen erityisopettajan lisäksi esim. toiminta-, puhe- tai fysioterapeutti, terveydenhoitaja, kuntoutusohjaaja, lääkäri, psykologi, perhetyöntekijä, perheterapeutti ja kuraattori. Lasten kuntoutustyöryhmä eli LAKU koostuu Kurikassa ja Jalasjärvellä kerran kuukaudessa. Kurikan Lakussa käsitellään myös jurvalaisten lasten asiat. Monialaista yhteistyötä tehdään paikallistasolla myös sosiaalipalvelun, vammaispalvelun, perhekeskuksen, seurakunnan sekä koulun työntekijöiden kanssa. Kurikassa ja Jurvassa esiopetusikäisten lasten asioita käsitellään kerran vuodessa Lasten kuntoutustyöryhmässä. Tarvittaessa asioita käsitellään useamman kerran. Jalasjärvellä toimii monialainen Eskarityöryhmä, joka kokoontuu kerran kuukaudessa. Ryhmässä käsitellään esiopetusikäisten lasten asioita ja heidän tulevaa koulupolkuaan.

Yhteistyötä tehdään myös erikoissairaanhoidon kanssa. Näitä ovat Eskoon asiantuntijapalvelut, sekä Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin lastenneurologian ja lastenpsykiatrian yksiköt.

Vaikeasti vammaiset ja sairaat lapset voivat tarvita pidennettyä oppivelvollisuutta. Yleensä suositus pidennetystä oppivelvollisuudesta tulee erikoissairaanhoidosta. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja antaa lapsen huoltajille tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden eri toteuttamistavoista. Huoltajat hakevat pidennettyä oppivelvollisuutta ja päätöksen asiasta tekee sivistyslautakunta.

5.3. Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatukseen osallistuminen on hyvä perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennalta pedagogisilla järjestelyillä ja erilaisilla työtapoilla. Näihin kuuluvat muun muassa suunnitelmallinen toiminnan eriyttäminen, ryhmien joustava muuntelu ja oppimisympäristöjen muokkaaminen. Selkeä päiväjärjestys ja päivittäisten toimintojen rytmittäminen tukevat kaikkia lapsia.

Lapsen tuen tarve voi olla lyhytaikaista ja vähäistä. Silloin voi riittää yksittäinen tuen muoto tai järjestelyt, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman nopeasti ja varhaisessa vaiheessa. Osa lapsista tarvitsee enemmän ja säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tuen muotoja toisiaan täydentävinä.

Varhaiskasvatuksessa lapselle voidaan antaa tukea monin tavoin. Varhaiskasvatuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Tuki voi sisältää **pedagogisia, rakenteellisia ja hyvinvointia tukevia muita järjestelyjä**. **Pedagogisia järjestelyjä** ovat esimerkiksi varhaiskasvatukseen erityisopettajan¹⁰² konsultoiva tai jaksottainen tuki, lapsikohtainen ohjaaminen, tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä erityisten apuvälineiden sekä tieto- ja viestintäteknologian käyttö. Lapsen tukeen voi myös kuulua viittomien ja kuvien käyttö tai muu kielen ja kommunikoinnin tukeminen. **Rakenteellisia järjestelyjä** ovat muun muassa ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoitukseen tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut. **Hyvinvointia tukevia muita järjestelyjä** ovat esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio.

Kun tuen tarve johtuu lapsen vaikeasta vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästyästä tai sosioemotionaaliseen kehitykseen liittyvästä tuen tarpeesta, tarvitsee lapsi yleensä kokoaikaista, jatkuvaa ja yksilöllistä tukea. Tällöin lapsella on usealla kehityksen osa-alueella haasteita tai jollakin alueella erittäin suuri tuen tarve. Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki vertaisryhmässä edellyttää suunnitelmallisuutta, erityisosaamista sekä mahdollisesti erilaisia järjestelyjä tai apuvälineitä. Lapsi tarvitsee apua ryhmässä toimimiseen, toiminnallista eriyttämistä sekä aikaa perustaitojen harjoitteluun. Tällöin tuki voi edellyttää henkilöstön erityispedagogisen tai sairaanhoidollisen osaamisen vahvistamista tai monialaista yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa.

Kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukeminen edellyttää jatkuvaa havainnointia, dokumentointia ja arviointia lapsen tuen tarpeista ja toimenpiteiden vaikutuksista ja riittävydestä. Ensimmäiseksi tarkastellaan käytössä olevia toimintatapoja ja oppimisympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta lapselle. Tarkastelun pohjalta arvioidaan, voidaanko näitä muuttamalla toteuttaa lapselle paremmin sopivia pedagogisia ratkaisuja. Arvioinnin ja sen pohjalta tapahtuvan tuen suunnittelun on hyvä perustua riittävän monialaiseen asiantuntemukseen.

102 Varhaiskasvatustilaki 30 §

Varhaiskasvatukseen osallistuminen on hyvä perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennalta pedagogisilla järjestelyillä ja erilaisilla työtapoilla. Lapsen tuen tarve voi olla lyhytaikaista ja vähäistä. Silloin voi riittää yksittäinen tuen muoto tai järjestelyt, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman nopeasti ja varhaisessa vaiheessa. Osa lapsista tarvitsee enemmän ja säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tuen muotoja toisiaan täydentävinä.

Varhaiskasvatuksessa tukea voidaan antaa monin eri tavoin. Varhaiskasvatuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Kurikassa on käytössä kaikille varhaiskasvatuksessa oleville lapsille kasvun ja oppimisen tuen tasot.

Lapsen tarvitsema tuki kirjataan päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan (Vasuun). Tämä on samalla lapsen tehostetun tuen oppimissuunnitelma. Siihen kirjataan lapsen kehityksen ja oppimisen tukeen liittyvät vastuut ja työnjako, tukitoimenpiteet sekä niiden toteuttamistapa ja arviointi. Lapsen mielipide selvitetään ja otetaan huomioon lapselle sopivalla tavalla.

Varhaiskasvatussuunnitelman (tehostetun tuen oppimissuunnitelman) laadinnassa huomioidaan lapsen yksilöllisen kasvatuksen ja opetuksen tarve.

Pedagogisia tukimuotoja ovat mm.

- suunnitelmallinen toiminta ja toiminnan eriyttäminen esim. eri-ikäiset lapset, kasvattajien tiimityöskentely, pedagoginen johtajuus
- katsekontakti, ystävällinen äänensävy, kuuntelu, aito läsnäolo, kosketus, pysäyttäminen, lapsen tasolle asettuminen, lyhyet, sanalliset ohjeet, toiminnan pilkkominen osavaiheisiin, mallin antaminen, eri aistien käyttäminen, lapsen oppimistyyliä, myönteinen palaute, kannustaminen ja lapsen itseilmaisun rohkaiseminen
- ryhmien joustava muuntelu esim. pienryhmätoiminta
- oppimisympäristöjen muokkaaminen esim. istumapaikka, ennakointi
- selkeä päiväjärjestys ja päivittäisten toimintojen rytmittäminen tukevat kaikkia lapsia
- varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultoiva tai jaksottainen tuki
- lapsikohtainen ohjaaminen
- tulkki- ja tulkitsemispalvelut
- Suomi toisena kielenä S2 -opetussuunnitelma
- avustajapalvelut
- erityiset apuvälineet ja tieto- ja viestintäteknologian käyttö esim. lukulamppu, tabletti, kohotaso, dallari, rollaattori, tukikahvat seinässä, wc-renkaan supistaja, korokkeet
- kuvien käyttö, viittomat tai muu kielen ja kommunikaation tukeminen

Rakenteellisia tukimuotoja ovat mm.

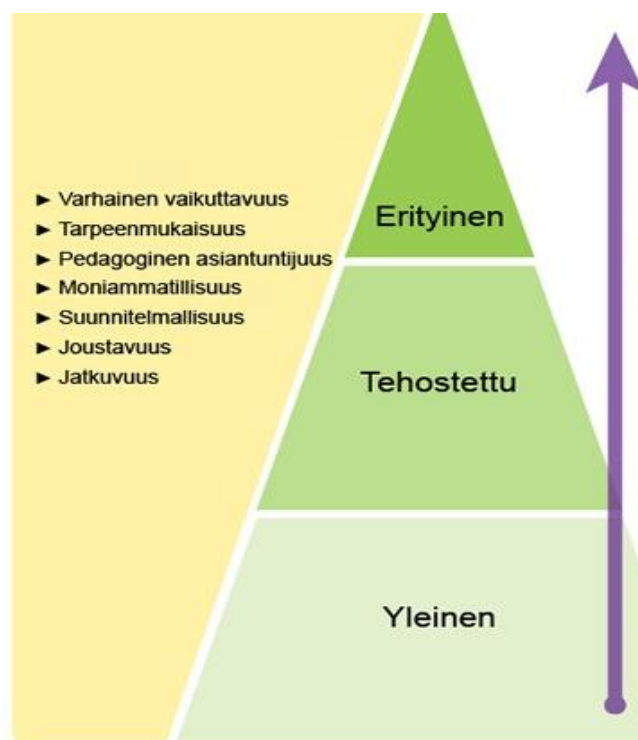
- ryhmän lapsimäärän pienentäminen
- henkilöstön mitoitus
- henkilöstön rakenne

Hyvinvointia tukevia muita järjestelyjä ovat mm.

- sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio
- Hupu- toimintamalli eli huolen puheeksi ottaminen

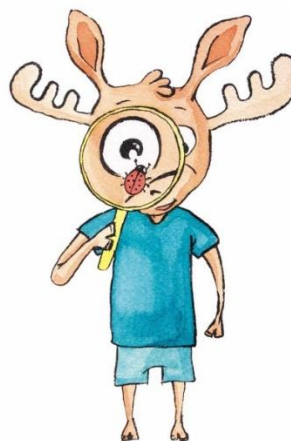
Tuen tasot

Varhaiskasvatuksen henkilöstö vahvistaa kuntouttavia elementtejä tukea tarvitsevan lapsen arjessa ja hyödyntää varhaiskasvatuksen erityisopettajan osaamista lapsen yksilöllisten tuen tarpeiden varhaisessa tunnistamisessa, erillisten tutkimusten tarpeellisuuden arvioinnissa ja tukitoimien järjestämisen suunnittelussa. Tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Kasvun ja oppimisen tuen tasot ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki.

Lisääntyy

Yksilöllisyys
Erityispedagogisuus
Pitkäjänteisyys
Intensiivisyys

Lapsen tuen tarpeen arvioimiseksi on käytössä Tuen seurannan lomake, jonka avulla voidaan kartoittaa päivittäisten tilanteiden kautta sitä, minkä verran lapsi tarvitsee yksilöllisempää ohjausta ja huomiointia. Varhaiskasvatuksessa on laadittu myös Tuen tasojen prosessikuvaus, jossa näkyvät tarkemmin tuen tasoihin liittyvät vastuualueet.

Tuen tasojen prosessikuvaus

VO=varhaiskasvatuksen opettaja
EO=esiopetuksen opettaja
PPH=perhepäivähoitajat
VLH= varhaiskasvatuksen lastenhoitaja
VEO= varhaiskasvatuksen erityisopettaja
ERO=erityisopettaja
PPHO=perhepäivähoidon ohjaaja

Yleinen tuki			
Tapahtuma / tehtävä	Vastuuhenkilö/-ryhmä	Muut osallistujat	Asiakirja / johtopäätös
Lapsen vasun/esiopetuksen oppimissuunnitelman laatiminen	VO/EO/PPH	Huoltajat, lapsi, lastenhoitaja, perhepäivähoidon ohjaaja	Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma/esiopetuksen oppimissuunnitelma
Ennalta ehkäisevä toiminta / lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia edistävien toimintamallien käyttäminen	VO/EO/PPH/VLH	VLH/ VEO / ERO, avustaja	
Tuen tarpeen havaitseminen	VO/EO/PPH/VLH, huoltajat	VEO / ERO, avustaja	Havaintopäiväkirja/ Tuen seurannan lomake

Varhaiskasvatukseen/esiope- tukseen osallistumisesta ja lap- sen hyvinvoinnista huolehtimi- nen	Huoltajat		
Yhteistyö kodin kanssa, muu kasvun ja oppimisen tuki	VO/EO/PPH/VLH/PPHO	Huoltajat ja tarvitta- essa VEO/ERO	
Harkinta: riittävätkö tukitoi- met?	VO/EO, VEO/ERO,PPHO	Huoltajat, lastenhoi- taja, PPH	Kyllä → jatketaan yleisen tuen keinoin Ei → prosessi etenee -> Yhteyden- otto veo:oon -lomake
Pedagogisen arvion laatiminen	VO/EO	VEO/ERO, tarvitta- essa muut opetuk- seen ja kuntoutuk- seen osallistuvat hen- kilöt, yhteistyö huol- tajien kanssa	Pedagoginen arvio (VO/EO)
Ratkaisu: tarvitaanko tehostet- tua tukea? Monialaisen ryhmän tekemät johtopäätökset tuen tarpeesta	Monialainen yhteistyö. VEO:n tai VO:n koolle kutsuma monialainen ryhmä	Huoltajat, VO/EO, PPH, VLH, lä- hiesimies, monialai- set tahot	Ei → jatketaan yleisen tuen keinoin Kyllä → prosessi etenee

Tehostettu tuki			
Tapahtuma / tehtävä	Vastuuhenkilö/-ryhmä	Muut osallistujat	Asiakirja / johtopäätös
Tukitoimien järjestäminen	VO/EO, VEO / ERO	Huoltajat, opetuk- seen ja kuntoutuk- seen osallistuvat hen- kilöt	Tukitoimien kuvaus sisällytetään var- haiskasvatussuunnitelmaan/esioppilaan oppimissuunnitelmaan
Suunnitelman seuranta / arvi- ointi	VO/ EO/ VEO / ERO	Huoltajat, lapsen nä- kökulma asiaan, ope- tukseen ja kuntou- tukseen osallistuvat henkilöt	Havannointi/ Tuen seurannan lomake
Tehostetun tuen tarpeen arvi- ointi säännöllisesti	VO/EO, VEO / ERO	Huoltajat, opetuk- seen ja kuntoutuk- seen osallistuvat hen- kilöt	Vaihtoehdot: 1. Jatketaan tehostettua tukea 2. Pedagogisen arvion laatiminen (mahdollinen yleiseen tukeen siir- tyminen) 3. Prosessi etenee (tehostettu tuki ei riitä)
Pedagogisen selvityksen laati- minen - asian käsittely monialai- sessa yhteistyöryhmässä. VO:n tai VEOn tai erityis- opettajan koolle kutsumana	VO/EO, VEO / ERO	Huoltajat Lasta opettavat, oh- jaavat, tutkivat ja kuntouttavat ta- hot/henkilöt sekä	Pedagoginen selvitys, (VO,EO) tarvitta- vat asiantuntijalausunnot Tarvitaanko erityistä tukea? Ei → jatketaan tehostetun tuen keinoin

Monialaisen ryhmän tekemät johtopäätökset tuen tarpeesta		tarvittaessa terveydenhuollon ja koulun edustajia	Kyllä → prosessi etenee
Esite erityisen tuen aloittamisesta	VEO/ERO	huoltajaa on kuultava	Liitteinä erityisen tuen päätöstä varten huoltajien kuuleminen-lomake, pedagoginen selvitys, tarvittaessa muistio monialaisesta ryhmästä, mahdollisesti edellinen suunnitelma sekä asiantuntijalausunnat

Erityinen tuki			
Tapahtuma / tehtävä	Vastuuhenkilö/-ryhmä	Muut osallistujat	Asiakirja / johtopäätös
Päätös erityisestä tuesta	Varhaiskasvatuspäällikkö		Päätösasiakirja valitusosoitteineen
HOJKS:n laatiminen	VO/EO, VEO / ERO	Huoltajat, opetukseen ja kuntoutukseen osallistuvat henkilöt	HOJKS (VEO) HOJKS:n jakeluosallistujille (VO/EO)
HOJKS:n mukainen opetus ja kuntoutus	VO/EO sekä opetukseen ja kuntoutukseen osallistuvat henkilöt	Huoltajien tuki kotona	
HOJKS:n arviointi / seuranta kaksi kertaa toimintakaudessa	VO/EO, VEO / ERO	Huoltajat, opetukseen ja kuntoutukseen osallistuvat henkilöt	HOJKS:n päivitys (VEO)
Erityisen tuen päätöksen tarkistaminen tuen tarpeen muuttuessa (esim. avustustarpeen tai muun erityisen tuen päätöksessä kirjatun tuen tarpeen muuttuminen) → Laaditaan pedagoginen selvitys (ks. yllä)	VO/EO, VEO / ERO	Lasta opettavat, ohjaavat, tutkivat ja kuntouttavat tahot/henkilöt	Pedagoginen selvitys, tarvittavat asiantuntijalausunnot Vaihtoehdot: 1. Tuen tarve jatkuu entisellään → HOJKS päivitetään 2. Erityisen tuen tarvetta ei enää ole → prosessi etenee
Esitys erityisen tuen lopettamisesta	VEO	Huoltajat ja monialaiset tahot	Tarvittaessa muistio liitteineen, huoltajien kuuleminen
Päätös erityisen tuen lopettamisesta → tehostettuun tukeen siirtyminen	Varhaiskasvatuspäällikkö		Päätösasiakirja valitusosoitteineen

Yleinen tuki

Yleinen tuki on varhaista tukea, jota jokaisella lapsella on oikeus saada varhaiskasvatuksessa oppimisen ongelmien kasautumisen estämiseksi. Yleinen tuki on kaikkien lasta opettavien kasvattajien vastuulla ja sitä on annettava välittömästi, kun tuen tarve on ilmennyt. Tukimuotoina käytetään ensisijaisesti ennakointia, pienryhmätoimintaa, eriyttämistä ja oppimisympäristön mukauttamista.

Tammikuussa 2017 on otettu käyttöön Yleisen tuen matkalaukku, joka sisältää konkreettista välineistöä ja nettilinkejä kasvattajille käytettäväksi yleisen tuen tasolla. Matkalaukku kiertää varhaiskasvatuksen eri yksiköissä kiertojärjestyksen mukaisesti.

Mikäli näistä yleisen tuen toimenpiteistä huolimatta lapsen kehitys, oppiminen ja hyvinvointi huolestuttaa, konsultoidaan varhaiskasvatuksen erityisopettajaa ja edetään yllä olevan huolen polun toimintamallin mukaisesti. Ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja tekee pedagogisen arvion, jonka pohjalta mietitään monialaisessa ryhmässä riittääkö jatkossa yleinen tuki vai siirretäänkö lapsi tehostettuun tukeen.

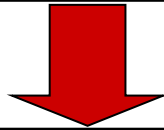
Varhaisen tuen toimintamalli

Huolen lähtökohdaksi riittävät työntekijän subjektiiviset havainnot lapsesta ja tavoitteena on huolen väheneminen tai häviäminen

EI HUOLTA

Varhaiskasvatus ja kasvatusyhteistyö kodin kanssa täydentävät toisiaan

Havannoin ja arvioin lasten kasvua, kehitystä ja oppimista yhdessä muiden kasvattajien ja perheen kanssa

PIENI HUOLI

HUOLEN PUHEEKSI OTTAMINEN

Otan huolen puheeksi lapsen ja perheen kanssa

- saan heiltä tietoja
- tarjoan tukeani antamalla vinkkejä lapsen kanssa toimimiseen
- sovin huoltajien kanssa yhdessä kuinka edetään

HUOLI KASVAA

YHTEISTYÖTAHOJEN HAKEMINEN

Keskustelen huolesta lapsen huoltajien kanssa

Täytän "Tuen seurannan" -lomakkeen ja "Yhteydenotto veoon"- lomakkeen

Konsultoin työtovereita/tiimiä ja lähiesimiestä. Sen jälkeen yhteistyökumppaneita:

varhaiskasvatuksen erityisopettaja, erityisopettaja, terveydenhoitaja, puheterapeutti, toimintaterapeutti, kuntoutusohjaaja, koulukuraattori, psykologi ja sosiaalityöntekijä

SUURI HUOLI

YHTEYDENOTTO

Tiedotan yhteydenotosta ensin perheelle.

Teen yhteistyötä monialaisesti

Vien asian pedagogisen arvioin/selvityksen jälkeen monialaiseen ryhmään/oppilashuoltoryhmään (OHR).

Lapselle laaditaan vasu/esiops.

Olen tarvittaessa mukana jatkotyöskentelyssä.

Tehostettu tuki

Lapselle, joka tarvitsee oppimisessaan säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita eri tukimuotoja, on pedagogiseen arvioon perustuen annettava tehostettua tukea hänelle tehdyn varhaiskasvatussuunnitelman tai tehostetun tuen oppimissuunnitelman mukaisesti. Varhaiskasvatuksen opettaja voi käyttää pedagogisen arvion tekemisessä apunaan Tuen seurannan lomaketta. Kodin ja monialaisen työryhmän kanssa tehtävä yhteistyö kasvaa tehostetun tuen vaiheessa. Vastuu pedagogisen arvion ja tehostetun tuen suunnitelmien laatimisesta on ryhmästä vastaavalla varhaiskasvatuksen opettajalla. Perhepäivähoitokodeissa pedagoginen arvio laaditaan yhdessä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Oppimissuunnitelman tavoitteiden toteutumista seurataan säännöllisesti. Siirtyminen takaisin yleisen tukeen käsitellään monialaisesti kuten edellä.

Erityinen tuki

Jos lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tavoitteita ei saavuteta tehostetun tuen puitteissa, varhaiskasvatuksen opettaja tekee pedagogisen selvityksen, jonka pohjalta monialainen yhteistyöryhmä tekee suosituksen siirtymisestä erityiseen tukeen. Erityisen tuen tarkoituksena on tarjota lapselle sellaista tukea, että lapsi voi saavuttaa henkilökohtaisen opetuksen ja kuntoutuksen järjestämistä koskevan suunnitelman (HOJKS) mukaan asetetut tavoitteet. Huoltajia kuullaan erityiseen tukeen siirtämisestä. Erityisen tuen antamiseksi opetuksen järjestäjän tulee tehdä kirjallinen päätös, joka tarkistetaan viimeistään toisen vuosiluokan jälkeen. Erityisen tuen päätös on hallintopäätös, jonka tekee varhaiskasvatuspäällikkö. Erityisen tuen tarpeellisuus tulee varhaiskasvatuksen aikana tarkistaa lapsen tuen tarpeen muuttuessa. Tarkistamista varten lapsesta tehdään uusi pedagoginen selvitys. Mikäli katsotaan, että lapsi ei enää tarvitse erityistä tukea, tulee tuen lopettamisesta tehdä päätös. Tällöin lapsi siirtyy saamaan tehostettua tukea. Myös tässä tapauksessa huoltajia kuullaan. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen lopettaminen varhaiskasvatuksen aikana on harvinaista.

5.4. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana

Lapsen tarvitsema tuki, tukitoimenpiteet ja niiden toteuttaminen sekä niihin liittyvät vastuut ja työnjako kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Sen laadinnasta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettaja ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteistyössä muun henkilöstön ja lapsen huoltajan kanssa. Huoltajan ja lapsen osallisuutta suunnitelman laatimisessa ja arvioinnissa tuetaan. Lapsen mielipide selvitetään ja huomioidaan suunnitelmaa laadittaessa ja sitä arvioitaessa (luku 1.3).

Tuen toteutumista arvioidaan ja suunnitelma tarkistetaan vähintään kerran vuodessa. Annetun tuen vaikutavuutta tulee arvioida säännöllisesti, ja suunnitelmaa tulee muuttaa tarpeen mukaan. Toiminnan tavoitteiden saavuttaminen tulee kirjata ja tavoitteita muuttaa uutta tarvetta vastaavaksi. Suunnitelmasta tulee ilmetä, jos tuen tarve ja toimenpiteet ovat päättyneet. Tuen tarve arvioidaan aina lapsen aloittaessa esiopetuksen. Esiopetukseen osallistuvan lapsen kasvun ja oppimisen tuesta määrätään esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa.

Kun lapsi saa kehitykseensä ja oppimiseensa tukea, hänen varhaiskasvatussuunnitelmaansa tulee kirjata luvussa 1.3 kuvatun lisäksi seuraavat asiat:

Pedagogiset ja rakenteelliset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- henkilöstön mitoittamiseen ja ryhmärakenteeseen liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut esimerkiksi, toiminnan eriyttäminen, lapsikohtainen ohjaaminen, pienryhmätoiminta tai viittomien ja kuvien käyttö
- tulkittamis- ja avustamispalvelut sekä apuvälineiden käyttö

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa
- lapsen tuen toteuttamisen vastuut
- erityisasiantuntijoiden, kuten varhaiskasvatuksen erityisopettajan palvelujen käyttö
- sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio
- mahdollisten kuljetusten järjestelyt ja vastuut

Tuen seuranta ja arviointi

- tavoitteiden toteutumisen seuranta
- tukitoimien vaikutusten arviointi sekä arviointiajankohdat.

6. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus

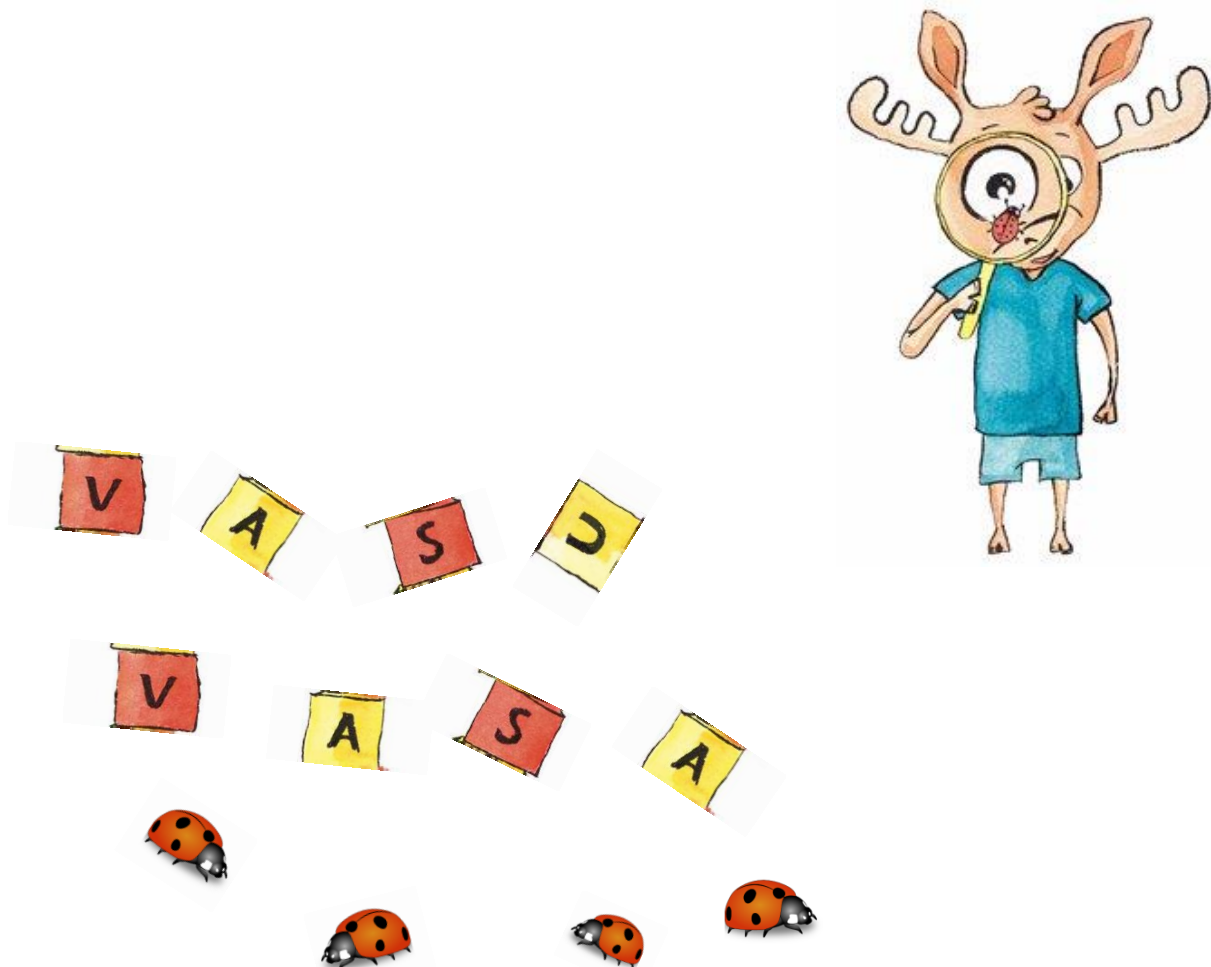
Kaikessa varhaiskasvatuksessa noudatetaan laissa, sopimuksissa ja näissä perusteissa varhaiskasvatukselle asetettuja yleisiä tavoitteita ja toimintaperiaatteita. Nämä tavoitteet ja toimintaperiaatteet koskevat myös vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä voi tarjota varhaiskasvatusta, joka perustuu vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen. Tällaisia ovat esimerkiksi Steiner-, Montessori-, Freinet- ja Reggio Emilia -pedagogiikat tai tiettyyn katsomukseen perustuva varhaiskasvatusta.

Huoltajan valitessa lapselleen vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvan varhaiskasvatuspalvelun, tulee huolehtia siitä, että huoltaja saa riittävästi tietoa toiminnan erityistavoitteista ja arvoista.

Varhaiskasvatuksessa tutustutaan lapsia lähellä olevien katsomusten tapoihin ja perinteisiin. Tehdään yhteistyötä huoltajien, seurakuntien ja yhteisöjen kanssa. Mahdollisuuksien mukaan yhteistyötä toteutetaan vaihtoehtoista pedagogiikkaa tarjoavien palvelutarjoajien kanssa.

7. Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa

Toiminnan arvioinnin tarkoituksena on tukea varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelmien toteuttamista sekä varhaiskasvatuksen kehittämistä. Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin.¹⁰³ Varhaiskasvatuksen toiminnan arvioinnin tulee olla oma-aloitteista, suunnitelmallista ja säännöllistä. Arvioinnin avulla edistetään varhaiskasvatuksen laatua, tunnistetaan toiminnan vahvuuksia ja nostetaan esiin kehittämistarpeita ja kehitetään toimintaa.

7.1 Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen

Pedagogisen toiminnan arvioinnin tarkoitus on varhaiskasvatuksen kehittäminen sekä lasten kehityksen ja oppimisen edellytysten parantaminen¹⁰⁴. Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman ja lasten varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisen seuranta, säännöllinen arviointi ja kehittäminen ovat osa tätä tehtävää. Varhaiskasvatuksen toimintaa arvioidaan ja kehitetään kansallisen tason sekä järjestäjä-, yksikkö- ja yksilötason näkökulmista.

Kansallisen tason arvioinnin tehtävänä on tukea varhaiskasvatuksen järjestäjiä arviointia ja laadunhallintaa koskeissa asioissa. Kansallisen tason arvoinnit palvelevat varhaiskasvatuksen kehittämistä paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti¹⁰⁵. Arviointitietoja voidaan hyödyntää myös kansainvälisissä vertailuissa. Arviointitietoja voidaan hyödyntää myös kansainvälisissä vertailuissa.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi säännöllisesti varhaiskasvatussuunnitelmia ja niiden toteuttamista eri toimintamuodoissa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää järjestäjä- ja yksikötason arvioinnissa käytettävistä menettelytavoista. On tärkeää, että paikallisilla päättäjillä, huoltajilla sekä varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on ajantasaista tietoa varhaiskasvatuksen toteutumisesta ja sen laadusta. Keskeiset arviointitulokset tulee julkistaa¹⁰⁶. Järjestäjä- ja yksikötason arviointi on keskeinen osa varhaiskasvatuksen johtamista ja kehittämistä paikallisesti. Lapsille ja heidän huoltajilleen on järjestettävä mahdollisuus säännöllisesti osallistua varhaiskasvatuksen arviointiin¹⁰⁷.

Henkilöstön tavoitteellinen ja suunnitelmallinen itsearviointi on keskeisessä asemassa varhaiskasvatuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Arvioinnin kohteena voi olla muun muassa henkilöstön vuorovaikutus lasten kanssa, ryhmässä vallitseva ilmapiiri, pedagogiset työtavat, toiminnan sisältö tai oppimisympäristöt.

Yksilötason arviointi perustuu varhaiskasvatuslakiin ja tarkoittaa lasten varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumisen arviointia. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteuttamista on tärkeää arvioida aina ennen sen laatimista tai päivittämistä. Arvioinnin yhteydessä lapsi, huoltaja ja henkilöstö pohtivat omalta osaltaan, miten yhdessä kirjatut toiminnan tavoitteet ja sopimukset on huomioitu ja miten ne ovat toteutuneet varhaiskasvatuksen toiminnassa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman arviointi on myös osa lapsen oppimisen ja hyvinvoinnin tukea. Tätä arviointitehtävää kuvataan tarkemmin luvuissa 1 ja 5.

¹⁰³ Varhaiskasvatuslaki 24 §

¹⁰⁴ Varhaiskasvatuslaki 24 §

¹⁰⁵ Laki kansallisesta koulutuksen arviointikeskuksesta (1295/2013) 1 § ja Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset, Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen julkaisu 24:2018

¹⁰⁶ Varhaiskasvatuslaki 24 §

¹⁰⁷ Varhaiskasvatuslaki 20 §

Kansallinen taso. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (KARVI) mukaan arvioinnin tarkoitus on lapsen hyvinvoinnin, kehityksen ja oppimisen edellytysten edistäminen, varhaiskasvatustarkoituksen toteuttamisen turvaaminen sekä tiedon tuottaminen varhaiskasvatuksen kehittämiseksi paikallisesti ja poliittisen päätöksenteon pohjaksi.

Seudullista ja paikallista arviointia kehitetään Kansallisen Koulutuksen arviointikeskuksen ohjeistuksen mukaisesti.

Järjestäjätaso. Arvioinnin pohjana on varhaiskasvatuksen pedagoginen laatu ja sen pohjalla vaikuttavat arvot. Arviointi on osa suunnittelua ja se on jatkuvaa. Arviointi on luonteva toiminnan suunnittelun lähtökohta. Arviointia tapahtuu monella tasolla: Arviointiin osallistuvat lapset, huoltajat, varhaiskasvatuksen henkilökunta, esimiehet, monialainen yhteistyöverkosto, varhaiskasvatuksen johto sekä päättäjät. Arviointi on sekä laadullista että määrällistä. Arviointi tuottaa tietoa, joka ohjaa varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa ja sen suunnittelua.

Huoltajille ja lapsille toteutetaan toimintakausittain Kurikan varhaiskasvatuksen yhteinen palautekysely. Palautekyselyn koonti käsitellään varhaiskasvatuksen esimiestiimissä ja jaetaan tieto keskustelujen kautta koko henkilöstölle. Palautekyselyn pohjalta nostetaan esiin säilytettävät asiat ja kehitettävät asiat seuraavalle toimintakaudelle. Palautekyselyn koonti julkaistaan myös Kurikan varhaiskasvatuksen nettisivuilla.

Palautetta kysytään säännöllisesti myös eri yhteistyötahoilta toiminnan kehittämiseksi.

Kurikkaan tullaan laatimaan tarkempi varhaiskasvatuksen arvioinnin toimintasuunnitelma hyödyntäen arviointikeskus Karvin osaamista ja ohjausta.

Yksikkötaso. Varhaiskasvatuksen henkilöstö arvioi varhaiskasvatuksen vaikuttavuutta jatkuvasti, sillä säännöllinen arviointi on osa dokumentoitua suunnittelua. Tiimin arviointityökaluna suositellaan käytettäväksi esimerkiksi Tiimille hyvä päivä tänään-kirjaa (Mikkola & Nivalainen, 2010). Myös ryhmävasu on keskeinen osa jatkuvan arvioinnin käytäntöjä. Henkilöstön itsearviointia tapahtuu päivittäin, mutta erityisesti viikoittain tiimeissä. Itsearviointin ja tiimin arvioinnin tueksi laaditaan yhteinen laadunarviointimittari. Varhaiskasvatuksen yksiköissä sekä perhepäivähoidon tiimeissä tehdään puolivuositteittain väliarviointi SWOT-analyysillä, jolla arvioidaan vahvuuksia, heikkouksia, uhkia ja mahdollisuuksia. Lisäksi toimintakauden päätteeksi tiimi arvioi menneitä toimintakautta yhteisen lomakkeiston avulla, jonka pohjalta käydään esimiehen kanssa keskustelu.

Toteutetun toiminnan, menetelmien ja tiimityöskentelyn arvioinnilla määritellään miten tavoitteet on saavutettu, tunnistetaan toiminnan vahvuudet ja nostetaan esiin kehittämistarpeet. Arvioinnin kohteena ovat myös varhaiskasvatusympäristö, jota ovat sosiaalinen, fyysinen ja psyykinen ympäristö. Varhaiskasvatuksen kehittäminen on jatkuvaa ja edellyttää kasvattajilta taitoja tiedostaa ja tarkastella sekä ymmärtää työn tekemisen tapoja, hankkia uutta tietoa ja omaksua sitä sekä viedä käytäntöön. Esimies käy säännöllisin väliajoin kunkin tiimin kanssa tiimikehityskeskustelut.

Työtyytyväisyyskyselyt järjestetään säännöllisesti ja ne jatkotyöstetään yhdessä henkilöstön kanssa.

Lapset arvioivat toimintaa jatkuvasti. Arviointi tapahtuu lasten iän ja kehitystason mukaisesti esimerkiksi lasten parlamenteissa/lasten kokouksissa tai käyttämällä hymynaama-kyselyjä sekä lasta havainnoimalla. Huoltajia kannustetaan antamaan sekä positiivista että rakentavaa palautetta kaikesta toiminnasta ja varhaiskasvatuspalvelusta jatkuvasti toimintakauden aikana joko suoraan lapsiryhmän kasvattajille, esimiehelle tai varhaiskasvatuspäällikölle. Tämän lisäksi yksiköt hakevat palautetta esimerkiksi toiminnallisissa vanhempainilloissa eri tavoin toteutettuna.

Vasutyöryhmä toimii koordinoivana työryhmänä kuntavasun toteuttamisessa ja kehittämisessä. Työryhmän eri ammattialan (varhaiskasvatuksen opettaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja, varhaiskasvatuksen lastenhoitaja, perhepäivähoitaja, päiväkodin johtaja, varhaiskasvatuspäällikkö) edustajat toimivat viestin viejinä ja tuojina molempiin suuntiin.

Yksilötaso. Lapsen vasu luku 1.3. ja 5.4. Lapsen vasuun kirjataan lasten ja huoltajien arviot. Kasvatushenkilöstön kehityskeskustelut pidetään vuosittain lähiesimiehen toimesta ja tällöin korostuu myös jokaisen itse-reflektointi (varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelun ja toteuttamisen itsearviointilomake, liite 5).